ALMANAH FILATELIC '89

Lei 20

Almanah filatelic 1989

ALMANAH FILATELIC '89

unități industriale, pe ogoare, în institute de cercetare și proiectare în care să nu se fi abordat idei și orientări de excepțională însemnătate teoretică și practică privind perfecționarea activității organizatorice și politico-ideologice, organizarea și modernizarea întregii vieți economico-sociale. Așa cum sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Avem o clasă muncitoare, o țărănime, o intelectualitate ,un minunat popor, care — în deplină unitate — urmează cu încredere partidul, văzînd în partid garanția viitorului său liber, a independenței și suveranității României".

Strategia dezvoltării economico-sociale a României în cincinalul 1986—1990 și în perspectivă va conduce la noi mutații cantitative și calitative cu adînci semnificații în structura forței de muncă, fundamentate pe corelația dialectică dintre educație și dezvoltare. Aceste mutații implică o puternică intensificare a cercetării științifice, a pregătirii cadrelor — condiții care se înscriu în coordonatele progresului economico-social prefigurat de documentele celui de-al XIII-lea Congres al P.C.R. și ale celei de-a V-a Conferințe Naționale a partidului din decembrie 1987. Pe baza hotărîrilor adoptate, a indicațiilor și orientărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în actualul cincinal 1986—1990 și în perspectivă pînă în anul 2000 se va acorda o atenție deosebită dezvoltării intensive a forțelor de producție, perfecționării relațiilor de producție, continuîndu-se cu fermitate procesul de transformare revoluționară a societății socialiste. Corespunzător acestor importante obiective vor interveni mutații noi în structura forței de muncă, mai ales de ordin calitativ.

În acest context, filatelia română este chemată ca în perioada următoare, mai mult decît pînă acum, să dea o înfățișare plastică realizărilor țării, să reprezinte, cu mijloacele sale specifice, marile transformări ale societății românești, rolul de forță conducătoare a P.C.R. — centrul vital al întregii națiuni —, locul important ce revine puternicei noastre clase muncitoare al cărei destin se împletește tot mai deplin cu aspirațiile și destinul întregului popor român. Într-un deplin și unitar consens cu locul și rolul pe care partidul, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îl acordă clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregii națiuni pentru înfăptuirea neabătută a istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale Partidului Comunist Român, se înfăptuiește cu succes înaintarea fermă a patriei noastre pe calea edificării cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, pe culmile luminoase ale comunismului.

Gheorghe Iamandi

FRUMUSEȚEA SENTIMENTELOR UMANE

CORESPONDENȚE DIN TIMPUL RĂZBOIULUI ANTIHITLERIST

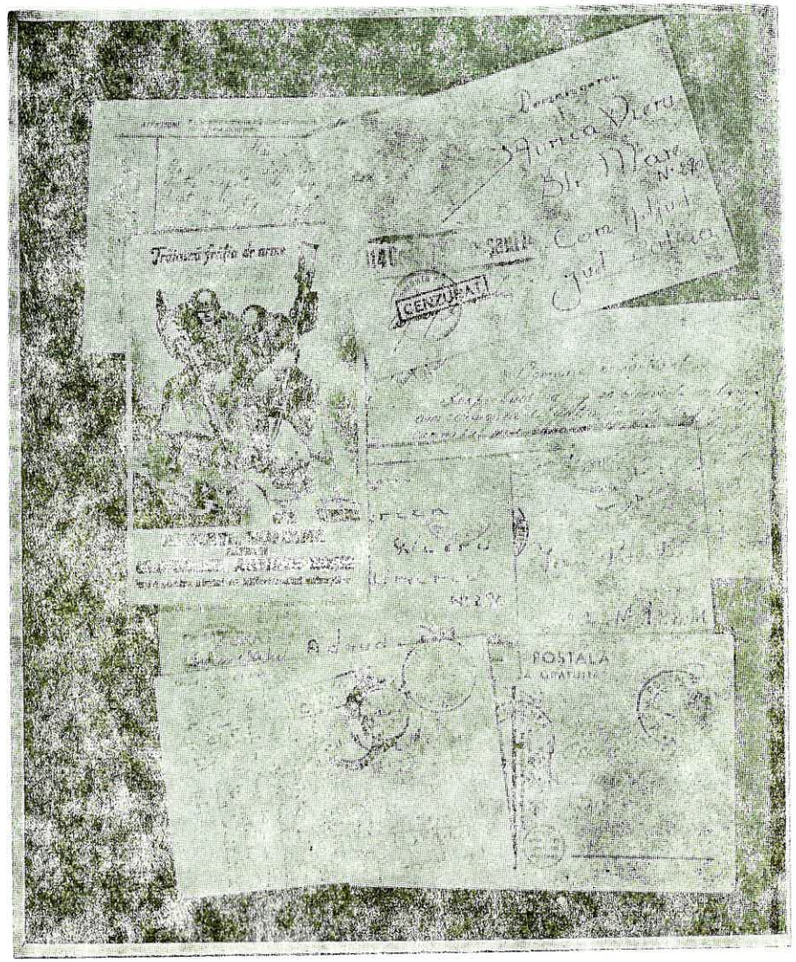

În anul 1989 se împlinesc, 45 de primăveri, de cînd în Europa, forţele unite ale coaliţiei antihitleriste au pus capăt războiului, de cînd populaţia celui mai încercat continent a putut ieşi liberă pe străzi, în pieţele publice şi oriunde, să-şi manifeste bucuria *Victoriei*. Au fost îmbrăţişări şi lacrimi, manifestări spontane, revederi după ani de teroare, suferinţe şi greutăţi, de căutări ale celor dragi, reîntoarceri la locurile natale transformate în mormane de ruine şi molozuri. Şi a fost şi speranţa în ziua de mîine, în oameni, în nădejdea că, uniţi, vor reface din temelii noul cămin, patria greu încercată.

Participarea armatei române, în strînsă cooperare cu trupele sovietice la luptele pentru înfrîngerea armatelor fasciste constituie o pagină de glorie în istoria poporului român, parte integrantă a înnoitorului proces revoluţionar început în ţară în ziua de 23 August 1944.

În timpul războiului antihitlerist, pe parcursul a 264 de zile, de-a lungul unui itinerar de peste 1.700 km, de la Marea Neagră pînă în Boemia, militarii români au luat parte la 16 mari bătălii şi la 367 lupte mai importante, au străbătut 20 de masive muntoase, au forţat 12 cursuri mari de apă şi au eliberat 3831 de localităţi, dintre care 53 oraşe. În acest timp (23 August 1944 — 12 mai 1945) trupele române au produs inamicului pierderi în armament şi alte materiale de război, scoţindu-i, totodată, din luptă efective echivalînd cu 14 divizii. Sacrificiile armatei noastre în crîncenele încleştări cu fasciştii s-au ridicat la 167.525 morţi, răniţi, dispăruţi.

O recunoaştere a eroismului şi bărbăţiei dovedite în lupte de trupele române ce au purtat cu demnitate Tricolorul pînă la porţile Vienei, o constituie numeroasele ordine de zi prin care acestea au fost citate de către Ministerul de Război şi comandamentele de armate şi de armă române ; citarea lor prin 7 ordine de zi ale Comandamentului suprem sovietic şi prin 21 comunicate de război sovietice ; ordinele de zi, scrisorile de mulţumire şi aprecierile verbale şi scrise ale Comandantului Frontului 2 ucrainian şi ale altor comandanţi de mari unităţi sovietice. Peste 300.000 de ostaşi şi ofiţeri români au fost decoraţi cu ordine şi medalii româneşti, sovietice, cehoslovace şi ungare.

Cu ajutorul documentelor poştale din colecţia mea, doresc să reliefez legătura permanentă care a existat între cei din ţară, care sub conducerea Partidului Comunist Român acţionau sub deviza *„Totul pentru front, totul pentru victorie !“* şi luptătorii români de pe frontul antihitlerist, ce îşi înscriau — alături de forţele antihitleriste — contribuţia de sînge şi eroism la înfrîngerea Germaniei naziste şi a Ungariei horthyiste ; ce au repus în drepturi borna de hotar pe Vest, la locul ei, consfinţind la 25 octombrie 1944, eliberarea ultimei brazde de pămînt românesc de ocupantul hitleristo-horthyst, continuînd apoi, în condiţii deosebit de grele, alături de ostaşii Armatei Roşii, luptele pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei şi a unei părţi din Austria.

Nu voi oglindi fapte de arme deosebite, de înalt sacrificiu şi devotament în lupta cu fascismul şi trupele horthyste, ci voi surprinde emoţionante gînduri şi sentimente fireşti, ce dominau în acea vreme pe cei ce purtau corespondenţa, cu înscrisul *„De pe front“* sau *„Pe front“* ; cu dragostea de ţară şi de cei apropiaţi, cu dorinţa de a învinge şi a se înapoia în patrie cu respectul faţă de cei ce munceau în „permanenţă“ cu gîndul la ostaşii români din linia frontului.

Corespondenţa reciprocă între cei de acasă, din ţară şi ostaşii de pe frontul antihitlerist a circulat permanent, cu toate dificultăţile serviciilor poştale militare. Ea a cuprins şi o multitudine de informaţii, de trăiri şi gînduri ; ce dovedesc complexitatea universului uman, atît de greu încercat în anii războiului, dar care, mai mult ca oricînd, a scos în evidenţă trăinicia şi frumuseţea sentimentelor umane.

Voi da glas, în cele ce urmează, unor sentimente şi gînduri aşternute cu emoţie pe hîrtie, care consider că pot fi folositoare actului de educaţie patriotică şi morală, atît de necesare, astăzi, modelării tinerei generaţii, cultivării în rîndul acesteia a stimei şi respectului pentru luptele şi jertfele înaintaşilor.

Să le dăm glas :

21. XI. 1944

Medicul bucătăriei 11 Companie, oficiul poştal militar 661, expediază cunoscutului profesor, dirijor şi compozitor Fr. DRESSLER din Sibiu, o carte poştală militară, în care scrie :

„Aici, pe malurile Tisei, aproape că nu trece oră în care să nu mă gîndesc spre viaţa de acasă. Cum e acum viaţa muzicală la Sibiu ? Mai există corul nostru mult iubit ? N-o să am anul acesta prilejul de a asista la Oratoriul lui Bach care sper că îl ve-ţi cînta“...

C.P. poartă, pe faţă ştampila rotundă, Ø 2,2 cm cu tuş violet, cu înscrisul „România — Bucătăria de campanie 11“ şi stema statului român de atunci. Are de asemenea, ştampila dreptunghiulară „Poşta Militară — Cenzurat“ cea rotundă cu Ø 2,9 cm, Oficiul poştal — 24 noiembrie 1944 — numărul oficiului este şters şi ştampila rotundă Ø 2,4 cm, Sibiu, 12 decembrie 1944. C.P. poartă înscrisul de mînă „Cenzurat“ şi o semnătură indescifrabilă.

24. I. 1945

Maiorul Aurel Popovici, din Divizia I-a de voluntari români „Tudor Vladimirescu“, Poşta militară nr. 42.299, îi scria la Timişoara, soţiei sale Irina printre altele : *...„noi mergem mai departe spre Vest... mă simt foarte bine în mijlocul camarazilor adevăraţi şi încercaţi. ...Îţi scriu la data cînd Armata Roşie a obţinut mari victorii şi a ajuns să lupte pe teritoriul Germaniei. E momentul cînd trebuie să ne încordăm şi să facem toate sforţările pentru a obţine victoria finală. Sper că ne apropiem de sfîrşitul acestui măcel şi apoi, victorioşi să ne putem reîntoarce în ţară“...*

Cartea poştală militară, cu marca fixă de 3 lei, are înscrisul de mînă cu cerneală verde. "De pe front“, şi două obliterări, una rotundă Ø 3 cm, Lugoj 29 ianuarie 1945, cu tuş negru şi una dreptunghiulară cu tuş violet, 5 × 1 cm, 14 cenzurat Lugoj 14.

15.02.1945

Din Timişoara, o caravană a „Apărării Patriotice“, compusă din 4 camioane a plecat pe frontul din Cehoslovacia pentru a transporta 5.000 de pachete şi scrisori pentru ostaşii români ce luptau în linia I-a. În scrisoarea deschisă adresată ostaşilor români, publicată în ziarul „Luptătorul Bănăţean“ (II. nr. 135 din 22 februarie 1945) se consemna : *„Aceste daruri şi scrisori vor fi veşti din ţară pentru vitejii noştri soldaţi, care vor simţi că ţara întreagă spijină lupta lor, şi că, întregul popor este alături de ei. Şi va convinge că acest război este cu adevărat războiul lor şi al poporului“*. Caravana a reuşit să ajungă cu bine în prima linie a frontului în Cehoslovacia, şi să ducă mesajul de recunoştinţă al locuitorilor judeţului Timiş-Torontal faţă de lupta şi jertfa armatei noastre împotriva fascismului.

Acest gest nobil, de patriotism fierbinte şi de solidaritate cu ostaşii români a ridicat elanul lor de luptă. În răspunsul ostaşilor Regimentului 2 Roşiori, publicat în coloanele aceluiaşi ziar : „Luptătorul Bănăţean“, nr. 193, din aprilie 1945, se scria : *„Noi, ostaşii din linia I-a de luptă de pe muntele Slovaciei am primit darurile şi scrisorile trimise de dumneavoastră pentru care vă aducem sincerele noastre* mulţumiri“. Însăşi Ministrul de Război al României, generalul Vasiliu Răşcanu în scrisoarea nr. 44.027 din 9 aprilie 1945 consemna : *„Am luat cunoştinţă cu o deosebită bucurie de rezultatele strădaniilor depuse de „Apărarea Patriotică“ din Timişoara pentru ajutorarea ostaşilor din armata I-a... Vă exprim mulţumirile mele pentru acest gest de înalt patriotism, asigurîndu-vă că efortul greu de luptă al ostaşilor va fi cu atît mai uşurat, cu cît vor simţi mai aproape de ei dragostea caldă a celor din interiorul ţării* (Arhivele Comitetului judeţean P.C.R. Timiş, fondul 2, dosar 12, fila 21. Scrisoarea a fost identificată de autorul rîndurilor de faţă în anul 1973).

21. II. 1945

De pe frontul antihitlerist, din Cehoslovacia, sublocotenentul Pascu Petre, trimite tatălui său, medic de circă, Iosif Pascu la Corcova, judeţul Mehedinţi, o

carte poştală ilustrată alb-negru, cu următorul conţinut : *„Vă trimit o ilustrată cu o localitate eliberată de noi, din mîinile hitleriştilor (localitatea Revuca n.n.), amintire pentru viitor a luptelor duse contra lor...“*

C.P. are aplicate cinci ştampile : una rotundă Ø 2,3 cm cu tuş roşu cu inscripţia „Comandantul Regimentului 30 Dorobanţi Muscel“, o alta, tot rotundă Ø 2,9 cm, cu tuş negru „Oficiul poştal militar nr. 4326 februarie 1945“, una dreptunghiulară, 3,5 × 1,1 cm, poşta militară — cenzurat, şi alte două, tot rotunde, cu tuş negru, Ø 2,3 cm şi Ø 3 cm, pe prima nu se poate citi decît cuvîntul „oficială“ şi data 11 aprilie 1945, iar cealaltă are înscrisul „Strehaia“ 13 martie 1945“. Pe cartea poştală apare şi înscrisul de mînă „De pe front“.

În încheiere aş dori să fac un apel călduros tuturor colecţionarilor filatelişti, de-a scoate la lumină şi alte asemenea mărturii ele contribuind, într-o măsură mai mare la educaţia patriotică, la evidenţierea, pe baza faptelor de netăgăduit, a noi pagini cărţii de aur a istoriei neamului şi vitejiei româneşti, frumuseţii morale a poporului nostru.

Constantin G. Gomboş

NICOLAE BĂLCESCU

Nicolae Bălcescu este în istoria culturii române „o figură eroică“. Este luptător prin scris şi prin faptă pentru idealurile neamului său şi, la începutul unor vremuri transformatoare, este profetul viitorului românilor. Reprezentant de seamă al generaţiei sale, generaţia de la 1848, ideologul ei, prin suferinţa lui, prin jertfirea deliberată a vieţii sale întru împlinirea idealurilor acestei generaţii el se ridică la o înălţime morală pe care aproape nici unul din intelectualii luptători n-au atins-o. Ca om de cultură el şi-a propus încurajarea şi ridicarea neamului său prin cunoaşterea trecutului. Pe urmele cronicarilor Grigore Ureche sau Miron Costin, al înţelepţilor Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir, de la care a învăţat că istoricul nu trebuie numai să consemneze faptele, ci să le şi subordoneze unor idei conducătoare, cum erau originea comună a poporului şi limbii române şi unitatea naţională, pe urmele învăţaţilor Şcolii ardelene de la care cunoaşte critica izvoarelor, Nicolae Bălcescu aduce ceva nou în istoriografia română, înrudindu-se ca spirit cu un alt mare corifeu al generaţiei paşoptiste : Mihail Kogălniceanu. El aduce studiul dezvoltării sociale şi al claselor sociale, al instituţiilor şi ideilor politice, al problemelor economice. Scrierile sale „Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Valachiei pînă acum“ ; „Puterea armată în Moldova“ ; „Despre starea socială a muncitorilor plugari“ ; „Question économique des Principautés danubiennes“ ; „Mersul revoluţiei în istoria României“, sînt studii surprinzător de profunde pentru vremea în care le-a scris. Iar în „Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul“, principala lui scriere, el se dovedeşte un creator de limbă română şi de stil istoric în această limbă. În epoca romantică a culturii române el este fondatorul istoriografiei noastre moderne.

Viaţa lui, mai scurtă decît a celor mai mulţi din generaţia lui 1848, rezumă tot zbuciumul şi extraordinara dăruire de sine ale acestei generaţii. Însufleţit de marele ideal politic al unirii românilor ia parte activă la mişcarea revoluţionară iniţiată de Ion Câmpineanu în 1840. Este arestat şi doi ani rămîne în închisoare, la Mărgineni. Pleacă apoi în Occident, la Paris, centrul frămîntării revoluţionare europene din acea vreme. Ştie să îmbine ca nimeni altul studiul în biblioteci şi arhive cu participarea nemijlocită la generoasa dezbatere de idei politice din jurul lui. În februarie 1848, în zilele căderii lui Ludovic Filip, e şi el pe străzile Parisului şi e cucerit de nestăvilita forţă a elanului popular. Întors în ţară se numără printre iniţiatorii revoluţiei paşoptiste. Mare propagator al ideilor revoluţionare înnoitoare; unul din principalii creatori ai programului de la Islaz ; Comisar al guvernului provizoriu de la Bucureşti ; secretar al acestui guvern, organizatorul Comisiei proprietăţii ş. a. Suflet generos, cu o mare şi mistuitoare ardere patriotică. După înfrîngerea revoluţiei, în Transilvania, pleacă la Constantinopol, Paris şi Londra şi este unul din românii care contribuie substanţial la propagarea idealurilor româneşti în lumea europeană. Moare la 33 de ani, mistuit de o boală necruţătoare ; moare departe de ţară, cu grija şi dorul viitorului ei, timpuria lui dispariţie înălţîndu-l şi mai mult în posteritate, locul lui fiind în rîndul marilor precursori şi făuritori de istorie ai acestui popor.

Nicolae Bălcescu este consemnat în filatelia română ca un simbol al revoluţiei de la 1848, al ideii de independenţă şi unitate naţională.

Apare pe emisiunile : Centenarul revoluţiei de la 1848 ; pe emisiunile comemorative din anii 1948, 1952 ;alături de Horia, Cloşca şi Crişan, Tudor Vladimirescu şi Avram Iancu pe colita dantelată dedicată „Centenarului independenţei de stat a României“.

Pe mărcile noastre poştale româneşti figura lui Nicolae Bălcescu se alătură celorlalte mari personalităţi ale istoriei neamului nostru.

Ion Bulei

CONSTANTIN BRÎNCOVEANU

Domn al principatului Ţara Românească, la cumpăna secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, Constantin Brîncoveanu şi-a început domnia la 29 decembrie 1688 şi şi-a încheiat-o la 24 martie 1714 înscriind una din cele mai semnificative pagini în istoria românească.

Om de aleasă cultură, Constantin Brîncoveanu a avut o domnie lungă, de pace, cu remarcabile împliniri în viaţa economică şi mai ales pe planul construcţiilor, artelor şi culturii.

Se distinge în mod deosebit noul stil în construcţii, denumit peste veacuri „stil brîncovenesc“, stil ce preia cu rafinament, după gustul domnitorului, elemente de arhitectură tradiţională.

Întemeietor de noi tipografii, de şcoli, Constantin Brîncoveanu a fost şi un iscusit diplomat şi om politic, contribuind prin sistemul de alianţe la menţinerea statutului de autonomie a Ţării Româneşti şi Moldovei, la afirmarea lor în relaţiile internaţionale.

Bun administrator, priceput în gospodărirea avuţiilor ţării, a contribuit, prin reformele şi măsurile pe care le-a adoptat, la înflorirea economică a Ţării Româneşti, înscriindu-se în galeria marilor domnitori români.

A militat pentru ocrotirea românilor din Transilvania, împilaţi de administraţia economică, culturală şi militară habsburgică instalată aici în 1699.

Consemnat filatelic în acest an, portretul domnitorului apare într-o emisiune, formată dintr-o marcă poştală pusă în circulaţie la 20 iunie 1988.

Aristide Ştefănescu

ISTORICUL APARIȚIEI EMISIUNII „PARIS" 1872

Imprimarea primei emisiuni postclasice românești, cunoscută în lumea filatelică sub denumirea de emisiunea „Paris" este strîns legată de activitatea personalului imprimeriei mărcilor poștale franceze, care își avea sediul în clădirea numită „Hotel des Monnaies" din Paris.

Pentru acest motiv vom prezenta succint momentele importante împreună cu personalitățile artistice și administrative care și-au adus contribuția la emiterea mărcilor franceze și ulterior a celor românești.

În Franța primele mărci au fost introduse în urma votării „Decretului referitor la taxele scrisorilor" din 24 august 1848. La articolul 5, acesta, prevedea că: administrația poștală franceză să vîndă cu prețul de 20 centime, 40 centime și 1 franc mărci necesare francării scrisorilor.

Acest decret intră în vigoare la 1 ianuarie 1849. Prima marcă poștală franceză reprezintă efigia alegorică a libertății, cunoscută sub denumirea „Zeița Céres". Gravura desenului adoptat, aparține lui Jean-Jacques Barre, gravorul general al Monetăriei, care cu unele mici modificări — primește la 11 septembrrie 1848, aprobarea desenului din partea Comitetului consultativ al gravorilor. Din acest moment J. J. Barre reduce desenul la dimensiunile definitive, gravîndu-l în negativ cu acul (burin), direct în oțel. În partea de jos, în dreapta și în stînga inscripției „postes" a lăsat două spații libere de formă dreptunghiulară în care se montau plăcuțele mobile cu indicația valorii (fig. 1). Clișeul original din oțel (coin type) era călit și montat pe un suport metalic circular cu diametrul de 5-6 centimetri, care era prevăzut cu o fantă necesară fixării în presă. Odată terminată această operație s-a trecut la confecționarea plan-

Fig. 1

șelor destinate imprimării tirajului. J. J. Barre, fiind în vîrstă și ocupat cu instalarea unor prese acționate de vapori pentru baterea monedelor, a renunțat la elaborarea tirajului necesar direcției poștelor și a propus pentru această muncă pe Anatole A. Hulot, salariat la prefectura poliției, unde se remarcase în depistarea contrafacerilor hîrtiilor de valoare, precum și prin aplicarea galvanoplastiei în modul de tipografiere a biletelor de bancă ale Franței. Anatole Hulot este numit gravor general adjunct la imprimeria statului.

Galvanoplastia a fost descoperită în cadrul studiilor de laborator între anii 1837—1839 de H. Jacobi, profesor de fizică la Universitatea din Dorpat (Rusia). Acest savant și-a dat seama de avantajele descoperirii sale, aplicabile în artă și industrie. Invenția galvanoplastică a adus servicii importante tipografiei permițînd reproduceri identice ale gravurilor indiferent de numărul lor. Anatole Hulot a fost numit în calitate de gravor general adjunct al Monetăriei pentru a stabili planșele timbrelor. După trei ani, în 1851 el promovează din prima funcție, fiind ridicat la rangul de director al Fabricii de timbre, post care îi conferea puteri depline sub înalta autoritate a administrației. El a ocupat această funcție pînă în 1876, cînd a fost destituit de ministerul de finanțe, Leon Say, deoarece nu a acceptat un adjunct căruia să-i împărtășească din tainele procedeelor sale tehnice. Cu acest prilej, ministrul i-a adus la cunoștință o decizie parlamentară prin care întreg ansamblul materialelor de imprimare a timbrelor devenea posesiune națională. Totuși, Hulot fire impulsivă, nu a respectat această decizie și a depozitat inventarul tipografic, conținînd planșe, clișee, matrițe, probe, etc., în Quai Voltaire. Abia în 1892, la moartea sa, acestea au fost scoase la licitație publică.

Datorită faimei obținute de frumusețea mărcilor franceze „Céres" și grecești „Hermès", care erau adevărate capodopere în materie, guvernul României comandă tipărirea mărcilor naționale, Fabricii de timbre franceze.

Un ordin formal al administrației faranceze interzicea lui A. Hulot fabricarea de mărci străine, dacă aceste tiraje ar fi întîrziat emiterea mărcilor naționale. Această atitudine nu surprinde, deoarece contrar tuturor așteptărilor A. Hulot lucra într-un fel „pe contul său". Toate cheltuielile în legătură cu planșele de „galvano", cumpărarea hîrtiei, a lipiciului, a sitelor, a instrumentelor necesare imprimării și chiar salariul lucrătorilor, îl priveau personal. În aceste condiții era natural ca el să treacă o mare parte din profit în contul său.

La 3 noiembrie 1862, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, guvernul român contacta, printr-o scrisoare, pe A. Hulot cu scopul de a cunoaște condițiile sale de imprimare a mărcilor. Acesta din urmă s-a grăbit să comunice, pe data de 7 noiembrie 1862, următoarele: *„Eu mă voi însărcina de gravura clișeului, de confecționarea planșelor, imprimare, gumare și, suplimentar, de această fabricare, de decupajul mecanic al colilor, la următoarele preț*uri: *1500 franci pentru clișeul type din oțel, 1600 franci pentru fiecare planșă galvanică de 150 timbre, 1 franc pentru o mie de timbre poștale, incluzînd hîrtia, imprimarea de garanție și imprimarea în culori, gumarea și perforarea."*

Hulot

La 13 octombrie 1864 Direcția Generală a Poștelor române se adresează Ministerului de finanțe din București, informîndu-l de necesitatea imprimării unor noi mărci poștale corespunzătoare noului tarif aprobat de domnitorul Alexandru I. Cuza. La 12 octombrie 1864 acesta semnează: „Decretul domnesc 1347" prin care hotărăște reducerea tarifului poștal și emiterea de noi mărci poștale cu valori corespunzătoare de: 2 Parale, 5 Parale și 20 Parale. Direcția Generală a Poștelor propune imprimarea mărcilor în Belgia: sugestie venită de la Directorul general al Poștelor, Cezar Librecht, care era de origine belgiană. Totuși, ministrul de finanțe, Steege, nu ține cont de această sugestie și recomandă agentului diplomatic român la Paris, locotenent-colonelul Alecsandri, de a lua contact cu imprimeria franceză.

Din Franța s-au primit două oferte: prima este semnată de Albert Barre, care la 24 noiembrie 1864, descrie procedeele pe care intenționa să le utilizeze și se angajează contra prețului de 8800 franci să confecționeze planșe care să permită imprimarea a 300 de mărci printr-o singură apăsare a presei. A doua ofertă provenea din partea „Maison Aumoitte", No. 47. Passage des Panoramas à Paris, a gravorului Stern, care se autointitula „Graveur de S. M. l'Empereur". Stern cerea 6000 franci pentru confecționarea planșelor și 85 centime pentru mia de mărci. Tratativele cu imprimeria Stern s-au prelungit foarte mult și abia în octombrie 1865 a fost prezentat un model gravat de J. Dulos, care a fost acceptat. Comanda s-a făcut pentru un tiraj de 50 milioane, dar întîrziindu-se foarte mult aceste mărci nu au fost puse niciodată în circulație din cauza detronării domnitorului Cuza, la 24 februarie 1866.

Odată cu înscăunarea noului domnitor, Carol I, a fost necesară schimbarea efigiei domnitorului pe noile mărci. Acestea au fost tipărite la Bu-

cureşti prin procedeu litografic. Deoarece imprimarea era greoaie guvernul român l-a împuternicit pe agentul său diplomatic din Paris prin Ordinul din 19 noiembrie 1869, să trateze cu directorul fabricii imperiale de timbre franceze pentru confecţionare a 20 milioane mărci poştale destinate României. La 21 decembrie 1869 A. Hulot informează printr-o adresă pe Preşedintele Comisiei Monetăriei de dorinţa guvernului român. Comanda guvernului român a fost mult întîrziată, independent de voinţa lui Hulot, deoarece între timp au avut loc importante evenimente politice, în primul rînd războiul franco-prusian. La o lună după tratatul de la Frankfurt, scrisoarea preşedintelui Comisiei Monetăriei datată 15 ianuarie 1870 făcea caz de neîncredere faţă de A. Hulot. El cerea reprezentantului României confirmarea comenzii evocate în rîndurile către directorul Fabricii de timbre. Diplomatul român răspunde la 27 ianuarie 1870 comunicînd următoarele : *„Domnule director ca răspuns la scrisoarea din 15 ianuarie a acestui an, prin care-mi aduceţi la cunoştinţă că este necesar ca eu să adresez o scrisoare oficială pentru a constata cine este în drept de a se însărcina să confecţioneze timbre poştale în folosul guvernului român mă grăbesc să vă aduc la cunoştinţă că ministrul de finanţe al României, tocmai mi-a adus la cunoştinţă printr-o telegramă din 20 ianuarie No. 658, că proiectul de convenţie făcut cu d-voastră pentru a confecţiona 20 milioane timbre poştale a fost aprobat. Sper a fi în măsură cel puţin de a vă parveni diversele obiecte pe care mi le-aţi cerut şi care sînt necesare începerii fabricaţiei“.*

Agentul României la Paris

La 18 februarie 1870 ministrul de finanţe francez dă lui A. Hulot autorizaţia de confecţionare a mărcilor pentru guverul român. În acest fel a luat naştere comanda primelor mărci poştale în străinătate.

Pe baza unei picturi reprezentînd efigia prinţului Carol de Hohenzollern domnul A .Hulot cere gravorului Ferdinand Joubert să proiecteze tipul definitiv de mărci în scrisoarea din 27 ianuarie 1870. Ansamblul acestei mărci adaugă părţii de efigie gravată de F. Joubert cadrul imitînd mărcile franceze şi elene din acea epocă. Totuşi A. Hulot nu este în măsură de a realiza tirajele cerute, cu rapiditatea necesară căci evenimentele îl vor întîrzia doi ani. Mai întîi războiul franco-prusac, apoi asediul Parisului precum şi revoluţia. Toate acestea au schimbat regimul politic francez şi de la emisiunile reprezentîndu-l pe Napoleon al III-lea s-a trecut din nou la emisiunea de tip „Cérès“. Din acest motiv întîietate de imprimare au avut mărcile franceze. În toată această perioadă mărcile de 10 Bani lipseau mult în România, aşa încît A. Hulot a constituit în grabă o planşă tipărind un prim tiraj provizoriu pentru a încerca să scoată din încurcătură guvernul român. Totuşi mărcile şi planşele definitive nu au fost trimise în România decît doi ani mai tîrziu ,respectiv în 1872. O scrisoare a controlorului Monetăriei, domnul Barthe, din 1 februarie 1872 comunică următoarele : *„Directorul fabricii de timbre s-a însărcinat de multă vreme în executarea unei comenzi de 20 milioane timbre care trebuiau expediate în şapte categorii de preţuri diferite. Un prim tiraj de încercare din aceste timbre a fost făcut ieri şi este necesar să continue fără întrerupere pînă cînd o astfel de lucrare, care se execută în acest moment, se va termina“.*

Barthe

Contabilitatea mărcilor poştale româneşti executate la Monetărie permite datarea tirajelor din valoarea de 10 Bani, astfel :

	Coli	Mărci
Ianuarie	300	90000
Februarie	3043	912900
Martie	10755	3226500
Aprilie	3186	955800
Total :	17284	5185200

Directorul fabricii de timbre tipăreşte mărcile de 5 Bani în februarie şi martie 1872. Tot în aceste luni au fost imprimate mărcile de 3 Bani. În aprilie şi mai 1872 a fost rîndul celor de 1 1/2 Bani şi 25 Bani. În mai şi iunie s-au tipărit valorile de 15 şi 50 Bani. Tot tirajul fiind executat, mărcile au fost expediate în iulie României, astfel încît la 1/13 octombrie 1872 Poşta Română a fost în măsură să

introducă noua emisiune la toate oficiile poştale. Autorităţile române au apreciat această emisiune ca o realizare grafică şi tehnică fără pereche şi au alocat o bonificaţie personalului Monetăriei franceze.

Tehnica de imprimare

I. Clişeul original „coin type“ gravat în oţel moale de Ferdinand Joubert era călit, fiind fixat, aşa cum s-a arătat, pe un bloc circular de metal cu diametrul de 5—6 centimetri. Acest clişeu era gravat în negativ şi lăsa libere în dreapta şi în stînga, inscripţiei „Poşta“, două spaţii dreptunghiulare în care se montau inscripţiile valorii. (fig. 1).

II. În faza următoare se montau alternativ pentru cele şapte valori plăcuţele din oţel cu cifrele valorilor. Se bătea din nou cu clişeul original „coin type“ pe oţel moale cîte o matriţă avînd gravura în pozitiv (relief) obţinîndu-se clişeul definitiv de reproducere al valorilor de 1 1/2, 3, 5, 10, 15, 25 şi 50 BANI. Aceste clişee se căleau dînd naştere la cele şapte clişee-tip, de reproducere (coins-type reproducteurs).

III. Cu clişeul-tip de reproducere pentru fiecare valoare se transfera — prin batere pe cupru — desenul fiecărei mărci, obţinîndu-se gravura în negativ a clişeelor. Aceste clişee de cupru în negativ se montau de asemenea pe blocuri circulare de metal cu diametrul de 5—6 centimetri. Clişeele de cupru cu desenul în negativ reprezentau cele şapte matriţe de reproducere a planşelor (matrices de reproduction des planches) pentru valorile de 1 1/2, 3, 5, 10, 15, 25 şi 50 Bani. Fiecare clişeu-tip de reproducere era fixat într-o presă şi cu ajutorul lui se băteau pe un material maleabil (gutapercă sau plumb), clişeele individuale, care erau apoi asamblate formînd planşele de reproducere pentru tipărirea mărcilor. Se băteau un număr mare de clişee individuale pentru fiecare valoare care apoi se montau cu grijă sub forma a două semiplanşe ce conţineau cîte 150 clişee. Aceste matriţe de reproducere a planşelor, erau unse cu plombagină pe faţa de reproducere şi scufundate într-o baie electrolitică, fiind conectate la catod. Prin electroliză pe ele se depunea un strat foarte uniform de cupru formînd în acest mod placa galvanică monobloc ce conţinea cîte 150 clişee fiecare, care erau identice cu clişeul original „coin type“, avînd gravura desenului mărcii în relief. În cadrul semiplăcilor galvanice monobloc, clişeele individuale erau alese cu mare grijă pentru a nu conţine defecţiuni ale gravurii şi se fixau unul lîngă altul cu un spaţiu regulat de 15 mm între ele. Pe marginea de sus aceste planşe galvanice purtau un număr de ordine, cu ajutorul căruia se ţinea evidenţa planşelor în procesul de imprimare. Acest număr nu apare tipărit pe colile de mărci. Tot pe marginea superioară a planşelor galvanice în dreptul mărcii nr. 5 din primul rînd, iar la partea inferioară în dreptul mărcii 145 din rîndul 15 se imprima un cerculeţ cu diametrul de 1 mm, situat la intersecţia a două linii perpendiculare de reper. Acestea erau tipărite în culoarea mărcii şi aveau ca scop fixarea reperelor colii în procesul dantelării (fig. 2). Două semiplăci galvanice monobloc conţinînd cîte 150 clişee pentru aceeaşi marcă, se montau pe o placă lăsîndu-se un spaţiu despărţitor de 4 centimetri. În acest fel planşa definitivă de imprimare conţinea 300 clişee tipărindu-se cu ajutorul ei, coli de cîte 300 de mărci. Această metodă de lucru este demonstrată de existenţa colilor de eseuri păstrate în Conservatorul nostru poştal, coli expediate de A. Hulot la Bucureşti împreună cu materialul de imprimare destinat fabricării mărcilor. Fiecare coală de eseuri pentru cele şapte valori, conţine 300 de mărci dispuse în două semicoli a cîte 150 bucăţi cu un spaţiu despărţitor, variind de la 4 centimetri pentru coala de 50 Bani, la 2,2 centimetri pentru coala de 10 Bani.

Fig. 2

Retuşurile

Acestea erau efectuate de cei mai talentaţi gravori şi în primul rînd de gravorul clişeului original săpat în oţel. Operaţia de retuşare se efectua mai întîi la matriţele din gutapercă sau plumb şi se continua la plăcile galvanice monobloc. Clişeele cu defecte majore din plăcile galvanice erau înlocuite şi apoi distruse. Studiul sub aspectul retuşurilor de planşe şi clişee este un domeniu insuficient cercetat pînă în prezent, considerîndu-se în mod eronat că emisiunea „Paris" se apropie de perfecţiune din punct de vedere al realizării grafice.

La data imprimării emisiunii „Paris", Fabrica de timbre franceză era dotată cu şapte prese cu braţ (fig. 3) precum şi cu două prese cu platan de tip „Napier", deservite fiecare de cîte doi tipografi.

Hîrtia :

Furnizorul permanent al Fabricii de timbre franceze pentru hîrtie era : „Etablissements Lacroix Frères" din Angoulême. Grosimea hîrtiei variază între 55 şi 75 microni, tirajul emisiunii „Paris" fiind imprimat pe o hîrtie cu grosimea de 65 de microni. Colile de hîrtie erau sever contabilizate, fiind ponsonate pe margine cu o ştampilă ovală avînd axele de 14 mm×8 mm ce încadrează textul : „Contrôle T.P." (T.P. = timbres poste). Această ştampilă se aplica cu tuş albastru.

Compoziţia culorilor :

A. Hulot utiliza subterfugii care îi permiteau să obţină amestecuri mai economice în folosul său. De aceea culorile hîrtiei pentru emisiunea „Paris" sînt aceleaşi întrebuinţate şi la mărcile franceze, după cum urmează :

— 1 ½ Bani — verde-oliv mai închis decît 1 Cent „Napoleon cu lauri ;"

— 3 Bani — verde deschis asemănător celui de 5 Centime „Cérès" ;

— 5 Bani — brun-gălbui identic cu cel de 15 Centime cifre mici din Colonii (emisiunea a II-a) ;

— 10 Bani — albastru asemănător cu 25 Centime „Cérès" ;

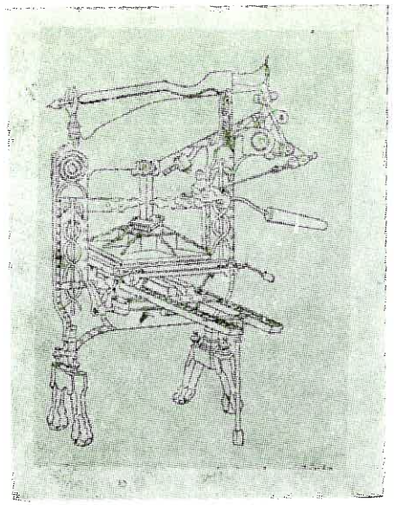

Fig. 3

— 15 Bani — brun-roşcat, ca 2 Centime „Cérès" ;

— 25 Bani — portocaliu mat, avînd şi o varietate mai rară, portocaliu intens ;

— 50 Bani — roz, asemănător cu culoarea spălăcită a mărcii de 80 Centime „Napoleon cu lauri".

Se întîlnesc foarte rar mărci provenind din coli de hîrtie rămase necolorate, cum ar fi valorile de 3 şi 50 Bani pe hîrtie albă.

Guma :

Pentru gumarea emisiunii „Paris" a fost utilizată gumă arabică amestecată şi filtrată cu foarte mare grijă, apărînd pe mărci cu un aspect uniform.

Dantelarea :

Mărcile emisiunii „Paris" prezintă dantelura 14 : 13 1/2 dinţi în casetă.

Punerea în lucru (mise en train)

Pentru prevenirea fraudelor obţinute cu mijloacele de transfer pe piatră litografică prin decalcare, colile de hîrtie destinate imprimării mărcilor, erau mai întîi tipărite litografic cu un lac ordinar, incolor. Acest procedeu ducea la crearea „fondului de siguranţă", metodă introdusă de A. Hulot pentru toate mărcile imprimate sub conducerea sa. Fondul de siguranţă (fond de sureté) era întotdeauna litografiat de alt tipograf decît cel care tipărea mărcile. Pentru reglarea presei de tipar la condiţiile optime de imprimare muncitorii tipografi utilizau un anumit număr de coli de hîrtie pe care, pentru economie, le treceau de mai multe ori pe sub placa „galvano", imprimîndu-le pe ambele feţe. Aceste încercări sînt numite tiraje de „mise en train" (punere în lucru), fiind foarte strict contabilizate. Pentru tirajele definitive s-a aplicat metoda decupajelor, inovaţie personală a lui A. Hulot, care a condus la reuşite grafice inegalabile pînă în acel moment, obţinîndu-se pe aceeaşi marcă tonuri diferite ale culorii, în funcţie de particularităţile desenului, deşi mărcile erau monocrome. Coala de decupaje se realiza în felul următor : se imprima cu planşa tipografică, ce conţinea 300 clişee, o coală pe pînză de calc (cerată), care era utilizată ulterior ca suport pentru montarea decupajelor. Urmau imprimarea mai multor coli de hîrtie de grosimi diferite de cele pe care se imprimau mărcile, deoarece acestea nu erau contabilizate. Totodată ele se executau şi în alte culori decît mărcile definitive. Din aceste coli de hîrtie se realizau decupaje pentru care se depunea o muncă deosebit de dificilă, fiind necesar să fie executată de adevăraţi artişti. În prima fază se decupau, pentru fiecare marcă, părţile din efigie care rămîneau albe, respectiv obrazul şi gîtul. Aceste decupaje se suprapuneau prin lipire perfectă pe mărcile tipărite pe pînza de calc. În a doua fază se lipeau pe pînză decupajele formate din părţile destinate să devină mai intens colorate, cum sînt benzile de sus şi de jos, care conţin inscripţii, urmînd medalionul efigiei — după ce era minuţios golit. Se realiza în acest fel un colaj în relief, de cele mai multe ori din trei straturi **(fig. 4*)** pentru o coală de 300 mărci care urma să fie imprimată. Coala de pînza de calc numită „feuille de découpage principale" (coală de decupare principală) (fig 5) se aşeza sub coala de hîrtie ce urma să fie imprimată în aşa fel încît clişeele din plăcile galvanice să calce perfect pe corespondentul lor din coala de decupaje. De multe ori în timpul imprimării de probă cu decupaje se observa că, datorită planelor inegale — dificil de evitat — unele clişee se deplasau în stînga sau în dreapta, în sus sau în jos şi, pentru a remedia aceste carenţe, se lipeau în

Fig. 4

acele puncte pe coala de decupaje părţi desprinse chiar din timbre (din colile de punere în lucru) care ridicau planele clişeelor cît era necesar. Cînd planşa „galvano" conţinînd 300 clişee era aplicată pe coala de hîrtie, aceasta suporta presiuni diferite în funcţie de grosimea decupajelor de sub ea, dînd naştere tonurilor de culoare ce apar pe mărci. După tipărire colile se călcau pentru a îndepărta imprimarea oarbă în relief, apărută pe verso datorită reliefului decupajelor. Odată operaţia de călcare fiind terminată colile se gumau şi erau lă-

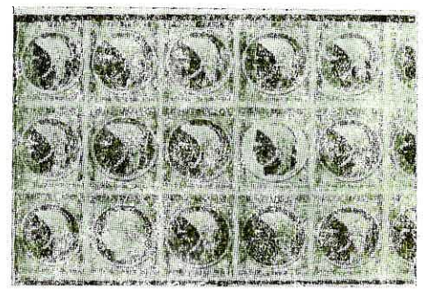

Fig. 5

sate să se usuce prin ventilaţie naturală. În final ele se dantelau şi coala de 300 bucăţi era întotdeauna ruptă în două semicoli de vînzare a cîte 150 bucăţi fiecare. Acest procedeu reise-

* *Am exemplificat pe mărci din emisiunea „Cérès", care a fost realizată prin aceleaşi metode tipografice.*

clar din contabilizarea colilor spre vînzare utilizată la mărcile franceze. Cu această ocazie presupunem că banda dintre cele două jumătăți de coală era îndepărtată, ea putînd fi utilizată ca un indice numeric în vederea contabilizării. Numai în acest mod se poate explica faptul că în cei 116 ani de la apariția emisiunii „Paris", nu a fost găsită nici o astfel de punte despărțitoare.

La 12 septembrie 1876 Anatole Hulot predă reprezentantului guvernului român la Paris, materialul de fabricație al mărcilor românești care conținea următoarele :

1. Clișeul original „coin-type" gravat în oțel ;
2. Șapte clișee-tip de reproducere, purtînd indicația valorilor de 1½, 3 5, 10, 15, 25 și 50 Bani, de asemenea confecționate din oțel ;
3. Șapte matrițe de repoducere a planșelor, confecționate din cupru pentru valorile de 1 1/2, 3, 5, 10, 15, 25 și 50 Bani ;
4. Paisprezece coli de mărci nedantelate reprezentînd probele de specimen cu semnătura lui A. Hulot pe margine ;
5. Două planșe „galvano" a cîte 150 mărci fiecare, pentru cele șapte valori, înainte de a fi reunite pentru imprimarea a 300 de mărci concomitent, pe aceeași coală de imprimare ;
6. 280 clișee de mărci (cîte 40 pentru fiecare valoare) destinate înlocuirii în cadrul planșelor galvanice a clișeelor defecte. Acest material tipografic a fost utilizat la București în cadrul Imprimeriei Statului, tipografie reorganizată în 1873. Din răspunsul la o adresă expediată de Directorul general al Poștelor Române, C. F. Robescu, aflăm că Imprimeria Statului procura în continuare din Franța hîrtia necesară pentru imprimarea emisiunii „București". Textul acestei adrese este următorul :

„Domnule Președinte, la adresa D-voastră cu No. 451 am oncarea a răspunde că cele 35 bucăți timbre poștale de 11/2 Bani și 35 bucăți de 15 Bani sînt trimise D-lui Agentu al României la Paris cu ordinile No. 25444 de la 7 septembrie anul 1876, spre a servi drept model pentru procurarea hîrtiei necesară la tirajul timbrelor poștale. Primiți D-le Președinte asigurarea considerației mele".

București 20 februarie 1881
Ministru
SS indescrifrabil

Deci cu cinci zile înainte ca Anatole Hulot să predea materialul de fabricație al mărcilor poștale românești, Biroul poștal central, expedia la Paris din stocul său, prin oficiantul Angelo Grigore cîte 35 bucăți din valorile de 1 1/2 și 15 Bani. Acest fapt este semnificativ deoarece conduce la ideea că tratativele de achiziționare a materialului tipografic de la A. Hulot erau mai de mult începute.

Concluzionînd, putem afirma că deși a avut o apariție tumultoasă și plină de neprevăzut, emisiunea „Paris" a rămas atît în conștiința celor care au utilizat-o direct la francarea scrisorilor, cît și a colecționarilor, ca una din cele mai frumoase emisiuni poștale românești, singura care se poate mîndri cu surorile franceze de tip „Cérès", precum și cele elene de tip „Hermès".

Vom încheia acest articol cu însăși părerea lui Anatole Hulot despre emisiunea „Paris", exprimată la patru ani după apariția mărcilor : *„acest timbru este cel mai perfect în ce privește gravarea tipografică și imprimarea dintre toate timbrele folosite pe cele două continente".*

Leonard Pașcanu

BIBLIOGRAFIE

A.S.B. — Fond I.C. de Conturi Dos. 77/1877
Arthur Maury — „Histoire des timbres-postes français"
Yvert & Tellier „Catalogue spécialisé des timbres de France"
Eduardo Cohen — „Les timbres de Roumanie des émissions de 1872 á 1879" — Lisbone 1952
Kiriac Dragomir — C.M.P.R. — '74
Ilie Demetrescu — „Tehnica de imprimare a emisiunii „Paris" — 1872 din Revista Filatelia Nr. 10/1972
René Grob — „Le prestige français de la fabrication des timbres-poste classiques" — Jurnal philatelique de Berne No. 3 1984, No. 4—1984.

CE SE MAI COLECȚIONEAZĂ, ÎN AFARĂ DE MĂRCI ?

Că filatelia este cea mai răspîndită ramură de colecționare din lume este lucru știut și nu mai este nevoie s-o mai spunem aici. Dezvoltarea pe care a luat-o este atît de mare, cu atît de multe subîmpărțiri și ramificații încît cel care se pregătește să abordeze această frumoasă îndeletnicire de cultură și de relaxare se află pus în fața unei alegeri greu de rezolvat..

În prima perioadă de afirmare a filateliei, mărcile constituiau, practic, singurul obiect de colecționare. Mărci adezive, în primul rînd, dar și mărci fixe, decupate fără milă din întreguri (fără a prevedea că astfel și-ar fi pierdut — în viitor — orice valoare filatelică).

Creșterea impetuasă a numărului de mărci adezive în lumea întreagă a făcut curînd cu neputință realizarea „completului" urmărit de colecționari. Odată cu restrîngerea ariei geografice (sau în timp) de colecționare, filateliștii au căutat să adîncească, să diferențieze conținutul albumelor, clasoarelor lor, trecînd și la strîngerea altor piese poștal-filatelice : întreguri cu marcă fixă (și din acestea sute de feluri) ; ștampile poștale de loc și dată ; ștampile complementare de tot felul, izvorîte din necesitățile traficului poștal și altele.

Tot mai intens, obliterările au devenit obiecte de colecționare, strîngerea și studiul lor dînd naștere marcofiliei, ramură de drept a filateliei.

Profilarea treptată a filateliei pe noi genuri de colecționare (tematică generală, tematică angajată, aerofilatelie, mai recent astrofilatelia, etc.) a deschis noi perspective lărgind mult gama materialelor colecționabile, în afara mărcilor poștale. Bineînțeles, la aceasta au contribuit în primul rînd necesitățile de serviciu ale administrațiilor poștale, dar nu au fost străine nici scopuri comerciale, axate pe cerințele și așteptările filateliștilor. Ca exemplu pot fi citate numeroasele grupaje practicate în unele țări, mai ales în carnetele cu mărci de valori nominale asortate. La aceste combinații s-au adăugat de un timp și coperțile de carnete. De multe ori igenios ilustrate tematic, Ele sînt folosite fie în cadrul exponatelor tematice (ca piese componente) fie sub forma de *colecții de sine stătătoare.*

Astfel de materiale poștale pot fi sau nu agreate. În principiu, însă, ele pot constitui obiect de colecționare înlăuntrul ariei filatelice și tocmai ca atare sînt de multe ori înscrise în marile cataloage.

Modernizarea serviciilor poștale a adus cu sine răspîndirea tot mai mare a francaturilor mecanice, fie prin amprente aplicate direct pe trimiteri, fie prin debitarea de figurine de francare

Ştampile particulare cu indicaţia FRANCO

Aşa cum este bine ştiut, sensul cuvîntului FRANCO indică că toate cheltuielile de transport ale unei trimiteri poştale au fost plătite anticipat de către expeditor.

Această indicaţie apare pentru prima oară la ştampilele prefilatelice din Moldova, ulterior fiind înscrisă şi pe mărcile Principatelor Unite. De-a lungul timpului poşta a utilizat numeroase ştampile de diverse forme şi dimensiuni care au purtat indicaţia FRANCO.

Un aspect inedit al acestui capitol îl reprezintă ştampilele cu indicaţia FRANCO aplicate pe corespondenţă de unele persoane particulare. Diverşi comercianţi care purtau o intensă corespondenţă de afaceri, şi-au confecţionat personal ştampile cu indicaţia FRANCO. Probabil aceştia îşi francau corespondenţa acasă şi din acest motiv au considerat necesar să aplice o ştampilă FRANCO pentru a marca faptul că au aplicat mărcile adezive corespunzătoare tarifului poştal. Din materialul existent în circuitul filatelic, se cunosc trei tipuri de ştampile FRANCO. Două întîlnite şi aplicate în perioada clasică, iar una în cea postclasică.

Cel mai mare volum de scrisori cu o ştampilă FRANCO particulară provine din arhiva comerciantului MARCO COHEN din Brăila. În fig. 1 se poate vedea ştampila FRANCO particulară, aplicată de MARCO COHEN pe un plic expediat din Brăila la Bucureşti (col. V. Popescu). Ştampila are dimensiunile de 32×11,5 mm. Intr-un articol publicat în revista „THE LONDON PHILATELIST" Nr. 1047—48 cunoscutul cercetător englez GABRIEL SASSOWER prezintă fotocopia unui plic francat cu 30 PAR Principatele Unite, pe care este aplicată o ştampilă FRANCO de dimensiunile 31,5×11,5 mm. Această ştampilă prezintă o formă identică cu FRANCO aplicat de MARCO COHEN. Cercetătorul englez ne informează că ştampila FRANCO cu dimensiunile 31,5×11,5 mm a fost aplicată în Bucureşti, scrisoarea fiind expediată la Brăila. Asemănarea perfectă cu ştampila FRANCO a lui MARCO COHEN diferenţa infimă de 0,5 mm între cele două ştampile (eroare care poate apare la măsurare datorită modului de aplicare a ştampilei) ne conduce la ideea că este una şi aceeaşi stampilă pe care COHEN a aplicat-o la primirea scrisorii. Apariţia unor noi piese poate confirma sau nu această ipoteză.

O ştampilă FRANCO particulară necunoscută este cea din fig. 2.

Ştampila are dimensiunile 29×5 mm (literele mici) iar litera F are înălţimea de 8 mm. Ea a fost aplicată cu tuş albastru asemănător celui care indică numele expeditorului, ASER B. DAVID & C — BUCAREST. Plicul este francat cu o marcă de 30 PAR PRINCIPATELE UNITE 1864 obliterată BUCUREŞTI 27/11 tuş negru, şi este expediată la PLOIEŞTI.

Aceste două ştampile franco-particulare au circulat în perioada clasică.

Ultima ştampilă FRANCO particulară pe care o prezentăm este cea din fig. 3, obliterare întîlnită numai în perioada postclasică. Un fragment din această ştampilă a fost publicat de Gr. Racoviceanu în lucrarea intitulată „Ştampile poştale folo-

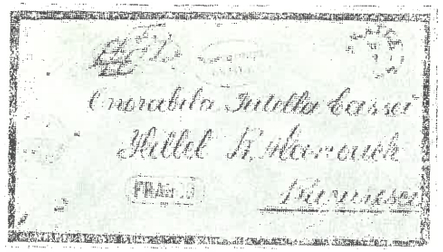

Fig. 1

Fig. 3

site în ţările române pînă în anul 1381". Acesta a clasificat-o sub titulatura C 14. Autorul lucrării prezintă ştampila ca fiind de natură poştală nesesizînd caracterul ei particular. Dimensiunile reale ale chenarului ştampilei sînt 40×11,5 mm. Ştampila aparţine firmei IOANID & Co Bucureşti fiind aplicată cu tuş verde-albăstrui ca şi ştampila cu numele comerciantului.

Această obliterare FRANCO a fost aplicată pe o circulară expediată din Bucureşti la Tîrgovişte. Ştampilă de plecare, BUCUREŞTI cerc simplu avînd data, 18 iun. 74. Obliterările cu indicaţia FRANCO avînd caracter particular, aduc un plus de originalitate importantului capitol referitor la ştampilele FRANCO utilizate de poştă.

L.P.

Fig. 2

Fig. 15

venită, abuzul în recurgerea la astfel de emisiuni (chiar mai ales în cazul unor tematici de interes limitat) cu timpul deservește filatelia de calitate. Tocmai de aceea nu putem decît să salutăm tendința ce se manifestă de un timp, de a renunța treptat la excesul de mărci supradimensionate, rezervînd aceste formate pentru ocaziile cu adevărat interesante. Rămîne deschisă calea de a compensa renunțarea la o parte din suprafață, prin continua îmbunătățire a creației artistice și a realizării tehnice a mărcilor poștale.

O zicală veche spune că pofta vine mîncînd. Pe de-o parte dorința graficienilor de a putea dispune de suprafețe mari pentru machetele lor, pe de alta dorința comerțului filatelic de a „plasa" mai lesne mărci uriașe, atracții pentru începători, au dus și la apariția unui nou sistem de creare a mărcilor. Acesta constă din conceperea unui desen de ansamblu, repartizat însă pe suprafața a două sau mai multe mărci adiacente, fie în straifuri fie în alte grupaje (blocuri de patru, de șase etc.). În aceste compoziții, fiecare marcă are putere de sine stătătoare de francare, nominalul putînd fi același la fiecare din mărcile grupate, sau valorile putînd fi diferite. Grupajele de cinci mărci, în straifuri, am avut — astfel — în 1985 în emisiunea „Legende și povestiri" din R.P. Chineză ; tot în straifuri au apărut mărcile emisiunii din 1988 emisă în Australia, cu prilejul Bicentenarului întemeierii așezărilor din acel continent. Cinci mărci și două viniete, dispuse pe 2 rînduri, formau ansamblul grafic al emisiunii noastre „Olimpiada de la Roma" 1960, etc.

Acceptarea grupajelor (cu dublul lor format : pe marcă și pe ansamblu) este o chestiune de preferință, de gust. Ele marchează totuși o prezență în filatelie și își găsesc loc mai ales în colecțiile tematice.

În prezent, există în filatelie două tendințe : una care acceptă și chiar susține mărcile de dimensiuni mari, alta care își îndreaptă preferințele către cele de formate să zicem „obișnuite". În linii mari, se poate constata o atenuare a tendinței de supradimensionare și chiar de grupare, fără ca aceasta să însemne o dispariție a lor. Rămîne ca anii care vor urma să contureze mai bine aceste tendințe.

Fig. 16

AF 1989

„PROBE DE LUX"
piese rar întîlnite

O categorie de piese filatelice cu care imensa majoritate a colecționarilor aproape că nu se întîlnește niciodată și despre care rar aude vorbindu-se, o constituie așa-zisele „Probe de lux" (fr. : Épreuves de luxe", germ. : „Ministerialblock", engl. : Luxury miniature sheet).

Acestea sînt emise numai în tiraje extrem de limitate, executate cu clișeele originale, în aceleași culori ca și tirajele de masă ale mărcilor respective, însă folosindu-se de hîrtie calitate mai bună. Tipărirea probelor de lux are caracter deplin oficial, toate exemplarele fiind destinate a fi distribuite marilor demnitari de stat, unor înalți funcționari din Poștă și telecomunicații sau pentru scopuri de protocol.

Deși mărcile de pe probele de lux cu excepția primei probe franceze cu Pasteur au putere de francare, practic ele poposesc în clasoare, fiind mult căutate de colecționari sau de către cei cărora le-au fost distribuite.

Probele de lux pot fi simple, purtînd numai imaginea unei singure mărci, sau cu două sau chiar mai multe mărci.

La început, formatul colițelor probelor de lux în Franța a fost de 150×120 mm. Mai tîrziu, cu începere din anul 1949, formatul probelor simple a fost micșorat, fiind, de regulă, de 130×110 mm. Toate „probele" sînt numerotate și nedantelate.

Primele probe de lux realizate de poșta franceză au fost îmbinate cu emisiunea de mărci uzuale tip „Pasteur", din anul 1923. Ele au fost „colective", grupînd imaginile a trei valori (Yv. 170, verde, roșie și albastră). Înscrise în marile cataloage (în Franța, în „Yvert", „Ceres" etc.) probele de lux apar în capitole separate. În „Yvert", ele nu poartă numere separate ci sînt trecute sub numărul mărcilor corespunzătoare, bineînțeles cu cote diferite). Pentru probele colective, numerele de ordine ale mărcilor pe care le grupează sînt înșiruite și legate prin acolade.

Cotele probelor de lux nu se mențin la nivele constante, ele prezentînd oscilații adeseori însemnate. Cu alte cuvinte, nu este deloc obligatoriu ca orice probă de lux să se situeze la nivelul unor cote foarte ridicate, astfel cum se întîlnesc la unele emisiuni. Determinante în acest sens sînt pe de o parte tirajul, pe de alta popularitatea de care s-a bucurat și se bucură emisiunea respectivă în rîndul colecționarilor.

Dintre probele de lux care se situează pe poziții de frunte spicuim aici, cu titlu informativ, probele primei emisiuni de acest fel : 3 mărci „Pasteur" din 1823, „Jocurile olimpice", Paris, 1924 ; Expoziția filatelică de la Le Hâvre ; Congresul internațional de Telegrafie și Telefonie (probă colectivă cuprinzînd 5 valori, existentă în două variante, cu distanțe de 1, respectiv 2 mm între mărci), apoi emisiunea dedicată Națiunilor Unite, în 1951 (pentru care s-au realizat probe simple cît și una colectivă, grupînd cele două valori), emisiunea expoziției „Philatelic" din Paris, 1964. O notă aparte : probele pentru mărci de servici ale sediului „Unesco", din Paris.

Datorită tirajelor extrem de restrînse și condițiilor în care sînt distribuite, probele de lux nu sînt accesibile decît unui număr mic de colecționari. Constituirea unor colecții de „probe" este nu numai anevoioasă, dar practic aproape de nerealizat. De aceea, probele de lux iau mai ales drumul tematicilor. În exponate care se străduiesc să diferențieze felul materialelor filatelice pe care le utilizează, pot fi deci întîlnite și probe de lux. Acestea au pe deplin calitatea de a fi utilizate, dat fiind caracterul lor poștal de netăgăduit, chiar dacă nu au decît un caracter marginal față de circuitul poștal proriu-zis.

Dat fiind însă formatul lor mare se cere respectată — și în cazul lor — directiva ca prezența lor să nu „apese" prea mult în exponat, umbrind, fie chiar și pe alocuri, mărcile adezive.

SUPRATAXE POŞTALE AERIENE ROMÂNE (1922–1940)

Studiul pieselor aerofilatelice necesită cunoaşterea rutelor pe care circulau avioanele care transportau corespondenţa, fie că era vorba de zboruri curente (curse poştale), de zboruri ocazionale, fie a obliterărilor de plecare şi de sosire, eventual tranzitări pe alte aeroporturi, a mărcilor folosite pentru francare (mărci de poştă aeriană sau cele ale poştei obişnuite) a etichetelor „Prin avion", a tarifelor poştale în vigoare pentru transportul pe calea aerului de la expeditor la localitatea de destinaţie.

Tariful poştal al obiectelor de corespondenţă expediate prin poştă aeriană este alcătuit din tariful poştal obişnuit pentru expedierile pe calea terestră şi pe apă, la care se adaugă o supratаxă special destinată poştei aeriene.

Articolul de faţă îşi propune de a studia tocmai această supratаxă poştală destinată poştei aeriene interne, cît şi cea destinată corespondenţei din România pentru unele ţări cu care am avut legături poştale aeriene directe, menţionîndu-se şi mărcile poştale aferente lor.

I. Supratаxe poştale aeriene interne

Prima legătură poştală aeriană între două localităţi din ţara noastră (internă) s-a realizat în anul 1922 prin escala la Arad a cursei poştale aeriene Bucureşti — Belgrad — Budapesta — Viena — Praga — Strasbourg — Paris şi retur cu avioanele Companiei franco-române de navigaţie aeriană (C.F.R.N.A.). Aranjamentul pentru exploatarea serviciului poştal pe această linie aeriană prevedea o supratаxă poştală aeriană de 3 lei pentru trimiterile de la Bucureşti pînă la Arad.

Pentru primele încercări de realizare a unor curse poştale interne între Bucureşti, Galaţi, Iaşi din anul 1925 nu s-au găsit date în publicaţiile poştale oficiale în care să se menţioneze supratаxa prin avion. Piesele circulate în această perioadă au însă o francatură care arată o supratаxă aeriană de 3 sau chiar 4 lei.

Corespondenţele circulate în anul 1926 între Bucureşti, Galaţi, Iaşi şi Chişinău comportau o supratаxă poştală „par avion" de 6 lei.

Convenţia pentru exploatarea serviciului poştal aerian în interiorul Statului român asigurat de Direcţia aviaţiei civile din Ministerul de război în conlucrare cu Direcţia generală P.T.T. încheiată la 18 iunie 1928, prevedea în anexă o supratаxă poştală aeriană internă de 5 lei pentru scrisori (20 g) şi 2 lei pentru depăşiri de greutate pînă la 20 g şi cărţi poştale. Pentru trimiterile recomandate, taxa de recomandare de 10 lei se plătea de 2 ori.

Aceste supratаxe trebuiau să intre în vigoare la 1 septembrie 1928, cînd au început cursele aeriene interne regulate.

Toate corespondenţele recomandate cunoscute, expediate în septembrie şi la începutul lunii octombrie 1928 poartă francatură dovedind aceste supratаxe.

Totuşi în circulara D.G.P.T.T. nr. 169.738 din 4 septembrie 1928 publicată în Buletinul Telegrafo-Poştal Nr. 18/1928, pag. 859 se arată că supratаxa poştală e unică de 2 lei pentru toată corespondenţa.

În anul 1929 supratаxele poştale aeriene sînt de 2 lei pentru scrisori (20 g) şi de 1 leu pentru depăşiri pînă la 20 g, şi cărţi poştale simple şi ilustrate. Interesant pentru anul 1929 este existenţa unei taxe de 5 lei pentru „distribuire cu prima cursă", care se adaugă la supratаxa poştală aeriană. Această taxă nu mai figurează după 1 iulie 1930.

La modificările tarifului poştal pentru corespondenţa transmisă pe cale terestră şi pe apă din 1 iulie 1930, 15 martie 1931, 1 iunie 1932 se semnalează următoarele supratаxe poştale aeriene: 2 lei pentru scrisori (20 g), depăşiri de greutate pînă la 20 g şi pentru cărţi poştale cu răspuns plătit şi 1 leu pentru cărţi poştale simple, ilustrate, militare, imprimate (50 g), ziare şi periodice (50 g). Aceste supratаxe au fost confirmate şi prin Convenţia pentru exploatarea serviciului poştal aerian în interiorul ţării asigurat de Direcţia aviaţiei civile din Ministerul indusriei şi comerţului în conlucrare cu Regia autonomă PTT, intrată în vigoare la 1 iunie 1931.

În perioada mai 1934 — mai 1940 supratаxele poştale aeriene interne au fost stabilite la 2 lei unice pentru toate tipurile de corespondenţă.

Pentru o foarte scurtă perioadă, de la 7.10.1938 (poate chiar numai pînă la 1 noiembrie 1938), corespondenţa internă expediată prin avioanele companiei LARES a fost scutită de supratаxă poştală aeriană. Această măsură nu a dat rezultatele scontate şi s-a renunţat la ea.

Prin aranjamentul pentru exploatarea serviciului poştal aerian între Paris — Strasbourg — Praga — Viena — Budapesta — Belgrad — Bucureşti — Constantinopol, încheiat conform art. 9 din caietul de sarcini anexat contractului nr. 146 încheiat cu Direcţiunea aviaţiunii din Ministerul comunicaţiilor între Administraţia poştelor române şi Direcţiunea aviaţiei pe de o parte şi Compania franco-română de navigaţie aeriană pe de altă parte, se prevedea o supratаxă poştală aeriană de 6 lei pentru corespondenţa destinată ţărilor de escală (scrisori pînă la 20 g sau fracţiuni de 20 g).

La începutul anului 1923 se menţionează supratаxa aeriană distinctă pentru scrisorile pînă la 20 g: 6 lei şi 3 lei pentru depăşiri pînă la 20 g şi pentru cărţi poştale.

Evoluţia supratаxei aeriene externe se poate urmări în tabelul nr. 2. În tabel au fost trecute principalele ţări din Europa cu care România era în legături poştale aeriene directe, prin intermediul companiilor aeriene CFRNA — CIDNA — Air France, P.P. Lot, CSA, Aeroflot, Compania naţională italiană, D.L.H., Sarta şi Lares.

În afară de aceste supratаxe, în anul 1928, pentru expediţiile poştale care foloseau atît serviciul intern de navigaţie aeriană, cît şi serviciul de aviaţie al Companiei franco-române, la supratаxa externă de avion se adăuga şi supratаxa internă de avion.

De asemenea pentru scrisorile recomandate se plătea de 2 ori taxa de recomandare de 10 lei.

Supratаxele poştale aeriene prin dirijabil pentru corespondenţă românească sînt redate în articolul subsemnatului „Curse poştale aeriene prin dirijabil 1932—1937" (Filatelia nr. 10/1986).

VOLUMUL CORESPONDENŢEI AERIENE INTERNE

ANUL	SCRISORI	C.P.	ALTE OBIECTE	RECOMANDATE	TOTAL
1936	1.460	231	133	347	2.171
1937	3.397	912	31	925	5.265
1938	9.338	1.520	11	492	11.361

TARA DE DESTINATIE	1922–1928		1929		1930–1933				1934	1935	1936	1937	1938		1939	1940
	A	B	A	B	A	B	A	B	C	1apr	1apr	1apr	1apr	1noe	17apr	10mai
AUSTRIA	6	3	5	5	→				6	6	6	6	—	—	—	—
BULGARIA	—	—	—	—	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	
CEHOSLOVACIA	6	3	6	6	→				8	8	8	8	8	10	10	
DANTZIG	—	—	—	—	10	6	→		7	7	7	7	7	9	9	
FRANTA	6	3	10	10	→				13	13	13	13	13	17	17	
GERMANIA	6	3	7	7	→				9	9	9	9	9	12	13	
GRECIA	—	—	—	—	6	6	→		5	5	6	6	6	7	7	
ITALIA	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10	10	10	9	11	14	11
IUGOSLAVIA	6	3	2	2	→				4	4	4	4	4	5	6	
POLONIA	6	3			7.50	4.50	→		7	7	7	7	7	8	8	
TURCIA	6	3	4	3	→				3	5	5	5	5	6	4	7
UNGARIA	6	3	4	4	→				5	5	5	5	5	6	6	
PALESTINA	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	17	17	14	22	21	
U.R.S.S.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	24	31	20	

A=scrisori 20g B=fractiuni 20g si CP C=suprataxa unica

În perioada menționată se cunosc următoarele serii de mărci emise pentru poșta aeriană, care puteau fi folosite și la francarea corespondenței obișnuite :

— 1928 „C. Raiu", 3 valori cu filigran vertical și 3 valori (1, 2,5 lei) cu filigran orizontal ;

— 1930 idem cu supratipar „8 iunie 1930".

— 1930 „Uzuale", 4 valori (1, 2, 5, 10 lei) plus 5 lei nedantelat ;

— 1931 Poșta aeriană „Vederi" 5 valori (2, 3, 5, 10, 20 lei).

Întrucît aceste emisiuni au fost insuficiente mai ales datorită creșterii tarifelor poștale (normale și aeriene) s-au folosit curent și cele 3 valori mari seria „Uzuale" (1931), „Uzuale" (1932, 1934, 1935) și „Carol II, călare" (1932).

Ar trebui amintit aici, că „Timbrul aviației" care se aplică de la 1 mai 1931 pe corespondență, nu are nici o legătură cu supratаxele aeriene care se aplicau pe corespondențele destinate a fi transportate prin avion. Aceasta se aplica pe lîngă taxele poștale obișnuite și supratаxele de avion.

Studiul de față a încercat să rezolve numai o parte din problemele cu care se confruntă cercetarea pieselor de aerofilatelie românești.

Desigur ar trebui completat cu taxele poștale obișnuite folosite în perioada dată.

Călin Marinescu

BIBLIOGRAFIE

1. *Buletinul Telegrafo — Postal 1922—1940.*
2. *Gabrielescu C. Emanoil — Importanța, necesitateta și organizarea aviației civile, București 1923*

PORTRET

Alecu G. Pancu

Unul dintre filateliștii noștri de seamă din ultimul pătrar al veacului trecut a fost Alecu G. Pancu. Colecționar, cercetător și editor era cunoscut mai ales ca animator al vieții filatelice românești.

Alecu Pancu ținea o tutungerie unde comercializa și mărci poștale. Prăvălioara sa era situată pe Calea Victorie Nr. 11, în fața biserici Zlătari. Ca negustor de mărci poștale îl găsim trecut pe lista celor cinci comercianți — recunoscuți — de mărci, listă publicată în revista „Timbrofilul" (Nr. 6/februarie 1891).

Prima semnalare a lui Pancu o găsim într-o scrisoare datată 10 februarie 1885, prin care filatesitul Francis Jackson din Collins, S.U.A i se adresează : „Dragă domnule, vă rog să-mi trimiteți o listă de prețuri a mărcilor din România 100./.1000. Vă rog să-mi spuneți cîte mărci românești îmi puteți trimite pentru 100 S.U.A. Vă rog să-mi răspundeți pe o carte poștală dacă nu publicați un catalog. F.J."

O a doua semnalare o avem din scrisoarea (31 octombrie 1885) prin care Casa filatelică M. Isenstein et Co. (proprietari și ai periodicului de anunțuri filatelice „The Hermes — International advertiser of philately") se adresează lui „Mr. A.G. Pancu, 14 Victoria — Slătari, Bucarest, Roumania". După toate probabilitățile, scrisoarea trata problema unui anunț filatelic.

Din păcate nu am intrat în posesia nici unuia dintre anunțurile foarte vechi ale lui Alecu G. Pancu, astfel că cel mai vechi anunț filatelic românesc găsit în periodicele străine rămîne acela al fraților Șragăr (Șaraga) din Iași apărut în „Berliner Briefmarken Bazar" la data de 22.12.1881.

În schimb am găsit un anunț al lui Alecu G. Pancu pubilcat în ziarul „Universul" la 17.07.1886. Acest anunț este o adevărată listă de prețuri, iar sfatul dat de

Fig. 4

Remarcîndu-se greşala marca a fost retrasă după cîteva luni.

4) Inscripţia de culoare brună de pe coliţa CMPR-74 nr. 1112 este mult deplasată în sus astfel încît cuvîntul „TEHNICA“ lipseşte. Fig. 3.

5) În fig. nr. 4 vă prezentăm marca CMPR-74 nr. 621 din emisiunea UFSR-74 nr. 621 din 1937, cu imprimare parţială ca urmare a plierii colţului de coală.

ITINERAR FILATELIC

Vrăjiţi, ne aplecăm cu luare-aminte
Pe filele clasoarelor tăcute,
Mai răsfoim aducerea aminte
Şi-ntîrziem prin lumi necunoscute.

Ne cheamă tainic Mesele tăcerii,
Coloana infinită, fără preţ,
Baladele şi doinele vegherii,
Albastrele lumini de Voroneţ !

Se-avîntă-n slavă noile ziditi,
Iar Bărăganele întind chilimul.
Moldova-naltă crini de mănăstiri.
Hidrocentralele ating sublimul.

Vă-mbrăţişăm cretane răsărituri,
Thalassă, viers de veche melopee ;
Acropole cu-olimpicele mituri
Pietrificate printre propilee ;

Spectacol florentin, eternă Romă
Cu dacii pe Columnă, mărturii ;
Palermo de sidef şi de aromă,
Lombardie cu domuri aurii ;

Sorbona, Luvru, Notre-Dame, grădini,
Versailles, podgorii se desfac : albume.
O, Franţă ! — florilegii şi lumini
Feeric constelate peste lume !

Ca-n Halima ne prindem, alelei,
În poalele covoarelor şirete,
Zburînd peste turbane de moschei
Şi peste lujere de minarete.

Un Far şi o Bibliotecă arsă
Mai luminează încă din trecut.
Acelaşi aur Nilul sfînt revarsă
Şi Piramidele, vecii ascut.

Pavilionul sus ! Tăiem pieziş
Spre noi pămînturi zorile toride.
O, Matto Grosso, creşti ca un frunziş
Pe crengile-Amazoanelor, lichide !

Trecutul se destramă şi se sparge,
Pierdut prin fum de calumete, moi.
Pe mări de grîu, furnalele-s catarge,
Şi-au ancorat sky-scraper-ii, convoi.

Cu ultimul grupaj de mărci poştale,
Sfîrşim jurnalul de călătorie.
O, Stanley, Magellan ! Pe-aceeaşi cale
Ne întîlnirăm prin filatelie.

Cu „ochii mărcii“, noi văzurăm toate
În dornice şi lacome-aţintiri —
De, parcă, vremi şi depărtări,
le-am scoate
Din propriile noastre amintiri !

Constantin Aurel Dragodan

DIN ISTORIA FILATELIEI ROMÂNEŞTI

CAPITOLUL 2

DE LA SOCIETATEA FILATELICĂ ROMÂNĂ LA A.F.R.

PARTEA I

În cele ce urmează continuăm să înserăm datele ce ne-au parvenit despre viaţa filatelică românească din trecut făcînd menţiunea că o parte dintre aceste date sînt evidenţiate în unele capitole de sine stătătoare privind fie expoziţiile, exponatele şi expozanţii, fie literatura filatelică, fie biografiile unor filatelişti consacraţi.

Fiind pe de o parte o primă încercare de întocmire a unei istorii filatelice de la noi, iar pe de altă parte spaţiul nepermiţîndu-ne intrarea în prea multe detalii, vom aborda această temă în mod destul de succint, rămînînd ca detaliile mai puţin semnificative şi completările ce s-ar adăuga pe parcurs să le expunem într-o lucrare independentă.

2.1. SFÎRŞIT DE VEAC XIX, ÎNCEPUT DE VEAC XX

2.1.1. Ecouri la „Societatea Filatelică Română“.

„Societatea filatelică Română“, înfiinţată la 26 noiembrie/8 decembrie 1891, şi-a desfăşurat activitatea aşa cum arătam anterior pînă prin anul 1896. Data exactă a încetării activităţii sale oficiale nu o cunoaştem. Ba, mai mult s-ar putea să nici nu existe o anume dată la care să ne putem referi în acest sens. Cert este doar faptul că acte emanate de la societate nu s-au mai întîlnit după 1896, ceea ce ne face să credem că acesta ar fi şi anul autodesträmării sale.

Surprinzătoare este doar întîlnirea după anul 1896, la unii dintre marii filatelişti, a calităţii autodeclarate de **„membru al S.F.R.“**. Trebuie însă să considerăm respectiva autoatribuire doar ca un semn de preţuire la adresa seriozităţii, a bunei organizări şi a frumoaselor rezultate obţinute de Societatea Filatelică Română de-a lungul anilor în care ea a polarizat mişcarea noastră fiflatelică şi — de ce nu ? — ca un atribut de „bene merenti“ filatelic.

2.1.2 Viaţa filatelică pînă la Marea Unire

„Societatea Filatelică Română“ a desfăşurat o activitate remarcabilă, constituindu-se într-un model pentru asocierile ulterioare de filatelişti, model care nu a mai putut fi egalat mult timp după aceea.

Dar, chiar aşa fiind, desträmarea societăţii desigur că nu a însemnat şi încetarea activităţii filatelice de la noi. Viaţa filatelică şi-a urmat cursul său (în general ascendent) indiferent de existenţa sau inexistenţa unor asocieri de pasionaţi ai mărcilor poştale. Iar acest lucru îl putem constata chiar din perioada începuturilor. Astfel, din **lista de 53** de colecţionari „serioşi“ rămasă de la căp. C. Moroiu, au intrat în S.F.R. doar **16**, restul de 37 neaderînd la ea (cel puţin pînă la ultima dată a ştirilor noastre : anul 1893). În schimb, este curios că găsim în asociaţie 29 de membri care nu apar în lista căpitanului Moroiu. Cum

ne este greu să credem că cei 29 de membri care s-au înscris în Societatea Filatelică Română deveniseră filatelişti peste noapte, sîntem siliţi să admitem că numărul colecţionarilor din epocă era de fapt cu mult mai mare decît al celor prinşi în evidenţe.

La o aceeaşi concluzie ne conduce şi constatarea că dispunem din perioada primei asocieri filatelice de foarte multe scrisori cu caracter filatelic, corespondenţă aparţinînd unor persoane care nu apar nici în lista lui Moroiu şi nici printre societari. Situaţia deşi anormală la o primă vedere reconfirmă totuşi aceeaşi realitate : anume că numărul total al filateliştilor a fost întotdeauna cu mult mai mare în comparaţie cu cei aliniaţi unor activităţi organizate.

Consultînd fişele întocmite pentru evidenţierea vieţii filatelice de la sfîrşitul veacului XIX şi începutul acestuia putem enumera printre filateliştii din epocă (în afara celor deja numiţi cu diferite prilejuiri în lucrare) pe următorii : Theodor Melicescu (Bucureşti), Filip Gardelli (Brăila), Panait D. Halichias (Brăila) Paul Focşăneanu (Bucureşti), Grigore Cerkez (Director General al Poştelor), Maria Butculescu (fiica lui Dimitrie Butculescu), C. W. Krafft (Sibiu), căpitan Poppescu (Bucureşti), Rudolf Zoscsak (Bucureşti) etc. Dar, din nefericire, corespondenţa filatelică — atît cît a ne-a rămas — este, ca ştiri, aridă în date şi greu de cercetat. În plus, concluziile trase pot fi mult influenţate de un inerent subiectivism : atît al ei, (prin participanţii la corespondenţă) cît şi chiar al nostru, al celor care ne aplecăm asupra ei descifrînd-o.

O altă sursă despre continuarea unor activităţi filatelice pe care le bănuim destul de efervescente (cum altfel s-ar justifica din punct de vedere economic, astfel de acţiuni?) o constituie publicitatea făcută prin revistele de specialitate din străinătate, dar mai ales, în partea finală a cataloagelor timpului. Astfel, „Illustrierter Postwertzeichen-Katalog“ al fraţilor Senf publică prin anii 1894—1896 anunţuri-reclamă ale unor filateliști de la noi.

Constatăm din corespondenţa vremii ca şi din alte surse, că în perioada de care ne ocupăm au fost puse bazele unor importante colecţii cum ar fi cele ale lui A.C. Pancu, D. C. Butculescu

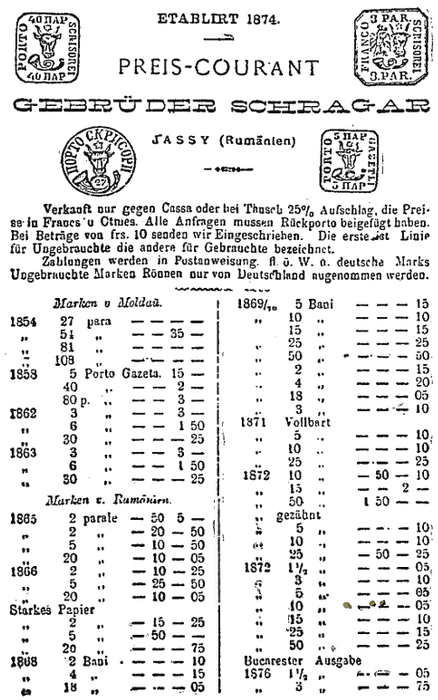

ETABLIRT 1874.

PREIS-COURANT

GEBRÜDER SCHRAGAR

JASSY (Rumänien)

Verkauft nur gegen Cassa oder bei Thusch 25% Aufschlag, die Preise in Francs'u Ctnes. Alle Anfragen mussen Rückporto beigefügt haben. Bei Beträge von frs. 10 senden wir Eingeschrieben. Die erste Linie für Ungebrauchte die andere für Gebrauchte bezeichnet.
Zahlungen werden in Postanweisung. fl. ö. W. u. deutsche Marks Ungebrauchte Marken Rönnen nur von Deutschland augenommen werden.

	Marken v. Moldau.				1869/70	5	Bani	— — — 15
1854	27	para	— — — —		„	10	„	— — — 10
„	54	„	— — 35 —		„	15	„	— — — 15
„	81	„	— — — —		„	25	„	— — — 25
„	108	„	— — — —		„	50	„	— — — 50
1858	5	Porto Gazeta.	15 —		„	2	„	— — — 15
	40	„	— — 2 —		„	4	„	— — — 20
	80	p. „	— — 3 —		„	18	„	— — — 05
1862	3	„	— — 3 —		„	3	„	— — — 10
„	6	„	— — 1 50		1871	Vollbart		
„	30	„	— — — 25		„	5	„	— — — 10
1863	3	„	— — 3 —		„	10	„	— — — 10
„	6	„	— — 1 50		„	25	„	— — — 25
„	30	„	— — — 25		1872	10	„	— 50 — 10
	Marken v. Rumänien.				„	15	„	— — 2 —
					„	50	„	1 50 — —
1865	2	parale	— 50 5 —			gezähnt		
„	2	„	— 20 — 50		„	5	„	— — — 10
„	5	„	— 10 — 50		„	10	„	— — — 10
„	20	„	— 10 — 05		„	25	„	— 50 — 25
1866	2	„	— 10 — 25		1872	1½	„	— — — 05
„	5	„	— 25 — 50		„	3	„	— — — 10
„	20	„	— 10 — 05		„	5	„	— — — 05
Starkes Papier					„	10	„	— — — 05
„	2	„	— 15 — 25		„	15	„	— — — 10
„	5	„	— 50 — —		„	25	„	— — — 15
„	20	„	— — — 75		„	50	„	— — — 25
1868	2	Bani	— — — 10		Bucarester	Ausgabe		
„	4	„	— — — 15		1876	1½	„	— — — 05
„	18	„	— — — 05		„	3	„	— — — 75

Căp. Moroiu, George Matheescu, A. S. Klenk, ş. a. Dintre acele colecţii, cea a primarului din Sinaia (l-am numit pe George Matheescu) a putut fi major reconstituită. Dar şi ceilalţi colecţionari amintiţi mai sus (ca şi încă alţi cîţiva) deţineau mari colecţii personale, indiferent dacă practicau şi negoţul. Să nu uităm de C. M. Moroiu, care anchetat fiind în legătură cu celebrele sale facsimile, plîngea (la propriu !) în faţa procurorului : „Luaţi-mi mai bine viaţa, dar nu vă atingeţi de clasorul din catifea roşie în care este tot ceea ce am agonisit eu în viaţă“...

Obiectul colecţionării era dominat de mărcile clasice româneşti, iar în subsidiar de colonii şi ţările exotice. Se colecţionau numai uzatele. Astfel se explică şi splendidele straifuri de 10 bucăţi din emisiunea Paris-Bucureşti ştampilate de complezenţă în 1896 ! Dar, pentru a ne da mai bine seama de obiecul colecţionării acelor ani, să vedem ce s-a expus la Bucureşti în

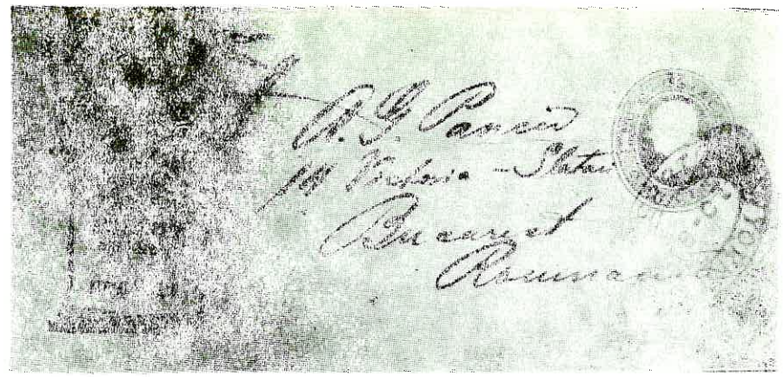

anul 1894 : Fabrica de timbre (Album şi tablouri conţinînd mărci poştale şi timbre fiscale), I. Brăneanu-pensionar (Tablou cu mărci poştale ale Moldovei şi Principatelor Unite), D. C. Butculescu (Colecţiune de mărci poştale ale Moldovei şi Principatelor Unite pînă la 1894), Scarlat Vasilescu-Piteşti (Tablouri lucrate cu timbre poştale şi timbre fiscale), Spiridon Niculescu (Tablou cu mărci poştale ale Moldovei şi Principatelor Unite), G. D. Diamantopol idem. Desigur că asta era „moda“ vremii.

Reclamele filatelice sînt şi ele din ce în ce mai complete, transformîndu-se în adevărate „Liste de preţuri“. Rolul lor propagandistic nici nu mai trebuie subliniat.

2.1.3. Asociaţii filatelice din perioada cercetată

În continuare, redăm cronologic — pe localităţi — ştirile ce ne-au parvenit despre asociaţiile filatelice care au fiinţat în perioada cercetată în acest capitol.

În afară de societatea Filatelică Română, au existat şi unele grupări filatelice care fie printr-o durată oarecum efemeră, fie printr-o organizare de factură oarecum boemă, ne-au lipsit astăzi de posibilitatea de a cunoaşte durata lor, numărul de membri angrenaţi în asociaţie, forma de organizare şi alte date ce ne-ar fi foarte folositoare în aprecierea mişcării noastre filatelice din trecut.

TURNU SEVERIN

De prin anul 1888 avem unele ştiri care presupun că în acest oraş fiinţa o grupare filatelică destul de puternică (cerc ? club ? asociaţie ?). Spunem că era „destul de puternică“ deoarece începuse unele demersuri pentru editarea unei reviste proprii de specialitate.

TIMIŞOARA

De prin anul 1890 ne-au parvenit ştiri despre unele încercări de a organiza în localitate un „cerc filatelic“. Nu avem certitudinea atingerii scopului propus, însă, fie doar încercarea (la data respectivă !) şi tot merită ca evenimentul să fie consemnat.

IAŞI

De prin anul 1893 avem ştiri din revista „România Philatelică“ prin care sîntem informaţi că ieşenii i-au urmat imediat pe bucureşteni în organizarea unei societăţi filatelice. Bănuim că asociaţia ieşeană era destul de puternică deoarece pe de o parte a continuat editarea unei reviste proprii, iar pe de alta, semnalarea ei continuă pînă spre anul 1897 ; deci ulterior celei bucureştene.

BRAŞOV

Diferite articole şi anunţuri din ziarele locale, în special din „Gazeta Transilvaniei“ amintesc despre o grupare filatelică.

BUCUREȘTI

La data de 1 iunie 1903 a luat ființă la București, „Societatea Timbrofilă", asociație bine pusă la punct și dispunînd de toate cele necesare: statut propriu, cărți de membru, revistă-curier, carnete pentru schimbul de mărci poștale etc. Prin ea are loc și un schimb de generații în filatelia românească, apărînd nume noi. Ca animator și realizator al societății îl găsim pe I. C. Panaitescu (Str. Cazărmii

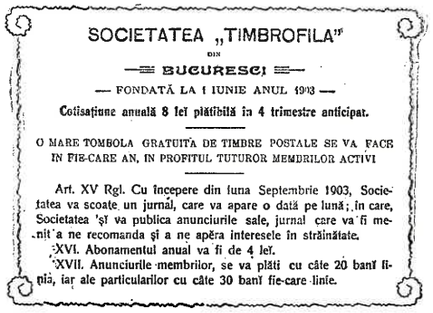

31), iar printre membri remarcăm un nume pe care îl vom întîlni destul de des de acum înainte: Rudolf Zoscsak (Str. Atelierului 27). Singur președintele societății, Ștefan I. Nicolau, poate să fi fost membru al S.F.R. cu legitimația nr. 37 (dacă nu cumva este o simplă potrivire de nume). Dintr-o circulară (29.06.1903) aflăm că adunările se țineau la hotelul „Union". Ne lipsesc date privitoare la durata acestei societăți.

BRĂILA

În anul 1910 la Brăila își desfășura activitatea o asociație cu numele „Uniunea Filatelică din Orient". Ea dispnea de o revistă proprie, „l'An-

nonce Philatélique d'Orient", sub direcția lui Leo Jacobson. Asociația în cauză se pare că era continuatoarea uneia mai vechi, care se numise „Uniunea Filatelică Română" și care prin anii 1905—1906 editase revista „La Poste" și apoi „Filatelia".

BUCUREȘTI

Prin anul 1911 avem știri că se înființează (reînființează ?) „Societatea Filatelică Română" una dintre cele mai longevive asociații filatelice de la noi. Să ne amintim că revista „La Roumanie Philatélique" din anul 1905 avea subtitlul: „Organe Officiel de la Societé Philatélique Roumaine", și că nu găsim nici o explicație a acestor neconcordanțe, în afară de aceea a autoatribuirii unei titulaturi fără acoperire.

TÎRGU MUREȘ

Prin anul 1912 se afirmă că ar fi existat la Tg. Mureș o grupare filatelică ce a generat și apariția revistei de specialitate „Revue Philatélique". Gruparea și revista și-ar fi încetat existența odată cu începerea primului război mondial. Lipsesc date certe cu privire la această grupare.

REȘIȚA

Între anii 1914—1915 și-a desfășurat activitatea „Gruparea Filatelică Reșița", care întrunea un număr de 26 membri activi.

2.2. PERIOADA INTERBELICĂ

2.2.1. Viața filatelică interbelică

După primul război mondial, viața filatelică începe încet-încet să-și reia cursul.

Se lansează preponderent „moda" colecționării neobliterate, modă favorizată și de negustorii care căutau să-și desfacă stocurile cumulate în momentele de criză din perioada primei conflagrații mondiale. Ca un corolar, apar și excesele: se colecționează numai mărcile fără șarnieră sau cu urme de șarnieră. Lupta care s-a dus timp de peste 65 de ani împotriva acestei manii nu a condus la înclinarea balanței de o parte sau de alta a baricadei. „Gumomania" a rămas și acum pe pozițiile cucerite în perioada interbelică. Existînd abundență de material, încep să se colecționeze mărcile în blocuri de patru. Administrațiile poștale simt și ele pulsul pieții și vin în întîmpinarea noilor tendințe tipărînd coli din ce în ce mai mici. Se ajunge astfel la colițe. Cu anul 1923 Luxemburgul deține prioritatea. România emite în 1932 colița „Efiro". Ca și în cazul colecționării de mărci necirculate se protestează și împotriva colițelor.

În afara colecționării de întreguri poștale care în acei ani cam bate pasul pe loc, se dezvoltă spectaculos o nouă ramură a filateliei: aerofilatelia. România, prin Radu Pleșoianu, deține și în acest caz unele priorități pe care le-am relevat într-un medalion închinat acestui precursor aerofilatelist (v. Radu Pleșoianu-portret).

Emisiunile speciale, comemorative, festive și ocazionale abundă. Se ajunge în mod inerent la colecții de subiect și la colecții tematice. Conservatorii protestează din nou, dar tot degeaba. Colecțiile tematice se popularizează tot mai mult, chiar în dauna celor de subiect. Spre sfîrșitul perioadei, în ajutorul tematicienilor vin precursorii plicurilor „prima zi".

În acest cîmp de influențe interdependente și mereu în mișcare, filatelia tradițională bate pasul pe loc. Este un fel de a spune în mod elegant pentru că de fapt pierde teren. Ea se mai practică doar de colecționarii care dispun de mijloace financiare deosebite. „Tradiționaliștii" așteaptă însă revanșa pe care și-o vor lua peste niște ani, odată cu lansarea istoriei poștale. Asupra acestei probleme vom mai reveni

În acei ani se pune la punct o mică industrie a materialelor și ustensilelor care să ajute filatelistul. Apar clasoarele, pensetele, șarnierele diversificate, poșetele preconfecționate se generalizează odontometrele etc.

Colecționarii sînt ajutați și prin acele materiale care să-i conducă la o mai ușoară sistematizare a obiectelor colecționate. / În anul 1935 se publică la noi albumul „România" conținînd 50 de pagini avînd formatul 24,5×27,5 cm, iar materialul împărțit în 10 capitole. În prefața alcătuită de George Matheescu-Sinaia se spune: „E de netăgăduit că mărcile românești se bucură — și pe bună dreptate — de o mare prețuire în cercurile filatelice internaționale. Celor mai vechi emisiuni li s-a rezervat un loc de cinste între mărcile clasice, iar noile emisiuni satisfac din punct de vedere filatelic și estetic pe cel mai exigent colecționar... Pînă astăzi n-am avut nici un album special. Este meritul editurii de a fi dat colecționarului român un album demn de a aduna în el comorile naționale. Ca unul dintre cei mai vechi colecționari ai țării, urez editurii succes în întreprinderea sa, făcută în timpuri grele de criză însă și pline de optimism pentru un frumos viitor filatelic".

După numai trei ani, România devine prioritară prin prezentarea la expoziția de la Praga a unui album de mărci cu subiect sportiv, alcătuit de cercetătorul Vasile Erős din Cluj-Napoca. Albumul său conținea 105 pagini

și cuprindea 1.100 de clișee. Tirajul mic (100 de exemplare) a făcut din această piesă o adevărată raritate bibliofilă.

PRESA FILATELICĂ la o foarte mare amploare dar din păcate continuitatea apariției este mult prea des întreruptă. Iar asta nu numai din cauza editorilor care (așa cum mereu s-a insinuat) ar fi încetat apariția publicației imediat ce și-ar fi asigurat unele sume din abonamente. Sistemul de a expedia inițial un „specimen" și de trimteri în cont nici nu ar fi favorizat asemenea procedeu. Vinovații reali de aceste apariții efemere trebuie căutați în masa filateliștilor care au privit mai întotdeauna cu indiferență strădaniile editoriale ; chiar cînd acestea erau însoțite de bune intenții. Dar datorită acestei multitudini de apariții editoriale, am rezervat un capitol special presei filatelice. Referitor la problema în cauză, mai consemnăm aici doar faptul că în perioada interbelică încep să fie semnalate rubrici filatelice în mai multe dintre marile cotidiene de atunci. Astfel, în ziarul „Dimineața" apărea o cronică filatelică săptămînală (joia) susținută de avocatul Alexandru Dojan — Aldo — cel care avea să contribuie mult la realizarea marii expoziții „Efiro". Trebuie să reținem rolul pe care l-au jucat astfel de rubrici filatelice din marile cotidiene ; rol deosebit atît în îndrumarea vieții filatelice, cît și în popularizarea filateliei și atragerea de noi colecționari.

Pentru că aminteam mai sus de una dintre marile expoziții filatelice interbelice, reamintim că datorită amploarei lor problematice, expozițiilor le-a fost rezervat de asemenea un capitol separat.

Sporirea numărului de colecționari în perioada interbelică a condus și la apariția multor magazine filatelice. Mulți alți negustori încheiau mari tranzacții fără a avea magazin, vînzînd „pe picior", cum se spunea în epocă.

Dar și în provincie au fost deschise magazine filatelice, ajungîndu-se uneori la 3—4 astfel de magazine într-un singur oraș. Ele au pătruns și în orășelele mici, negustorii respectivi căutînd a asigura întreaga gamă a serviciilor posibile.

În perioada interbelică numărul colecționarilor crește substanțial. Putem spune că numeric și calitativ existau foarte mulți colecționari. Totuși, în ciuda acestei situații, țara noastră nu s-a putut afirma în mod plenar pe plan internațional. Iar asta s-a datorat lipsei unei asociații puternice care să militeze consecvent pentru un plan de perspectivă avînd drept țel afirmarea filateliei românești. Organizarea expoziției din anul 1932 (EFIRO), medalia de aur luată pentru prima dată de un colecționar român la o expoziție interanțională (George Matheescu-Sinaia — Monaco, 1928), sau participarea în comitetul de onoare al expoziției „Wipa" — 1933 a unor colecționari români (George Matheescu-Sinaia, Rudolf Zoscsak și Carol Schafnütl), sînt succese sporadice, dar destul de mici față de potențialul de care dispuneam.

Cîmpul filatelic este tot mai bine cercetat de filateliști formați în perioada antebelică, dar maturizați în perioada interbelică. Ei sînt ajutați de bătrînii din „vechea gardă" : Elias Șaraga, George Matheescu-Sinaia, Constantin Minescu ș. a., precum și secondați de mai noii : Petre Mîrea, G. Nosca, C. Nămoloiu, dr. George Macarovici, av. Grigore Racoviceanu, ziaristul Vasile Erös ș. a. Tot în această perioadă se definitivează mari colecții filatelice românești antebelice cum ar fi cele ale lui George Matheescu — Sinaia și Alexandru Gh. Cantacuzino (fostul șef al Fabricii și Depozitului Gl. de Timbre, care și-a donat colecția Academiei Române). De asemenea se pun bazele unor noi mari colecții cum ar fi cele ale lui Turnavitu, Jakots, Cohen, Dengel, Celăreanu ș.a. Dar tocmai cînd viața filatelică românească tindea să devină efervescentă, ea avea să fie curmată de conflagrația mondială care în istorie va purta indicativul „2".

2.2.2. Asociații filatelice din perioada interbelică

TIMIȘOARA

Prin anii 1920—1921 filateliștii timișoreni se întîlneau în fiecare marți seara la cafeneaua „Lloyd", iar mai apoi la restaurantul „Coroana", pentru comunicări și ședințele de schimb săptămînale. Se pare că nu exista o asociație cu statut propriu, ci că ar fi existat doar o listă cu cei admiși să

ia parte la aceste ședințe. Lista era în permanentă modificare ,atît cu cei nou admiși, cît și cu cei excluși ca indezirabili. Prin anul 1922, în schimb, exista deja un club filatelic care întrunea aproape 100 de membri activi, din cei circa 500 de colecționari din Banat. Clubul era de fapt continuatorul unei asociații flatelice care ființase între anii 1908 și 1913 și care ajunsese la circa 150 de colecționari. Din amănuntele acestea ne dăm seama că Timișoara dispunea de o bogată tradiție, întreruptă doar de anii războiului. De relevat că atît cercul timișorean, cît și revista filatelică din Banat au pledat intens pentru organizarea vieții filatelice din România.

CLUBUL CARTO-FILATELIC ROMÂN—BUCUREȘTI

Clubul Carto-Filatelic român (C.C. F.R.) a fost prima asociație filatelică avînd statut propriu, înființată după primul război modial. De remarcat simbioza filatelie-cartofilie. Nu avem datele certe necesare, dar se pare că sediul ei ar fi fost în București, deoarece Trajan Ciobanu (Str. Trifoiului 11 — București) era unul dintre animatorii ei.

PLOIEȘTI

Tot din ianuraie 1921 se semnalează la Ploiești o asociație filatelică sub numele de Orientul Filatelic, printre animatorii ei fiind filateliștii I. A. Georgescu, George Georgescu și C. Alexiu. Aceștia au editat și o publicație „l'Orient Timbrologique" (1920—1921), apărut ulterior sub același nume cu cel al asociației". Orientul Filatelic".

După luna mai 1921 nu mai avem știri despre această grupare ploieșteană.

În schimb, avem știri despre o altă asociație filatelică, tot din Ploiești și tot cu un vădit caracter filatelic — cartofil : Uniunea Carto-Filatelică Română, care a activat între 1 noiembrie 1922 și anul 1924.

BUCUREȘTI

În luna mai 1921 este semnalată la București Societatea Timbrofilă Română care își desfășura activitatea în sala din Str. Dionisie Nr. 64. Ședințele de schimb se țineau în fiecare vineri la orele 21.00. Buletinul asociației era revista „Filatelistul Român". Societatea avea statut propriu și asigura membrilor săi în mod gratuit expertize de mărci poștale.

CRAIOVA

În luna ianuarie 1922 se înființează „Association Timbrophile et Cartophile de Roumanie" (A.T.C.R.). După anul 1922 nu mai avem știri despre această asociație, dar — în realitate — ea se va perpetua sub diferite alte denumiri și la inițiativa altor animatori. Astfel între anii 1925—1928 a activat o a doua asocație, Schimbul Român, al cărei animator a fost avocatul Traian Turtureanu. Între anii 1929—1936 a funcționat, reorganizată, a treia asociație : Schimb Club Român, sub îndrumarea aceluiaș animator al vieții carto-filatelice craiovene.

CLUJ

Pe data de 10 octombrie 1922, comitetul de organizare a asociației filatelice din Cluj a solicitat autorizație de ținere a adunării de constituire a unui club în localitate. La 12 octombrie 1922, orele 20.00, în sala mică a cafenelei „Europa" a fost înființat Clubul Filatelic din Cluj.

ARAD

În anul 1922 se înființează Clubul Filatelic din Arad. Asociația filatelică va avea continuitate în acest oraș, în anul 1932 regăsind-o sub denumirea de Asociația Filatelică din Arad, iar în anul 1947 apărînd drept Clubul Filateliștilor din Arad. Credem că este vorba despre aceeași asociație.

BUCUREȘTI

La data de 1 martie 1923 este semnalată la București asociația „The Roumanian Exchange" înființată la inițiativa lui S. Galery și J. Negrea, editori și ai revistei „Filatelia Română". Asociația continuă pînă prin anul 1925.

BRĂILA

În anul 1923 este semnalată Societatea Filatelică din Brăila, înființată

la inițiativa lui Anghel I. Sterian și a lui Victor Gutman. Avem știri de existența asociației pînă în anul 1926.

SIBIU

La data de 4 ianuarie 1924, un număr de 32 colecționari din Sibiu au fondat asociația *Timbrofilia*, care — sub diferite forme de organizare — prezintă o îndelungată continuitate, în anul 1932 întîlnim Societatea filatelică din Sibiu, condusă de Dr. Gunthard. Mișcarea filatelică sibiană a fost un exemplu nu numai de continuitate în timp, ci și de intensitate a vieții filatelice, prin nenumărate și reușite expoziții filatelice, prin simpozioane de specialitate organizate, prin cercetarea filatelică patronată ș.a.m.d.

BUCUREȘTI

În anul 1925 funcționa la București asociația filatelică *Cercul Intim*. Avem date certe asupra anului respectiv, dar nu știm cu nici un fel de aproximație data înființării asociației și nici cît a dăinuit. Din unele informații (de mîna a doua) se pare că „Cercul Intim" își desfășura activitatea încă din anul 1920; durata lui nu a depășit anul 1927.

CRAIOVA

La 1 ianuarie 1928 se înființează la Craiova „Asociația Filatelică Română", la inițiativa lui I. B. Stoiculescu. Societatea durează pînă prin septembrie 1932.

BUCUREȘTI

În anul 1927 se înființează la București „Asociația Filateliștilor din România" cu sediul în Calea Victoriei la „Cafeul Elysée"(salonul nr. 1 de la etaj). Mai tîrziu, reuniunile se țin în localul societății „Eintracht" din str. Dionisie Nr. 64. În luna aprilie 1933 asociația obține personalitate juridică și face cunoscut statutul său, publicîndu-l în revista „Filatelia pentru toți" (Nr. 19/1933) Datorită unor neînțelegeri avute cu Societatea Filatelică Română, Asociația Filatelică Română își încetează temporar activitatea în luna iunie 1938, concomitent cu revista sa „Noua Revistă Filatelică Română". Primul său președinte a fost dr. Simeon Baroncea, ajutat de următorul comitet: vicepreședinte: I. Simu, secretar: ing. Kosch, casier: N. Stancovici, expert: R. Zoscsak și membri: C. Schafnütl și dr. V. Boian. La următoarele alegeri, de după patru ani, anume duminică 19 decembrie 1931, este ales comitetul: președinte: dr. Simeon Baroncea, vicepreședinte: Constantin Minescu, secretar: Eduard Cohen, casier: Nicolae Stancovici, experți: Rudolf Zoscsak și Carol Schafhütl, iar bibliotecar: Nicolae Georgescu. Prin anul 1937, ședințele săptămînale de schimb aveau loc tot duminica dimineața între orele 10—12, 1/2, dar în loc de cafeneaua „Elysée" se țineau la restaurantul „Monte Carlo", de pe insula din Cișmigiu.

PLOIEȘTI

La 14 februarie 1932 s-a înființat asociația „Cercul Filatelic Ploiești", una dintre asociațiile filatelice interbelice cu o foarte mare, intensă și diversă activitate. Primul ei comitet a fost format din: președinte: Ing. Christian Georgescu, vicepreședinte: J. van Bree, expert: Ing. C. Vergoti, secretar: Toma G. Comănescu, ca prim membru de onoare a fost ales George Matheescu-Sinaia; alegere dovedită ca fiind inspirată, deoarece marele colecționar avea să ajute frecvent asociația ploișteană atît material (a donat o bibliotecă și două dintre celebrele sale tablouri expuse la Berlin), cît și spiritual prin girul său asupra unor acțiuni de amploare. Reuniunile asociației se țineau săptămînal, vinerea, seara între orele 19—22, în localul restaurantului „Berbec". La constituire cercul ploieștean a avut un număr de 22 de membri. Printre acțiunile cele mai răsunătoare ale inimoșilor filateliști ploieșteni se numără susținutul apel lansat pentru constituirea de asociații filatelice în toate localitățile din țară, acțiune care s-a soldat cu înființarea de 14 noi asociații filatelice, dintre care vom menționa: Bălți, Cîmpina, Călărași, Huși, Mărculești, Pitești, Praid, Satu Mare, Secuieni, Turnu Măgurele, iar restul analizîndu-le în cele ce urmează.

CERCURI FILATELICE

INDEMN

Primul membru de onoare al Cercului Filatelic Ploești, — distinsul filatelist, d-l. G. Mateescu-Sinaia, a anunțat că în iulie 1933 când se împlinesc 75 de ani dela punerea în circulație a primei mărci poștale românești, domnia sa caută să organizeze o mare expoziție filatelică în Sinaia.

Va fi pusă, — probabil, — sub înalta președenție de onoare a M. S. Regelui Carol II, unul dintre cei mai mari filateliști ai României.

Președinția Comitetului organizator o ia dl. G. Mateescu-Sinaia, o personalitate în deajuns de cunoscută în lumea filatelică.

După apelul, adresat filateliștilor, pentru organizare în Cercuri, publicat într'un număr trecut al revistei, — *Cercul Filatelic Ploești*, — în frunte cu primul lui membru de onare, dl. G. Mateescu-Sinaia, îndeamnă pe toți iubitorii mărcilor poștale, de a se constitui cât mai repede în „Cerc" spre a putea să participe la expoziția din Sinaia.

Să sperăm că, 75 de ani ai primei mărci românești, ne va găsi la *„Congresul Cercurilor Filatelice pentru constituirea Federației Filatelice Române"*

Va fi o mare isbândă și o adevărată sărbătoare pentru filatelia românească, care va fi și mai strălucitoare prin grandioasa expoziție, precum și prin seria de mărci poștale ce se va emite în amintirea primelor mărci românești, ale Principatului Moldovei.

T. COMANESCU
Secretarul „Cercului Filatelic Ploești"

RÎMNICU VÎLCEA

În luna martie a anului 1932 se înființează la Rîmnicu Vîlcea o asociație filatelică din inițiativa lt. Mihail Virgil și a ing. M. Secăreanu. Organizarea era bună, avînd la bază un statut (14 pagini de format 14,5/10 cm) cuprinzînd 28 de articole grupate în 7 capitole.

CRAIOVA

La 27 martie 1932 se înființează „Cercul Filatelic Oltean", avînd următorul comitet: președinte: Jean Porubsky, vicepreședinte: Gheorghe Manciu, secretar: C. Țenovici, casier: I Simniceanu, iar ca membri: av. C. Ionescu dr. C. Savopol și căp. V. Columbeanu.

VASLUI

În luna iunie, apare în presa filatelică o știre prin care se anunță că la 27 aprilie 1932 s-a înființat „Cercul Filatelic Vaslui" condus de un comitet format din: I G. Teodorescu, C. Mihăilescu, Mr. Ciuhodariu, căp. Carol Novotny și lt. V. Docan.

BACĂU

La 20 august 1932 s-a înființat „Cercul Filatelic Bacău".

TIMIȘOARA

Tot din anul 1932 avem știri că ing. Leipnik conducea „Cercul Filatelic Timișoara".

REȘIȚA

În cursul anului 1932 se înființează la Reșița o puternică asociație purtînd denumirea de „Cercul Filatelic Reșița", care întrunea peste 70 de membri. Întrunirile și schimburile filatelice se făceau în localul resturantului „Oltenia". Asociația era condusă de un comitet avîndu-l ca președinte pe Ion Cimponieru, casier: Iuliu Cardoș, restul de funcții nefiind nominalizate. Acest cerc se pare că avea o foarte bogată activitate. Din această zonă mai sînt amintite asociații filatelice la: Oravița, Anina, Bocșa și Caransebeș; toate fără date certe și fără anul înființării lor.

DOROHOI

La 27 aprilie 1932 se înființează „Societatea Filatelică Dorohoi" („pentru nordul țării", cum se autodefinea), avînd sediul în Str. Matei Basarab, Nr. 6. În anul 1938 regăsim asociația dorohoiană sub denumirea de Asociația Filatelică „Moldova" din Dorohoi, dar avînd sediul în Str. N. Titulescu, Nr. 74. Nu putem ști dacă este vorba despre o aceeași asociație sau nu.

BRĂILA

În februarie 1933 este semnalat „Cercul Filatelic Brăila" condus de maiorul Petrovici. Se pare că această asociație s-a dizolvat în cursul aceluiaș an :1933.

BRAȘOV

În cursul lunii decembrie 1933, este semnalat „Cercul Filatelic Brașov" condus de dr. Karl Gebauer. Cercul număra în anul înființării sale un număr de 36 membri. Menționăm că încă din anul 1922 revista „Der Banater Philatelist" scrie că la Brașov există circa 100 de filateliști avansați, care ar dori să înjghebeze o asociație. Au trebuit deci 11 ani pentru atingerea acestui deziderat, iar cînd el a fost atins, nu toți colecționarii s-au grăbit să răspundă chemării la organizare.

IAȘI

În februarie 1933, revista „Tribuna Filatelică" făcea cunoscut că : „O serioasă asociație filatelică ființează de mult(subl. n.) în Iași sub denumirea de Cercul Filatelic Iași. Ședințele săptămînale au loc în fiecare duminică dimineața la unul dintre membrii cerlui, prin rotație". Credem că referirea la înființarea „de mult", nu se referă la asociația din 1933, ci la faptul că încă din anul 1923 se semnalase în revista „Filatelistul" că exista „Societatea Junilor Filateliști din Iași". Asociația „Junilor filateliști" își ținea ședințele de schimburi săptămînale în Str. Lăpușneanu, Nr. 31, în fiecare duminică.

BUCUREȘTI

La 12 mai 1934 se înființează (reînființează ?) *Societatea Filatelică Română*, care obține la acea dată și statutul de personalitate juridică. Sediul asociației era în localul Casei de Credit P.T.T. din Str. Sfîntul Dumitru nr. 2, unde se făceau comunicări și se țineau ședințele de schimb în fiecare sîmbătă seara, după ora 20,30. Primul președinte a fost arhitectul Ernest Doneaud .La 2 februarie 1936 se întrunește adunarea generală ordinară în birourile arhitectului Doneaud din Cal. Victoriei 100. Prin anul 1937 îl găsim ca președinte al asociației pe gen. P. Paplica, iar ca vicepreședinte pe Constantin Minescu. În acel an ședințele de schimb aveau loc duminica dimineața (între orele 11—12) la cafeneaua „Corso" din Calea Victoriei 90. În anul 1938 au loc noi alegeri și se stabilește un nou comitet de conducere format din : președinte : ing. I. Fundățianu, vicepreședinți : C. Minescu și dr. S. Baroncea, secretar : I. Ionescu, casier : M. Iacob, mebri : Dr. N. Oancea, M. Stematiu, ing. P. Zamfirescu, col. Ed. Konia, dr. N. Romanescu, C. Nămoloiu, G. Nosca, lt. Emilian Costescu, iar cenzori : M. Negreanu, R. Kernescher și I. Serbescu. În cursul timpului mai apar unele înlocuiri de persoane din comitet, dar, în principal, conducerea aceasta rămîne valabilă pînă la sfîrșitul perioadei analizate.

BUCUREȘTI

În anul 1938 se semnalează la București și o altă asociație filatelică purtînd denumirea de *Uniunea Filatelică Română*. Ea își ținea reuniunile sîmbătă seara (începînd cu orele 19,00) la berăria „Elveția" din str. I. Cîmpineanu 8.

Silviu Dragomir

FILATELIA ŞI MUZICA

Poșta belgiană a emis o marcă dedicată cunoscutului poet și cîntăreț Jacques Brel, pusă în circulație la 24 octombrie 1988 avînd valoare nominală de 9+2 F.

Germania Democrată a pus și ea în circulație o emisiune dedicată cîntăreților de rock : Byddy Holly, John Lennon, Jim Morrison și, bineînțeles regelui rock-ului, Elvis Presley, iar Franța comemorează 10 ani de la moartea lui Claude François prin două obliterări.

Monaco consacră și el o marcă centenarului nașterii lui Maurice Chevalier (1888—1972) cu valoarea nominală de 2 F.

supratipărirea efectuată în 1922, la Berlin, de reprezentanța diplomatică sovietică, pentru a asigura mărcile necesare pentru curierul expediat prin linia aeriană inaugurată atunci între Berlin și Rusia.

Supratiparul — „Vazduhnaia Posta R.S.F.S.R." = Poșta aeriană R.S.F.S.R. a fost aplicat pe șase timbre fiscale consulare țariste, constituindu-se astfel o serie de poștă aeriană, compusă din 6 mărci (din care 4 de cîte 1200 M). Această serie se situează printre cele mai prestigioase din perioada de început a poștei aeriene mondiale.

În afara încălcărilor domeniilor de folosire, amintite exemplificativ mai sus, filatelia mai cunoaște și așa-numitele timbre fiscal-poștale. Emise în diferite scopuri, de la destinații de binefacere, la altele menite a contribui la cheltueli excepționale (război, calamnități naturale ș.a.) diverse tipuri de emisiuni au fost puse temporar în circulație, cu destinația de a fi aplicate pe trimiterile poștale, în paralel cu mărcile de francatură. Cu alte cuvinte veniturile din vînzarea lor nu contribuiau la acoperirea unei părți din tariful poștal, ci constituiau integrări fără de care corespondența nu ar fi fost transmisă. Ca exemple pot fi citate emisiunile spaniole din secolul trecut (Impuesto de guerra), emisiunile cu supratipar „WAR TAX". din teritorii britanice, în timpul celui dintîi război mondial, sau la noi „Timbrele de ajutor" și altele.

Varietatea cauzală a emisiunilor integrative crează în filatelie un sector paralel cu acela al mărcilor propriuzise de francare, însă făcînd parte nemijlocit din aria filateliei.

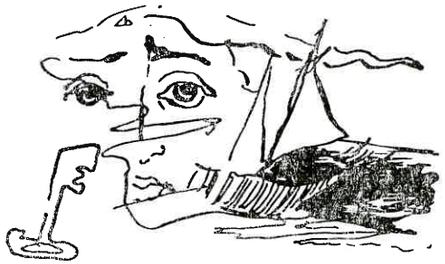

FILATELICE

- Nimeni nu mai are blocuri de locuințe, dar de mărci da !
- Nici ceasornicarul și nici filatelistul nu lucrează fără lupă.
- Nu știu pe nimeni care să colecționeze mărci de fabrică.
- Strînge mărci colorate pentru zile negre.
- Colecționa numai serii de mărci pe teme zoologice pentru că voise să intre la Grădina Zoologică.
- Și bărbații au poșete, dacă sînt filateliști.
- Numai schimbul de locuință se face prin Spațiul locativ ; cel de mărci prin înțelegere.
- Chiar și un filatelist cu vedere bună se uită la mărci cu lupa.
- Un bloc de mărci poate valora mai mult decît unul cu apartamente.
- Nu toate seriile de mărci apar în serie.
- Erorile în serviciu se pedepsesc, nu și cele din filatelie.

AF/1984

FALSURILE EMISIUNILOR DE MARCI UZUALE 1908–1919

În afara emisiunilor clasice și post clasice, unde raritatea a determinat falsificarea acestora chiar dacă aveau statut de mărci uzuale, se cunosc destul de puține falsuri ale unor mărci uzuale.

Emisiunile „Gravate 1908" și „Tipografiate 1909" („Gravate-tipo"), cu întreaga gamă de supratiparuri ulterior aplicate, ne oferă însă numeroase probleme de elucidat. — Deși paradoxal la prima vedere (explicabil la o analiză atentă) la această emisiune se întîlnesc majoritatea tipurilor de falsuri cunoscute : de clișeu (A), chimice (B), de dantelură (C) și de supra tipar (D). —

A — FALSURI DE CLIȘEU — sînt limitate doar la două valori mari, capete de serie care sînt cele mai rare, rentînd astfel falsificarea lor.

1. Semnalăm astfel existența unui fals de clișeu la 2 lei roșu — „Gravate" avînd caractere nete diferențiabile de original :

— culoarea în primul rînd nu este un roșu viu (roșu pal la alte exemplare), ci un roșu-maro, dar în mai multe nuanțe : unele exemplare fiind spre roșu altele aproape maro ;

— tehnica de imprimare este clar tipografierea spre deosebire de original gravat (unde culoarea e ușor în relief) ;

— caracterele de imprimare sînt foarte grosiere ; la o privire atentă, liniile nu sînt fine, ornamentele (măslinul și stejarul) din partea superioară sînt foarte greu de distins. — Cel mai ușor se pot recunoaște aceste falsuri după două caractere net deosebite de cele ale originalului :

a). ovalul efigiei în sfertul superior stîng în loc să fie alcătuit (dinspre interior spre exterior) dintr-o linie continuă subțire, o linie mai groasă și un ornament format din linii mici alăturate ca la original nu păstrează aceste caractere, la falsuri apărînd linia subțire (dinspre interior) și ornamentul din linii (spre exterior) iar în loc de linia pronunțată groasă de la original, apare un ornament identic cu cel exterior format din numeroase linii mici.

b) barba efigiei are formă diferită : la original e îndreptată aproape drept în jos ajungînd la nivelul trunchiului efigiei ; la fals barba după ce coboară puțin se recurbează puternic înainte ajungînd aproape la ovalul efigiei pe care îl atinge.

2. Cea de-a doua marcă nefalsificată este 15 bani violet „Tipografiat" care este și cea mai rară a acestor emisiuni (15.000 exemplare). În general falsurile pentru 15 bani violet sînt de două feluri :

a). Falsuri defectuoase — tipărite pe două tipuri de hîrtie (hîrtie cartonată și hîrtie vărgată vertical) pe fiecare dintre ele în două nuanțe de violet (violet-brun și albastru-violet) deci în total 4 tipuri. Aceste falsuri pot fi recunoscute după :

— hîrtia este complet diferită de cea a timbrului original ;

— nu sînt niciodată dantelate ;

— impresiunea este complet defectuoasă și ancrasată (ornamente ce ating cadrul, ornamente incomplete) ;

b) Falsuri mai reușite — pe hîrtie asemănătoare cu cea a mărcilor originale de asemenea în două nuanțe mai frecventă cea violet-brun, rareori dantelate (uneori însă cu o dantelură excelentă). Cele nedantelate nu intră în discuție la recunoaștere (imediată). Celelalte însă se recunosc după caracteristici minore de desen :

— coroana prezintă două șiruri mici de perle de fiecare parte (dreapta și stînga) unul intern și unul extern. La original șirurile din dreapta (atît cel intern cît și cel extern) se prelungesc în sus pînă la baza crucii din vîrful coroanei, pe cînd la falsuri acestea se termină cu 2—2,5 mm înainte de baza crucii respective.

— litera S din cuvîntul POȘTA are codița grațios curbată la originale și mai scurtă la falsuri ușor de observat doar prin comparare ;

— bazele literelor din cuvîntul ROMÂNIA sînt ușor rotunjite la falsuri și corect și drept tăiate la originale (comparare).

În afară de aceste caractere dintre care primul este grăitor, falsurile mai reușite pot fi recunoscute comparativ cu originalele printr-o impresie, la nuanță și cu spațiile albe dintre ornamente și efigie mai bine pronunțate.

Toate falsurile de la 15 bani violet sînt întîlnite neștampilate.

B. FALSURILE CHIMICE — constituie un capitol deosebit, al cărui studiu necesită și cunoștințe și practică în domeniul chimiei. Pînă acum, am identificat falsuri chimice la 3 dintre mărcile emisiunilor : 50 de bani, portocaliu („Gravate"), 5 bani, verde „Tipografiate") și 15 bani, oliv („Tipografiate"). — Dintre acestea cel de 5 bani verde este frecvent amintit în literatură, cel de 50 de bani portocaliu mai rar, iar cel de 15 bani nu l-am întîlnit încă menționat. — Pentru clarificarea acestui capitol am realizat cîteva experiențe chimice în special pentru determinarea originii falsului de 50 de bani ,deoarece teoretic putea proveni atît din 50 de bani portocaliu „Gravate 1908" cît și din 50 de bani roz — portocaliu — „Moldova 1919". — Cunoscut fiind faptul că cernelurile tipografice folosite la tipărire sînt pe bază de săruri ale diferitelor elemente metalice (aluminiu, crom, fier, mangan, nichel, cobalt, zinc, plumb) am ajuns la concluzia că aceste falsuri, ca dealtfel și majoritatea celor efectuate în perioada respectivă în lume, au fost obținute prin tratarea originalelor într-o baie de sulfură de sodiu : un reducător puternic față de sărurile metalelor respective, pe care le transformă în sulfura acestor metale modificînd nuanța sau schimbînd culoarea, acest lucru depinzînd de concentrația soluției utilizate, de timpul de contact și de temperatura băii în care s-au introdus timbrele. Prin experiență și comparare cu falsurile achiziționate am constatat că s-au folosit băi de sulfură de sodiu de concentrații diferite (15%, 20%, 10% sau chiar 5%) obținîndu-se și falsuri de diferite nuanțe.

1. Marca de 50 de bani portocalie „Gravate" (și nu „Moldova") așa cum am constatat, poate fi transformată chimic din portocaliu în maro (brun). Acest fals chimic a fost descoperit mai demult (fiind, probabil, imediat după tipărirea emisiunii), dar necatalogarea sa a făcut să fie uitat. Astfel, în revista filatelică „Balkan Post" apărută la Timișoara, în numărul 3 din 1 iunie 1930 (pag. 11), apare următoarea comunicare sub titlul *„Falsul unei mărci românești"*. „În ultimul timp au apărut frecvent mărci de 50 de bani din emisiunea 1908 cu bustul lui Carol în culoarea sepia-brun în loc de oranj. Consultîndu-ne și cu domnul Rudolf Zoscsak din București atragem atenția că această marcă (care ar părea o eroare de culoare) este un fals chimic, culoarea fiind schimbată, lucru destul de frecvent la mărcile în culori gălbui". La această comunicare aș mai adăga că falsul se găsește în două nuanțe : brun (corespunzător unei tratări cu soluție de sulfură de sodiu 5%) și brun închis (10%).

2. Marca de 5 bani verde „Tipografiată", se întîlnește destul de des în culoarea neagră. Acest fals apare catalogat în C.M.R. 1974. Pentru a transforma verdele în negru este necesară o concentrație a soluție de sulfură de sodiu de minim 20%. Sub aceasta se obțin culori de verde mai închis spre negru. Am întîlnit astfel de falsuri gri-oliv (10%) precum și gri-brun pe mărci cu supratipar „Timbru de ajutor" (15%). Probabil există și alte nuanțe intermediare.

3. Marca de 15 bani oliv „Tipografiată" am întîlnit-o transformată spre gri și negru. Culoarea oliv fiind apropiată de verde ce utilizează aceleași tehnici.

Am găsit falsuri de două nuanțe : gri (10%) și gri închis (15%). Și aici gama de nuanțe poate fi mai variată.

C. FALSURILE DE DANTELURĂ sînt destul de rare. În afara falsurilor relativ puerile, de transformare a dantelatelor în nedantelate, prin înlăturarea dantelurii (la mărcile cu o margine mai lată) periculoase pentru filateliști sînt falsurile cu dantelură dublă. Dintre acestea, unele sînt destul de greu de recunoscut. În general însă, imperfecțiunea perforațiilor care :

— uneori nu au același calibru cu cele originale (și nici chiar între ele) ;

— nu sînt situate chiar perfect pe o linie dreaptă (rîndul suplimentar) ;

— nu totdeauna sînt perfect circulare.

Am întîlnit astfel de falsuri deocamdată doar la mărcile „tipografiate", la valorile de 3 bani maro, 5 bani verde și 10 bani roșu.

În capitolul falsurilor de dantelură un loc aparte îl ocupă marca de 15 bani violet dantelat, $13^1/_2/13^1/_2$. Acesta se întîlnește original foarte rar și de aceea s-a încercat contrafacerea lui, întîlnindu-se mărci redantelate. Acestea se recunosc ușor după dimensiunile mai mici ale mărcii, o parte din margine fiind utilizată la redantelare.

D., FALSURILE DE SUPRATIPAR cunoscute se împart în două categorii :

1. Supratiparuri ce nu sînt cunoscute oficial pe mărcile aplicate sau nu sînt cunoscute deloc. Este în primul rînd cazul supratiparului 1918 ce a fost oficial aplicat pe mărcile 5 bani verde, 10 bani roșu și 10 bani roz-violet, dar care apare și pe 1 ban negru și 3 bani brun, categoric falsuri (C.M.R. 1974). În afară de acestea, ar mai fi de semnalat și existența a două supratipare pe marca 3 bani brun „Tipografiate" și anume :

— unul este supratiparul de 10 bani (culoare neagră pe două rînduri) despre care am găsit o mențiune în literatura filatelică ca executat de Ion Odor, care a fabricat și alte supratipare românești și străine (Filatelistul român, nr. 4 pag. 12, 1921).

— cel de-al doilea pe care îl semnalăm acum, este supratiparul de 25 de bani (culoare violet, pe două rînduri) ce probabil încearcă să imite supratiparul de 25 de bani de pe 1 ban negru.

2. Supratiparuri cunoscute pe mărcile pe care sînt aplicate, dar falsificate în dorința de a dobîndi diferite curiozități și erori, cum ar fi supratiparele ranversate sau duble. Redăm mai jos, sub formă de tabel, o listă a celor întîlnite :

Supratipar	Ranversat fals	Dublu fals
1918	5 bani verde 10 bani roșu 10 bani roz-violet	5 bani verde 10 bani roșu 10 bani roz-violet
Monograma F.F.	1 ban negru 5 bani verde 10 bani roșu 10 bani roz-violet	1 ban negru 5 bani verde 10 bani roșu 10 bani roz-violet
Taxa de plată	5 bani verde 10 bani roșu	5 bani verde 10 bani roșu
25 bani	1 ban negru	1 ban negru

Toate aceste supratiparuri sînt ușor de recunoscut fiind grosier executate, nerespectînd desenul sau/și nuanța originalului (vezi și C.M.R. 1974).

Am încercat în prezentul material o sinteză a aspectelor găsite în literatura studiată cît și a celor găsite personal. În urma aprofundării cercetării acestei emisiuni am constatat, după cum s-a observat, o mare varietate de falsuri. Este posibil ca alți cercetători să fi identificat și alte aspecte nesemnalate de mine.

Flavius Martin

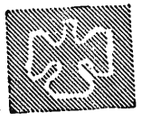

Fig. 8 *Fig. 9* *Fig. 10*

panii a Indiilor, întinzîndu-se pe întregul cuprins al colilor de tipar ale emisiunii sale din 1854. O notă aparte o formează pseudofiligranul încrustat „Stema mică", (fig. 12) din perioada noastră postclasică, la care conturul a fost marcat prin încrustare.

Tot o imagine heraldică de dimensiuni mari întîlnim în Brazilia, în 1909.

Piese heraldice apar pe mărci în filigran, în Egipt (vultur — 1858); în Elveţia (Crucea albă, federală, pe o

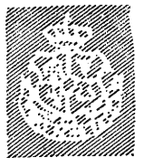

Fig. 11 *Fig. 12*

Fig. 13 *Fig. 14*

seamă de emisiuni); în Chile (stema ţării, 1928); în Germania (un vultur stilizat); în Spania (un turn, în 1858), în Ungaria, Uruguay — (fig. 13) etc.

Înrudit cu heraldica este şi colanul ordinului Jaretierei, pe hîrtia mai multor emisiuni engleze (14).

Navigaţie: Ancore de diferite tipuri, cu sau fără odgaon, pot fi văzute pe mărci britanice din 1873 etc. — ale Capului Bunei Speranţe 1858 etc. (fig. 15 şi 16).

Cele enumerate mai sus, nu sînt decît o foarte mică parte din numărul mare de filigrane existente în filatelia mondială, dar spaţiul nu ne îngăduie a insista asupra lor.

Fig. 15 *Fig. 16*

Încorporarea filigranelor în colecţiile tradiţionale se face după catalog, fiecare fiind plasat la locul cuvenit. De regulă, pot fi montate alături de emisiuni, desene reproducînd imaginea filigranului respectiv.

La „Tematica" însă, nu ordinea catalogului este determinantă, ci legătura, justificarea tematică. Prezentarea filigranului se poate face fie plasînd o marcă pe un fond negru (dacă este suficient pentru a putea fi zărit în transparenţă) fie prin redare în desen. Deşi încă destul de puţin uzitată, introducerea filigranelor ca elemente tematice în colecţii este de natură a da exponatului o notă aparte, vădind preocupările tematice şi de cercetare ale celui care a alcătuit-o.

Poate că dacă s-ar împinge la extrem atenţia dată filigranelor, putea ajunge pînă la ideea — vădit excesivă — de alcătuire a unei colecţii formate exclusiv din filigrane, pe ţări, pe tipuri, poate chiar şi pe teme. Dar — chiar dacă oricine este liber să colecţioneze ce şi cum preferă — socotim o asemenea prespectivă lipsită de spectaculozitate şi — ca atare — şi de sorţi de afirmare.

N.T.

ÎNTREGURI POŞTALE PENTRU FELICITĂRI

III. Intreguri pliant

Nu poartă imprimată nici o denumire poştală

1957. *Marca fixă „Lenin" (CMPR 1764).* Textul: „Vă felicităm cu ocazia celei de a 40-a aniversare a Marii Revoluţii din Octombrie şi vă urăm noi succese în muncă" Pe un steag roşu, data de 7 noiembrie 1917—1957 şi un porumbel alb. Format: 247 × 83 mm.

1—55 Bani (1 leu) albastru.

1958. *Marca fixă „Ghiocel şi ciubotica cucului" (CMPR 1662).* Text: „De 1 mai, ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc, vă urăm noi succese în muncă pentru construirea socialismului în patria noastră". Ilustraţia prezintă un grup de manifestanţi, steagul Partidului Comunist Român, inscripţia 1 mai şi un porumbel alb; realizare cu hîrtie albă, cretată. Formatul 183 × 130 mm. CP 21 din îndrumarul anului 1978.

2—55 BANI (1 leu) albastru.

IV. Plicuri de format mic (liliput)

La fiecare emisiune din acest tip de întreg poştal, formatul plicului variază ca dimensiuni, de la 100 ×57 mm, pînă la 111 × 67 mm. Hîrtia folosită a fost de regulă albă, velină. Cînd s-a folosit hîrtie satinată sau cretată, vom face menţiune numai la emisiunile unde s-a folosit astfel de hîrtie. Aceeaşi menţiune o vom face cînd inscripţionările de pe verso plicurilor vor fi de altă culoare decît cea a mărcii fixe imprimată pe faţa plicurilor.

Marca fixă „Stema Tip 7". Ilustraţii multicolore în stînga sus, redînd o multitudine de subiecte: Moş Gerilă; clopoţei; doi căţeluşi; potcoavă şi floare; pasăre pe ramură; arlechin; două păsărele pe ramură cu flori şi fructe; cupă cu fructe şi frunze; buchet de flori; păsărele la un cuib aninat într-un pom...

Formatul plicurilor de la 108 × 61 mm la 111 × 66 mm.

1. — 55 BANI (1 leu) albastru-verzui (nuanţe).

Emisiuni ale anului 1957

Marca fixă „Stema Tip. 7". Preţul de vînzare în culoarea albastru-verzui. Formate de la 109 × 61 — 110 × 63 mm. Ilustraţii multicolore în următoarele poziţii:

a) În stînga sus: două rîndunici pe ramură înflorată; doi iepuri alergînd; mărţişor; iepure între flori de mac; ramură cu frunze şi flori...

b) În stînga jos: raţă cu un ou condeiat pe spate, şi o floare în cioc; o fetiţă şi un băiat; copil şi un iepuraş alergînd.

2. — 55 BANI (1 leu) ultramarin (nuanţe).

Marca fixă „Stema", Tip. 7" Preţ de vînzare, în culoarea verde. Formatul de la 108 × 61 — 110 × 64 mm. Cu ilustraţii multicolore în următoarele poziţii:

a) Stînga sus: diferite mărţişoare...

b) Stînga jos: coşar; marinar cu un plic în mînă; muzicant şi două ciuperci.

3. — 55 BANI (1 leu) ultramarin.

Marca fixă „Stema“ Tip. 7. Prețul de vînzare în culoarea neagră. Formatul 105 × 63 mm. — 110 × 63 mm. Ilustrații multicolore.

a) Stînga sus : ciuperci între ramuri de brad : două lumînări aprinse într-un dublu-cerc și fructe ; secvență dintr-un pom cu lumînări aprinse ; clopoței și globulețe ; frunze de arțar și fructe roșii, ramură de brad...

b) Stînga pe mijloc : cerb în prim plan și brazi în fundal...

c) Stînga jos : ploscă pe masă ; coșar ; cifra 1 și ciuperci ; secvență montană cu brazi ; cabană și căprioară în prim plan ; brazi stilizați ; pom, drum, luna și fum de la coșul unei cabane ; idem cu brazi, în fundal munți și ultima fază lunară ; desen stilizat cu 5 pachete de daruri și pom de iarnă ornamentat cu obiecte de podoabă...

4. — 55 BANI (1 leu) verde închis.

Emisiuni ale anului 1958

Marca fixă „Stema“, tip 7. Plicuri format 100 × 57 — 111 × 67 mm., cu ilustrații multicolore, în următoarele poziții :

a) Stînga sus : pasăre cu o scrisoare în cioc pe un fundal circular format din flori ; rîndunică în zbor ; ramură cu flori și frunze ; doi iepurași alergînd ; copil și un iepure alergînd ; pasăre în zbor cu o scrisoare în cioc (desen schimbat) ; ghiocel și gărgăriță...

b) Stînga jos : ghiocei și un fluture pe ciuperci...

c) Stînga pe un fundal cenușiu : pasăre pe ramură ; glastră cu flori ; fluture pe floare ; flori „nu mă uita“ ; gura leului ; două flori roșii...

5. — 55 BANI (1 leu) ultramarin.

Marca fixă „Stema“, Tip 6. Plicuri format 101 × 57 — 103 × 60 mm. ; ilustrații multicolore, în următoarele poziții :

a) Stînga, sus : Moș Gerilă ; păsărele într-un cuib atîrnat în pom ; arlechin ; pasăre pe ramură ; ramură de brad și flori...

b) Stînga, pe mijloc ; cerb în prim plan și brazi pe un fundal montan...

c) Stînga, jos : Peisaj montan cu brazi stilizați ; ploscă pe masă ; pomi, drum, cabană, luna... ; idem cu brazi și munți ; peisaj cu brazi, cabană și o căprioară în prim plan...

6. — 55 BANI (1 leu) albastru

6a. — 55 BANI (1 leu) albastru deschis.

Emisiuni ale anului 1959

Marcă fixă „Stema“ Tip 7. Fără ilustrații.

Format 104 × 63 — 107 × 63 mm.
7. — 55 BANI (1,25 lei) ultramarin.

Marca fixă „Stema“, Tip 6. Plicuri format 106 × 64 — 107 × 64 mm ; ilustrații multicolore, în următoarele poziții :

a) Stînga, sus : Moș Gerilă ; clopoțel și frunze prinse la o panglică ; brazi, cabană și căprioară în prim plan ; cuib cu păsărele într-un pom ; ploscă pe masă ; două păsărele în pom ; lumînări și frunze stilizate, pasăre pe o ramură de pom ; trei flori diferite.

b) Stînga, jos : brazi, pom, cabană și luna pe cer ; Arlechin.

8. — 55 BANI (1 leu) ultramarin.

Marca fixă „Stema“, Tip 6“. Plicuri fără ilustrații.

Format 106 × 64 — 106 × 67 mm.

9. — 55 BANI (1,25 lei) ultramarin (nuanțe).

Marca fixă „Stema“, Tip 7. Plicuri format 105 × 62 mm. — 105 × 66 mm. ; ilustrații multicolore în stînga, pe mijloc : lalea ; lăcrimioare ; gura leului ; garoafe, margarete ; pasăre pe o ramură cu flori roșii...

10. — 55 BANI (1 leu) roșu.

Emisiuni ale anului 1960

Marca fixă „Stema“, Tip 7. Plicuri format 104 × 64 mm. — 104 × 65 mm., cu ilustrații în stînga sus ; două măști pentru ochi ; ramură de brad cu două conuri ; două ciuperci și ramură de brad...

11. — 35 BANI (0,75 lei) ultramarin (nuanțe).

Marca fixă „Stema“, Tip 7. Plicuri format 101 × 59 — 105 × 64 mm, cu ilustrații multicolore în următoarele poziții :

a) Stînga, sus : pasăre pe o ramură de brad ; pasăre în zbor ; mască ; păpușă în fața unui brad ornamentat ; ramură de brad cu două conuri ; ramură de brad cu fundă și globuleț ; ramură cu fundă ; două măști pentru ochi ; ramură de brad cu un globuleț și pasăre ; ramuri de brad ; ciuperci și ramură de brad ; pasăre pe o ramură ; stea cu 5 colțuri și ramură de brad...
b) Stînga, pe mijloc : Pom acoperit de zăpadă...

12. — 55 BANI (1 leu) roșu.

Marca fixă „Stema“ Tip 7. Plicuri fără ilustrații ; format 101 × 61 pînă la 102 × 61 mm.

13. — 55 BANI (1,25 lei) roșu.
13a — 55 BANI (1,25 lei) cărămiziu

Marca fixă „Păpușă“ (PF). Ilustrații multicolore : ciuperci ; fluture... Format 104 × 63 mm. Pe marca fixă nu este înscrisă și valoarea în BANI.

14. — 35 (0,75 lei) ultramarin.

Marca fixă „Păpușă“ (PF 2). În imaginea mărcii fixe figurative nu s-a imprimat și BANI. Format 104 × 63 — 104 × 65 mm.
Ilustrații multicolore în următoarele poziții :

a) Stînga sus : două păsărele cu pălării pe cap ; două fire de ghiocei și alte flori de primăvară...
b) Stînga pe mijloc : rîndunică cu scrisoare în cioc și pe fundal alte 8 păsări stilizate ; maci roșii și margarete albe ; pasăre pe ramură ; garoafe ; violete ; ghiocei, ciuperci și un fluture în zbor.

15. — 55 (1 leu) carmin.
15a 55 (1 leu) roz-carmin.

Emisiuni ale anului 1961

Marca fixă „Păpușă“ (PF 3). I.B.S. c. 670/671 — B.T.IX.1961 — 450.000 ex. Plicuri format : 105 × 64 mm. Ilustrații multicolore în stînga sus : căprior, în peisaj silvic...

16. — 35 BANI (0,75 lei) roșu.

Marca fixă „Stema Tip. 7“ Plic neilustrat. Formatul : 104 × 63 mm.

17. — 55 BANI (1,25 lei) violet.

Marca fixă Păpușă“ (PF 3 b). I.B.S. c. 670/671 — B.T.IX. 1961 — 450.000 ex. Format : 101 × 63 mm. — 101 × 63 mm. Ilustrații multicolore, stînga sus : copil cu porumbel în mînă ; iepuraș bătînd o tobă pe care scrie : „La mulți ani“ ;ursuleț suflînd baloane colorate de săpun ; Moș Gerilă ; copil coborînd cu schiurile...

18. — 55 BANI (1,25 lei) albastru-verzui.

Marca fixă „Păpușă“ (PF 3 b). I.B.S. c. 670/671.IX.1961 — 2.600.000 ex. (albastru deschis). Format : 102 × 61 — 105 × 64 mm. Ilustrații multicolore, în stînga sus : iepuraș tobașar, brad și textul : „La mulți ani“ pe tobă ; ursuleț suflînd baloane colorate și o ramură de brad ; iepure alergînd ; copil coborînd cu schiurile, cerb, căprioară și ied în peisaj montan ; copil cu porumbel în mînă ; căprioară în peisaj montan ; Moș Gerilă, cintezoi pe ramură ; sticlete pe ramură...

19. — 55 BANI (1 leu) violet.

Emisiuni ale anului 1962

Marca fixă „Păpușă“ (PF. 3b). I.B.S. c. 159 — B.T.II. 1962 — 2.000.000 ex. Format : 103 × 63 mm. — 105 × 65 mm. Ilustrații multicolore în stînga sus : lăcrimioare și alte flori de cîmp ; doi maci între flori de cîmp ; sticlete pe o ramură de pom înflorită ; fluture în zbor peste flori de cîmp ; rîndunică ; glastră ; cu flori ; două păsărele pe o ramură cu flori ; diferite flori de cîmp ; cercelușî ; pasăre în peisaj de cîmp.

20. — 55 BANI (1 leu) trandafiriu.
20a — 55 BANI (1 leu) trandafiriu deschis.

Marca fixă „Păpușă“ (PF 3 b). I.B.S. c. 159 — B.T.II. 1962 — 1.200.000 ex. Plicuri format : 103 × 63 — 105 × 65 mm, cu aceleași ilustrații menționate la poz. 20.

21. — 55 BANI (1,25 lei) albastru-ultramarin.

Marca fixă „Fluture“ (PF 5 ,CMPR 2005). I.B.S. c. 159. B.T. II. 1962 — 100.000 ex. În cadrul mărcii fixe, inscripțiile sînt redate cursiv. Ca ilustrație, o rîndunică în zbor.

22. — 35 BANI (0,75 lei) violet pînă la albastru-violet.

23. — 35 BANI (0,75 lei) violet Fluturele „Crisophanus Virgurarae". este puțin mai mare decît cel de la poziția 22. În partea de sus în stînga, în ilustrație, o rîndunică în zbor. Cadrul mărcii fixe este de 20 mm. la bază, 12,5 mm. la înălțime și celelalte două laturi ale triunghiului sînt de 11 mm. Formatul plicului este de 105 × 63 mm.

Marcă fixă „Stema, Tip. 7. I.B.S. c. 886 — B.T.X. 1962 — 332.500 ex. (ultramarin deschis). Formatul plicurilor : 103 × 63 mm. — 104 × 64 mm. Ilustrații multicolore în stînga sus, subiecte combinate : Ateneul Român, liră și o ramură de brad cu globuleț ; Casa Scînteii, lumînare aprinsă și o ramură de brad cu globulețe ; turn în construcție, mistrie și o ramură de brad cu globuleț și stea ; pictor, paletă cu pensule și ramură de brad cu globuleț și stea ; uzină, roată dințată și ramură de brad cu globuleț și stea ; vapor, ancoră și ramură de brad cu globulețe...

24. — 35 BANI (0,75 lei) maro închis.

Marcă fixă „Stema, Tip. 7. I.B.S. c. 886 — B.T.X. 1962 — 332.500 ex. Formatul plicurilor : 101 × 64 mm. Ilustrații multicolore, în stînga sus, subiecte combinate, deasupra unei ramuri de brad cu stea sau globulețe : Moș Gerilă și o goarnă poștală ; sondă de mină și ciocane încrucișate ; garnitură de tren și roată ; uzină și roată dințată ; turn în construcție și mistrie ; scriitor, călimară și pană de scris ; Casa Scînteii, lumînare aprinsă, vapor și ancoră ; cuplu de dansatori și vioară ; Ateneul Român și liră ; schior coborînd și discobl ; pictor și paletă cu pensule...

25. — 55 BANI (1 leu) violet (nuanțe).

Marca fixă „Păpușă" (PF 4). I.B.S. c. 1087 — B.T.XI. 1962 — 525.000 ex. Plicuri format 102 × 63 — 104 × 62 mm., fără ilustrații.

26. — 55 BANI (1,25 lei) roșu.

26a. — 55 BANI (1,25 lei) carmin.

26b. — 55 BANI (1,25 lei) trandafiriu deschis.

Marcă fixă „Păpușă" (PF 4). I.B.S. c-da 1161 — B.T. XII. 1962 — 515.000 ex. Plicuri format : 104 × 63 mm., fără ilustrații.

27. — 55 Bani (1,25 lei) violet.

Marca fixă „Păpușă" (PF). I.B.S. c-da 1161 — B.T.XII. 1962 — 1.890.000 ex. Plicuri format : 103 × 63 — 105 × 65 mm., cu ilustrații în stînga sus : buchet cu flori de cîmp roșii, galbene și albastre ; flori de mac și margarete ; ghiocei și flori stilizate ; ciuperci și un fluture în zbor ; flori de răsură, fluture pe albăstrele ; Ghiocei ; flori de mac și o floare galbenă ; garoafă ; flori de clopoțel...

28. — 55 BANI (1 leu) roșu aprins.

28a — 55 Bani (1 leu) roșu deschis)

28b — 55 BANI (1 leu) cărămiziu.

Marca fixă „Floare de măceș Răsură", (PF 7). I.B.S. c-da 1161 — B.T.XII. 1962 — 1.575 ex. Format : 103 × 63 — 104 × 64 mm. Fără ilustrații.

29. — 55 BANI (1,50 lei) ultramarin (nuanțe).

Emisiuni ale anului 1963

Marca fixă „Stema, Tip 7". I.P.F.T. c-da 709 — B.T.IX. 1963 — 2.000.000 ex. N.I.4. Cod 17. Plicuri format : 103 × 62 — 104 × 63 mm, fără ilustrații.

30. — 55 BANI (1,25 lei) albastru-ultramarin (nuanțe).

30a — 55 BANI (1,25 lei) ultramarin.

Marca fixă „Stema Tip. 7". I.P.F.T. c-da 753 — B.T.IX. 1963 — 220.000 ex. N.I. 4 cod 16. Plicuri format 103 × 63 — 104 × 64 mm., cu ilustrații multicolore în stînga sus, ilustrații descrise la poz. 25.

31. — 55 BANI (1 leu) roșu (nuanțe).

31a — 55 BANI (1 leu) roșu pal.

Emisiuni ale anului 1964

Marca fixă „Garoafe roșii" (PF 8), pe un fond format din 52 linii orizontale de culoare măslinie. I.P.F.T. c-da 92 — B.T.II. 1964 — 230.000 ex. N.I.4. Cod. 4. Plicurile au în partea de sus, într-un cadru dreptunghiular, o ornamentație florală cu desene stilizate în partea stîngă, pe hîrtie albă cretată.

D. Biala

COSMONAUȚII LUMII

ORIZOTAL : 1) Primul om din lume care a zburat în cosmos, pe nava „Vostok", la 12 aprilie 1961 ; — Denumirea abreviată a sateliților tip „Explorer" destinați cercetării particulelor încărcate. 2) Pilot al modulului lunar la misiunea Apollo 11 (16—24 iulie 1969) ; — Prenumele cosmonautului sovietic Makarov, participant la patru misiuni cosmice „Soiuz". 3) Telescop X nr. 2, cu mică deschidere, pe Saliut — Comandantul navelor Gemini 4 și Apollo 9 (1965, 1969) — 4) Pilotul navei Apollo 14 (ian.-febr. 1971) — Îngrămădite. 5) Locotenent ; — Misiune sovietică pe planeta Venus, cu două stații automate, în 1984. 6) Mustrare aspră — Denumirea americană a organizației vest-europene pentru activități spațiale ; 7) A copleși — Literă etiopiană ; 8) Denumirea abreviată a unei experiențe științifice asupra hubloului de pe Skylab — Miezul unei perle ! — Nicolae Cazacu. 9) Oraș în Jugoslavia — Academia Internațională de Astronautică (siglă). 10) Atmosferă — Pilotul modulului lunar la misiunea Apollo 17 (dec. 1972) 11) Primul cosmonaut român, inginer de bord pe cosmonava Soiuz 40 (14—22 mai 1981) — Inimă de poet ! 12) Prima femeie cosmonaut, pilot al navei Vostok 6 (iunie 1963).

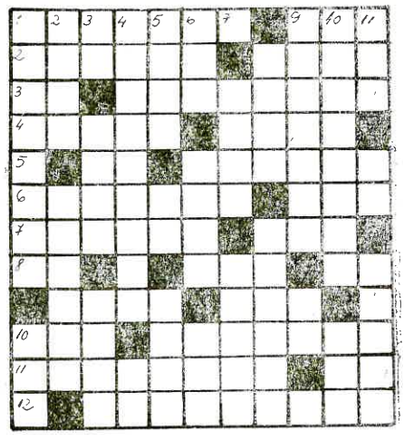

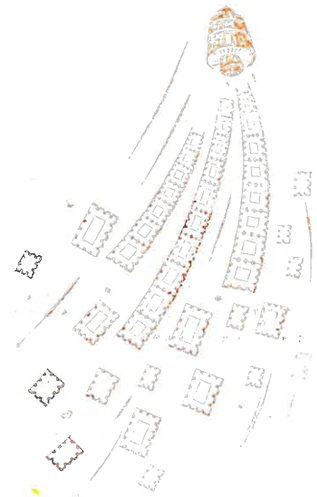

VERTICAL : 1) Astronaut american, cercetător științific pe stația orbitală Skylab (iul. sept. 1973) — Bun pentru astronautică. 2) Voce gravă feminină — Comandant al navei Gemini 5 (aug. 1965). 3) Un gînd deschis ! — Activist în domeniu rotației pămîntului... — „Cosmonaut" din legendele turcești. 4) Primul pămîntean care a pășit pe Lună, la 20 iulie 1969, comandant al navei Apollo 11 — Obiectivul unei lunete ! 5) Ceartă, pricină. — Nisip pe jos ! — Pălămidă de baltă 6) Constelația „Indus" (abr.) — Autorotația unui avion — Secrete... în fond ! 7) La baza oricărei noi descoperiri — Măduva spinării. 8) Prenumele cosmonautului american Garriott (Skylab 1973) — Cosmonaut sovietic, comandantul navelor Soiuz 13, Soiuz 18 și Soiuz 30 (1973—1978) 9) Inginer de bord sovietic, cu trei misiuni spațiale pe navele Soiuz 5 ; Soiuz 8 și Soiuz 10. — Anton Ionescu. 10) Specialist american la bordul navetei Columbia din ianuarie 1983. — Tovarăș (abr.). 11) Orășel în Olanda — Alina Apostol — „Cosmonauții fără grai" : Laika, Belka, Strelka, etc. (sing.).

DICȚIONAR : EPE, ESA, KVE, ERL, PAGO, ARUT, EGT.

Gh. Gîlea

POŞTA ROMÂNĂ ÎN STAŢIILE DE CALE FERATĂ ÎN PERIOADA CLASICĂ ŞI POSTCLASICĂ

1) CADRUL ISTORIC, ORGANIZAREA MATERIALULUI

Istoria Poştei Române în staţiile de cale ferată începe imediat după darea în folosinţă, la 19/31 octombrie 1869, a liniei ferate Bucureşti Filaret-Giurgiu. Materialul prezentat în acest articol urmăreşte aspecte, cu precădere marcofile, ale acestei istorii, de la începuturile sale pînă la retragerea din circulaţie a emisiunii „Spic de grîu“ (15/28 august 1910) acoperind în acest fel o parte a perioadei clasice şi întreaga perioadă postclasică.

Analiza amănunţită a acestei perioade de circa 40 ani este practic imposibilă în cadrul propus, cu atît mai mult cu cît, practic, întreaga perioadă este caracterizată prin tatonări, organizări şi reorganizări, prin transformări de structură atît a Poştei Române cît şi a Căilor Ferate.

Ţinînd seama de cele de mai sus materialul va prezenta numai cele mai semnificative aspecte legate de istoria poştală şi se va axa pe o expunere cît mai cuprinzătoare a obliterărilor.

Şi direcţia în care ne-am îndreptat analiza perioadei la care ne referim este mult îngreunată de lipsa unor întregi serii de date sau chiar de contradicţii între datele care ne-au stat la dispoziţie. O mare dificultate pe care a trebuit s-o învingem a fost succesiunea evenimentelor între darea în exploatare a liniei ferate, înfiinţarea oficiului din gară (oficială) şi intrarea efectivă în activitate a oficiilor.

Redusa circulaţie poştală a majorităţii acestor oficii face să fi ajuns la noi doar puţine din obliterările lor astfel încît nu puţine sînt cazurile în care nu am putut determina dacă oficiul a avut ştampilă proprie, a utilizat numai ştampila de serviciu a respectivei gări sau pur şi simplu a anulat manual francatura.

Materialul existent fiind dispersat în diferite colecţii, o analiză globală a acestui material este la ora actuală doar un simplu deziderat.

Organizarea materialului s-a făcut pe tipuri de ştampile, pe cît posibil în ordinea firească a apariţiei lor.

Ştampilele de acelaşi tip, sau cu unele caracteristici comune, sînt cuprinse în tabele. În acestea au fost înserate şi unele date istorice ca aceea a punerii în funcţiune a respectivei linii ferate precum şi cea a începerii serviciului poştal. Ca principiu am inclus în tabele datele existente în materialele specificate în bibliografie. Cînd unele date s-au contrazis am inclus data pe care am apreciat-o ca fiind cea mai probabilă.

Deoarece datele din „Dările de seamă“ se referă la sfîrşitul intervalului analizat, atunci cînd a fost cazul, au fost introduse în tabele datele ştampilelor pe care le-am avut la dispoziţie.

Acolo unde nu am cunoscut anumite date sau acestea au fost confuze, am lăsat, în tabele, spaţiu liber.

O coloană a tabelelor se referă la ornamentele ştampilelor. În fig. 1 sînt prezentate tipurile de ornament identificate şi simbolurile lor.

Analiza ştampilelor, cu doar cîteva excepţii, este făcută pe baza pieselor existente în colecţiile autorilor. Aceştia au colecţionat numai ştampilele aflate pe mărci postale clasice şi postclasice. Urmare a acestui fapt în acest articol nu apar aspecte ale obliterărilor unor oficii din gări care s-ar fi putut eventual întîlni pe aşa-numitele „plicuri oficiale“.

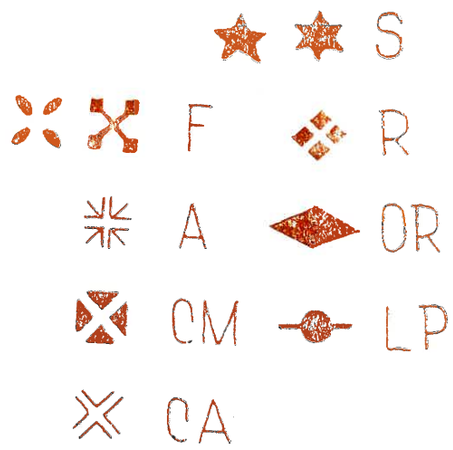

Aşa cum am precizat organizarea materialului s-a făcut pe cît posibil în ordinea apariţiei ştampilelor. O excepţie de la această orientare o constituie ştampilele oficiului din Gara de Nord, care prin caracterul lor special au fost incluse într-un capitol separat.

Ştampilele au fost prezentate cu indicativul PG (Poşta-Gara) cu excepţia celor ale oficiului din Gara de Nord care sînt prezentate sub indicativul GN (Gara de Nord).

2) ŞTAMPILELE CLASICE

Sub acest titlu includem acele ştampile care pot fi întîlnite cu date din perioada clasică.

Se cunosc patru asemenea ştampile pe care ne-am propus să le împărţim în două grupe ;

A) PG—1 BUCUREŞTI OFF. POŞTAL GAR. FIL. (dată timpurie 20.11.869).
PG—2 GIURGIU — OFF. POŞTAL GARA (dată timpurie 17.12. 869)
PG—3 GARA ROMAN—OFF. POŞTAL (dată timpurie 29.12.69)

B) PG—4 GARA — ITZKANI - (data timpurie 23.07.1874.

Informaţiile privind datele timpurii („early date“) sînt preluate din (5) şi (6)

Ştampilele din grupa „A“ se întîlnesc efectiv pe mărci poştale pe cînd cele din grupa „B“ nu sînt cunoscute pînă în prezent aplicate pe mărci ci numai pe plicuri pe care marca a fost obliterată cu o altă ştampilă. Apreciem că acestea sînt ştampile de tranzit.

Aprecierea că ştampila PG—4 a fost doar o ştampilă de tranzit este sugerată şi de „Tabloul de timbre şi cărţi poştale vîndute pe anul 1874“ din DS 74/75, tablou din care rezultă că oficiul ITZKANI-gară nu a vîndut nici un fel de marcă.

Tot în acest capitol dorim să menţionăm o ştampilă controversată cu inscripţia BACĂU (sus) şi POŞTA (jos) prezentată în (5) la pag. 104 şi despre care se spune „că se pare că a fost comandată pentru oficiul poştal al gării Bacău“.

Linia Roman-Bacău-Galaţi-Bucureşti a fost deschisă provizoriu la 27 dec. 1870, închisă numai după cîteva luni şi redeschisă oficial la 13 sept. 1872. Datele 13.12.69 şi 4.1.72 menţionate în (5) şi 25.9.70 din colecţiile autorilor ne fac să apreciem că nu avem nici o dovadă concretă de folosire a acestei ştampile de către oficiul din gara Bacău ceea ce ne-a determinat să n-o includem în tabelul nr. 1 cu ştampile clasice.

3) ŞTAMPILELE STAŢIILOR TELEGRAFO-POŞTALE DIN GĂRI. (8)

Oficiile grupate sub această denumire au fost înfiinţate în anul 1873 iar ştampilele utilizate sînt prezentate în tabelul nr. 2 sub indicativul PG—5.

Surprinde, desigur, înfiinţarea unei staţii telegrafo-poştale în gara Barboşi. Cu atît mai mult cu cît această gară se regăseşte în DS 83/87 ca birou „Poste-restante“ iar în decretul 2820 din octombrie 1891 ca „gară cl. II-a“.

O explicaţie ar putea fi legată de faptul că gara Barboşi se găseşte la doar la cîteva sute de metri de podul de peste Siret şi în apropierea marelui tunel Fileşti-Galaţi, obiective de mari proporţii pentru acea perioadă, cu importante concentrări umane, deservite probabil de oficiul din gara Barboşi.

Deşi menţionată în numeroase surse, autorii nu au văzut pînă în prezent această ştampilă.

Ştampila PG—5 BRĂILA a fost utilizată o lungă perioadă şi poate fi întîlnită pe emisiunea Cifra în patru colţuri şi chiar pe emisiunea Spic de grîu.

PG-1

PG-2

PG-3

PG-4

TABELUL nr. 1

NR. CRT	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1.	FILARET	BUC. FILARET — GIURGIU	31 oct. 1869	* 20 nov. 1869	26×16	S
2.	GIURGIU	BUC. FILARET — GIURGIU	31 oct. 1869	* 17 dec. 1869	26×16	S
3	ROMAN	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	* 29 dec. 1869	26×16	S
4.	ITCANI	ITCANI — ROMAN	15 dec 1869	* 1871	25	R

PG-5

TABELUL nr. 2

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BRAILA	BARBOSI — BRAILA	13 sept. 1872	1 nov. 1873	22	S
2.	GALATI	BARBOSI — GALATI	13 sept. 1872	1 nov. 1873	28	S
3	IASI (JASSY)	PASCANI — IASI	1 iun. 1870	1 aug. 1873	23	S

Ştampila oficiului telegrafo-poştal Gara Tîrgovişte-GN-1 face parte din categoria ştampilelor analizate în capitolul privind oficiul Gara de Nord.

4) ŞTAMPILELE BIROURILOR „POSTE-RESTANTE" PE CĂILE FERATE

Aceste birouri se înfiinţează pe baza deciziei ministeriale no. 286228, MO din 1872, pag, 1296, decizie prin care se autorizau şefii gărilor — desemnaţi de Direcţia generală a poştelor — să efectueze serviciul poştal de scrisori şi ziare, cu francare obligatorie atît la prezentare cît şi la sosire (2).

În Buletinul Telegrafo-Poştal din 1873 este descris modul de efectuare a serviciului poştal în birourile „Poste-restante".

În gările autorizate s-a plasat pe peron, la vederea publicului, o cutie de scrisori în care fiecare putea să-şi depună corespondenţa. Cu 45 minute înainte de trecerea unui tren cu serviciu poştal, şeful gării era obligat să deschidă cutia cu scrisori, să scoată trimiterile depuse, să le ştampileze şi să le expedieze prin mijlocirea conductorilor poştali care însoţeau acele trenuri.

Pentru înlesnirea expedierii s-a admis închiderea corespondenţelor în plicuri, adresate gărilor din dreapta şi din stînga staţiunilor expeditoare pînă la primul Oficiu de Stat, iar cele pentru străinătate, s-a dispus să fie adresate, închise, primului Oficiu de Stat.

Corespondenţele sosite erau predate închise, şefilor de gară, de către conductori, aceştia (şefii de gară) după desfacere şi ştampilare, le aranjau într-un dulăpior special fixat lîngă cutia de scrisori, pentru ca publicul să le vadă şi să le reclame.

Rezultă că întreţinerea acestor birouri nu costa nimic statul şi era mai mult o înlesnire adusă publicului din aceste localităţi. (DS 72/73).

În ceea ce ne priveşte, să remarcăm menţiunea că şeful staţiei era obligat

PG-6

TABELUL nr. 3

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BURDUJENI	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	1 may. 1873	23-22	R
2	HALAUCESTI	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	1 may. 1873	23-22	R
3	LITENI	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	1 may. 1873	23-22	R
4	RUGINOASA	PASCANI — IASI	15 dec. 1869	1 may. 1873	23-22	R

PG-7

TABELUL nr 4

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BERHECI	TECUCI — BIRLAD	13 sept. 1872	1 oct. 1873	23	F
2	CIOCANESTI	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	23	F
3	DOLHASCA	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	15 nov. 1873	23	F
4	FAUREI	BRAILA — FAUREI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
5	GHERGANI	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
6	GOLESTI	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
7	HANU CONACHI	TECUCI — BARBOSI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	23	F
8	IANCA (JANCA)	FAUREI — BRAILA	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
9	MONTEORU	PLOIESTI — BUZAU	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
10	PERIS	BUCURESTI — PLOIESTI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
11	SASCUT	BACAU — ADJUD	13 sept. 1872	1 oct. 1873	28	F
12	SERBESTI	TECUCI — BARBOSI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	23	F
13	TUTOVA	TECUCI — BARBOSI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F
14	VALEA CALUGAREASCA	PLOIESTI — BUZAU	13 sept. 1872	1 oct. 1873	22	F

PG-8

TABELUL nr. 5

NR. CRT	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BUTOESTI	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
2	ISALNITA	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
3	PIELESTI	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
4	POTCOVA	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	CM
5	RACARI	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
6	STOLNICI	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
7	TIMNA	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR
8	BALOTA	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1 apr. 1875	18	DR

să ştampileze corespondenţa, ceea ce presupune implicit existenţa unei ştampile.

Deşi în numeroase gări rurale a fost introdus serviciul „Poste-restante" sînt cunoscute numai ştampilele unui număr redus de gări. Aceste ştampile pot fi cuprinse, după forma şi inscripţia lor, în trei mari grupe ;

PG—6 Ştampile dublu cerc cu inscripţia GARA — sus, tabel nr. 3

PG—7 Ştampile cu inscripţia GARA jos — tabel nr. 4

PG—8 Ştampile fără inscripţia GARA tabel nr. 5.

Ştampilele PG—6 au un interstiţiu redus între cele două cercuri, interstiţiu care în majoritatea cazurilor întîlnite este acoperit cu tuş. De remarcat că acest tip de ştampilă se grupează teritorial pe liniile Paşcani-Suceava şi Paşcani-Iaşi.

Amănunte privind ştampila PG—6 Ruginoasa sînt prezentate în (11). Acest tip de ştampilă este menţionat în (3) sub inducativul B 37.

Ştampila PG—8 a fost folosită numai de staţii de pe linia Bucureşti-Verciorova, între staţiile Costeşti şi Balota, formînd astfel o unitate regională bine distinctă.

Multe din ştampilele PG—8 se întîlnesc fără dată (Peleşti, Stolnici), fără an în cadrul datei (Butoesti, Işalniţa, Răcari, Stolnici) sau cu un mare grad de uzură.

In (3) ştampilele PG—8 sînt identificate sub indicativul B34. Afirmaţia (3) că acest tip de ştampile a fost utilizat şi în gările Hîrlău şi Plaiurile Unite o considerăm eronată, Hîrlău avînd un Birou Poştal cu „serviciu comlectu" (DS 72/73) şi neexistînd nici o gară cu denumirea Plaiurile Unite.

La ştampilele PG—8 înălţimea literelor variază de la 2 mm, (Ghergani) la 3 mm. Se întîlnesc obliterări cu anul lipsă (Ghergani), complet lipsite de dată (Goleşti, Janca, Sascut) sau cu data manuscriptă (Berheciu, Perisiu).

În (3) acest tip de ştampilă este prezentat sub indicativul B36.

5) ŞTAMPILELE „BIROURILOR POŞTALE RURALE AŞEZATE PE LA STAŢIILE DE CĂI FERATE"

Aspectele cele mai semnificative ale modului în care lucrau aceste birouri se găsesc în „Regulamentul şi instrucţiunile de manipulare din 1872" publicate în MO no. 84 din 13/25 apr. 1872 şi Bul. Tel.-poştal no. 2/1876 (6).

Respectivele birouri erau deservite de „expeditori rurali" care efectuau :

— Zilnic schimbul de corespondenţă poştală cu oficiul telegrafo-poştal de care depindeau.

— Zilnic schimbul de corespondenţă cu oficiile poştale cele mai apropiate din dreapta şi din stînga gării, prin conductorii poştali care circulau pe calea ferată.

— De două ori pe săptămînă conf. DS 72/73 şi de trei ori pe săptămînă mai tîrziu (conf. DS 74/75) schimb de corespondenţă cu birourile comunale dependente de biroul poştal rural din gară.

— Primirea directă a corespondenţei de la public cu obligaţia de a avea mărci poştale, de a franca corespondenţa şi de a o ştampila.

— În zilele în care nu avea loc schimb de corespondenţă cu birourile comunale, biroul de gară efectua serviciu de „Poste-restante".

Repartizarea teritorială a birourilor poştale rurale din gări a fost neuniformă, aproape jumătate din numărul judeţelor ţării nebeneficiind, în epoca studiată, de asemenea birouri.

Nivelul de dezvoltare al birourilor poştale rurale aşezate pe la staţiile căilor ferate ne-ar fi permis să presupunem că fiecare avea ştampilă proprie. În realitate pînă în prezent nu cunoaştem decît două ştampile specifice avînd ca o caracteristică comună menţionarea judeţului în care se afla respectiva gară.

Cele două ştampile cunoscute sînt :

PG-9 Gara Ghidigeni — Jud. Tutova.

PG-10 Jud. Romanaţi — Pl. Olteţu — Gara Balsiu.

Date privind aceste ştampile sînt inserate în tabelul nr. 6.

Menţionăm că unele din birourile poştale aşezate pe la staţiile de căi ferate atunci cînd au provenit din birouri „Poste-restante" au folosit în continuare ştampile PG—8 (Gollesti, Monteoru).

6) ŞTAMPILE CU INDICATIVUL „GARA" ŞI DATA PE TREI RÎNDURI.

Dacă în capitolele anterioare am putut face o distincţie a ştampilelor după tipul de oficiu care le-a folosit, odată cu dezvoltarea căilor ferate şi a birourilor din gări o asemenea selecţie este în continuare, practic, imposibil de făcut, cel puţin în limita acestui articol. De altfel începînd cu DS1888/1894 nu se mai face nici o distincţie a birourilor din gări ele fiind prezentate într-un tablou cu „Toate birourile poştale de la căile ferate".

PG-9

PG-10

TABELUL nr. 6

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM
1	BALS	PITESTI — VERCIOROVA	5 ian. 1875	1875	29×18	CM
2	GHIDIGENI	TECUCI — BIRLAD	13 sept. 1872	1875	26×15	A

PG-11

PG-12

TABELUL nr. 7

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1.	CORABIA	PIATRA O. — CORABIA	1 apr. 1887	* 1889	25	A
1	VERESTI	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	1 mai. 1875	24×13	A
2	VIDRA	BUC. FILARET — GIURGIU	31 oct. 1869	1 dec. 1872	24×13	A

În această situaţie, în cele ce urmează, tabelele cu ştampile sînt prezentate, în special, în funcţie de configuraţia lor.

Ştampilele cu indicativul GARA şi data pe trei rînduri le-am grupat în două tabele.

Tab. 7 include ştampilele tip PG-11 şi 12.

Tab. 8 include ştampile tip PG—13 şi 14.

Ştampila PG-11 are un singur cerc şi inscripţia, sus, GARA CORABIA, fiind unică în genul ei. Pînă în prezent nu am găsit documente care să atesteze înfiinţarea acestui oficiu.

Ştampilele PG-12 şi PG-13 au şi ele o răspîndire redusă fiind cunoscute numai pentru cîte două gări.

Mult mai numeroase sînt ştampilele tip PG-14 folosite mai ales în perioada 1892—1903. Ca o curiozitate menţionăm că toate obliterările pe care le deţinem sînt făcute cu tuş colorat, albastru sau violet.

7) ŞTAMPILELE DUBLU CERC CU DATA PE UN RÎND CU INSCRIPŢIA „GARA" ŞI LOCALITATEA.

Acest capitol are ca exponent principal ştampilele de tip PG-15 (A, B). Acestea sînt cele mai răspîndite ştampile ale unor oficii (birouri) din gări, în perioada postclasică.

Apărut încă în anul 1892 (Ghidigeni) acest tip de ştampilă a fost mult timp utilizat, putînd fi întîlnit curent şi în perioada de după anul 1910.

Indicativele „A" şi „B" se referă la poziţionarea ornamentelor faţă de inscripţia cu data, „A" presupunînd că ornamentul şi data sînt practic pe aceeaşi linie iar „B" indicînd că ornamentul este amplasat sub partea inferioară a inscripţiei cu data.

Parcurgînd oficiile din gări care au folosit ştampile de tip PG-15 (A, B) se remarcă existenţa a numeroase oficii

din gările unor oraşe. Urmărirea funcţionării acestor oficii este deosebit de dificilă şi depăşeşte limitele acestui articol cu atît mai mult cu cît multe asemenea oficii s-au înfiinţat, desfiinţat şi reînfiinţat sau au avut doar o scurtă durată de funcţionare. Ca un singur exemplu, din DS 94/1905 rezultă înfiinţarea /şi desfiinţarea unor oficii din gările urbane, astfel :

Brăila-gară — înfiinţat 1 apr. 1896, desfiinţat 15 iulie 1899
Craiova-gară — înfiinţat 4 feb. 1898, desfiinţat 11 iulie 1899
Piteşti-gară — înfiinţat 27 iul. 1890, desfiinţat 1 iulie 1899, etc.

Remarcăm că o serie de oficii din gări au avut în perioada analizată două sau chiar trei ştampile diferite PG-15 ; ceea ce, apreciem, demonstrează intensa activitate a acestor oficii.

Ştampilele PG-15 se întîlnesc adesea aplicate cu tuşuri de culoare albastru, violet şi chiar roşu (Clucereasa, Lăculeţe).

— În tab. 9 sînt prezentate ştampilele de tip PG-16 şi PG-17. Acestea sînt ştampile specifice doar unor gări. Chiar cele două ştampile PG-16 diferă între ele prin ornament, ştampila Burdujeni avînd o floare de acant iar cea a gării Moineşti trei asemenea flori.

8) ŞTAMPILE CU INSCRIPŢIA „HALTA", „STAŢIA", POŞTA-GARA.

In tab. 10 sînt incluse o serie de ştampile în care nu mai apare denumirea „GARA" ci cea de „HALTA" şi

PG-13

PG-14

TABELUL nr. 8

NR. CRT	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BUZAU	PLOIESTI — BUZAU	13 sept. 1872	* 1886	25x14	B
2	DOFTANA	BREAZA — DOFTANA		dec. 1883	25x14	F
1	AZUGA	PLOIEŞTI — PREDEAL	1 dec. 1879	1 ian. 1882	25 X 14	A
2	BALTENI	IASI — VASLUI	1 mai 1892	1 mai 1892	28 X 15	S
3	BARBOSI	TECUCI — BARBOSI	13 sept. 1872	5 nov. 1873	25 X 14	A
4	BUCECEA	VERESTI — BOTOSANI	1 nov. 1894	1872	26 X 15	A
5	BUHAESTI	IASI — VASLUI	1 mai 1892	1 mai 1892	26 X 15	A
6	BUSTENI	PLOIESTI — PREDEAL	1 dec. 1879	1887	26 X 15	A
7	CONTESTI	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1887	25 X 16	A
8	GALBENI	ROMAN — BACAU	13 sept. 1872	1872	25 X 14	F
9	GOLESTI	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1 oct. 1873	26 X 15	F
10	UILAVA	BUC. FILARET — GIURGIU	31 oct. 1869	1 dec. 1872	25 X 15	A
11	MIRCEA VODA	CERNAVODA — CONSTANTA	4 oct. 1860	1894	25 X 15	A
12	MUNCEL	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	* 1890	25 X 14	A
13	MUNTENI	BIRLAD — VASLUI	13 nov. 1836	1887	26 X 15	A
14	MURFATLAR	CERNAVODA — CONSTANTA	4 oct. 1860	1887	26 X 15	A
15	REBRICEA	IASI — VASLUI	1 mai 1892	1894	26 X 15	A
16	TANDAREI	FAUREI — TANDAREI	21 nov. 1886	21 nov. 1886	26 X 15	A
17	VINTILEANCA	PLOIESTI — BUZAU	13 sept. 1872	1894	25 X 14	F

PG - 15 B

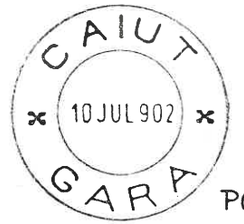

PG - 15 A

PG-16

PG-17

TABELUL 9

NR CRT	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	BURDUJENI	ITCANI — ROMAN	15 dec. 1869	1 mar. 1873	27x18	A
2	MOINESTI	COMANESTI — MOINESTI		*1898	29x18	F
1	PASCANI	ITCANI — PASCANI	15 dec. 1869	*1897	30x18	A

PG-18

PG-19

PG-20

PG-21

TABELUL 10

NR. CRT.	GARA	LINIA	DATA PUNERII IN FUNCT. A LINIEI	DATA INCEPERII ACTIV. POSTALE	DIMENSIUNI STAMPILA	TIP ORNAM.
1	FARAONI	BACAU — ADJUD	13 sept. 1872	1894	26 X 15	F
2	NEGRI	BACAU — ADJUD	13 sept. 1872	1894	26 X 15	F
3	SARCA	IASI — PASCANI	1 ian. 1870	1887	26 X 15	F
1	GAGENI	BUDA — SLANIC	1883	1899	28 X 18	F
2	POIANA TAPULUI	PLOIESTI — PREDEAL	1 dec. 1879	*1906	29 X 19	CM
3	RADIANA	ADJUD — Tg. OCNA	1884	*1906	28 X 18	F
1	NEGRI	ADJUD — BACAU	13 sept. 1872	1894	28 X 16	F
2	PUTNA SEACA	BUZAU — MARASESTI	30 oct. 1881	1882	28 X 18	CM
1	TITU	CHITILA — PITESTI	13 sept. 1872	1 mar. 1873	24 X 14	F

şi o ştampilă unică în felul ei pe care, în afară de inscripţia GARA, apare şi inscripţia POŞTA.

Primele ştampile, cu denumirea HALTA şi data pe trei rînduri — PG-18 — au apărut încă în anul 1894 pe cînd ştampilele cu aceeaşi denumire şi data pe un rînd — PG-19 — au apărut, probabil, după anul 1905.

Ulterioare acestei date, 1905, sînt cele două ştampile cu inscripţia STAŢIA-PG-20.

Ştampila PG-21 cu inscripţia POŞTA (sus) şi GARA TITU (jos) este lipsită

de data din centru. Fiind aplicată pe o marcă de 15 bani, roşu, „Spic de grîu", filigran PR, aperciem că a fost folosită încă înainte de anul 1900.

O serie de date privind ştampilele cu inscripţia HALTA şi STAŢIA sînt prezentate în (13).

9) ŞTAMPILELE OFICIULUI DIN GARA TÎRGOVIŞTE, APOI GARA DE NORD.

Înfiinţat la 17 oct. 1873 ca staţie telegrafo-poştală, a purtat iniţial numele în diferite ortografieri, TÎRGU-VESTEI, TERGOVIŞTE, TARGOVISCE, etc. pînă la data de 5 iunie 1884 cînd a primit numele de Gara de Nord. (9).

În tab. 11 sînt prezentate, cu indicativul „GN", ştampilele utilizate de oficiul din Gara de Nord, în perioada postclasică. Au mai fost făcute cîteva încercări de sistematizare a acestor ştampile dintre care menţionăm pe cea din (10).

În legătură cu ştampila GN-1 menţionăm că, la o observare atentă, se remarcă faptul că în perioada 1875—1879 caracterele ce indicau anul erau înalte de cca. 3 mm. pentru ca — începînd cu anul 1880 — înălţimea lor, (probabil după o recondiţionare, se modifică şi nu depăşeşte 2,5 mm. Din 1882 se modifică „căciula" de pe litera „I" din VESTEI, care va apare ca un singur punct.

Ştampila GN-6 a fost folosită peste 10 ani. Astfel, poate fi întîlnită cu diferite stări de uzură, cu litere de grosimi diferite şi nu este exclus ca ea să fi fost nu numai în repetate rînduri reparată dar chiar să fi existat mai multe ştampile de acest tip. Acelaşi lucru se poate spune şi despre ştampila GN-7, la care ornamentul, în diferite situaţii, apare fie ca o floare de acant fie ca o floare cu patru petale.

Ştampila GN-8 se întîlneşte şi fără data din centru. Exemplarele existente în colecţiile noastre sînt pe mărci din emisiunea „Cifra în patru colţuri".

Ştampila GN-9 se caracterizează prin aceea că inscripţia „DE" este făcută cu caractere de cca. 3,5 mm. în timp ce restul caracterelor au înălţimea de cca. 4,7 mm.

10) CONCLUZII.

Ştampilele analizate în prezentul articol acoperă o perioadă de circa 40 ani, perioadă de început a Poştei Române în gări. Ele sînt o materializare a dezvoltării unor servicii poştale legate de dezvoltarea reţelei de căi ferate.

TABELUL 11

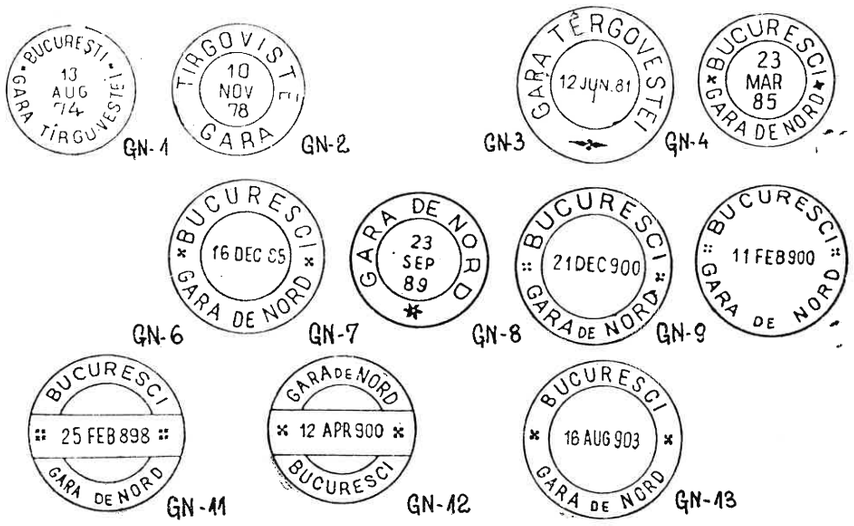

Şi după anul 1910 se întîlnesc obliterări cu unele din ştampilele analizate sau apar chiar noi ştampile cu indicaţia GARA. Respectiva perioadă „Modernă", nu intră însă, în preocupările prezentului articol.

Cele mai multe din ştampilele prezentate aparţin unor gări rurale şi sînt astfel strîns legate de începuturile poştei rurale în ţara noastră.

Deşi articolul prezintă în premieră numeroase ştampile, autorii consideră că aceasta nu este o limită ci doar un început al unei monografii în acest domeniu.

Ca un exemplu menţionăm ştampila cu inscripţia, jos, HALTA şi data 10 feb. 908, pe o marcă „Spic de grîu" de 5 bani pe care sus se văd distinct doar literele „GRA...". Ştampila ar putea aparţine gării Grădiştea sau Grajduri. Alte numeroase exemple ar putea fi date, deoarece în material au fost incluse doar ştampilele ale căror inscripţii au fost indubitabile, univoce.

Un număr de oficii din gări au folosit de-a lungul anilor, pentru anularea francaturilor, indicaţii manuscrise, unele deosebit de interesante, cu menţiunea gării şi datei. Cum asemenea anulări manuscrise, (atunci cînd nu sînt pe plicuri cu ştampila de sosire), pot fi uşor contestate ne rezumăm doar să menţionăm acest procedeu.

Sabin Brătan
Marcel Şapira

Autorii mulţumesc pe această cale cercetătorului ing. K. Dragomir care a avut amabilitatea de a ne pune la dispoziţie unele reproduceri ale ştampilelor prezentate mai sus.

BIBLIOGRAFIE

1) *„Dările de Seamă" asupra mersului serviciilor de poştă, telegraf şi telefon pe perioada 1872—1894.*
2) *C. Minescu — Istoria poştelor române — Bucureşti — 1918.*
3) *Gr. Racoviceanu — Ştampile poştale folosite în Ţările Române pînă la 1881 — Bucureşti, 1963.*
4) *M. Sapira şi S. Brătan — Ştampile de serviciu ale căilor ferate române utilizate poştal pentru obliterarea unor mărci postclasice. Almanahul filatelic 1988.*
5) *K. Dragomir. Catalogul mărcilor poştale româneşti — 1974.*
6) *D. Passalega — Serviciul poştal în gările de pe căile ferate Iţcani — Roman, Paşcani—Iaşi şi Vereşti—Botoşani în perioada 1869—1891, Rev. Filatelia nr. 2,3/1979.*
7) *Enciclopedia C.F.R.*
8) *L. Paşcanu — Observaţii asupra înfiinţării unor staţii telegrafo-poştale în gări şi veniturile lor în anul 1873. Rev. Filat. nr. 3/1980.*
9) *D. Passalega — Schimbarea denumirilor Garii de Nord din Bucureşti. Rev. Filatelia nr. 8/1974.*
10) *Don Heller-Poştal marking of the Bucharest — Gara de nord. Roumanien Philatelic Studies nr. 3/1979.*
11) *I. Demetrescu — Evoluţia unei ştampile poştale remarcabile. Gara Ruginoasa. Rev. Filatelia nr. 6/1980.*
12) *L. Paşcanu — Birouri poştale vamale şi de graniţă. Almanahul 1988.*
13) *R. Popescu şi M. Sapira — Ştampile cu denumirea „HALTA" şi „STAŢIA" Rev. Filatelia nr. 7/1986.*

COMPANIA DILIGENȚELOR MOLDOVEI (1852 – 1857)

SERVICIUL DE EXPEDIȚIE — MIJLOACE DE TRANSPORT — RUTE — TARIFE — ȘTAMPILE

La cumpăna secolului trecut avea să se instituie acea perioadă de istorie poștală care a rămas dragă inimilor noastre : *perioada diligențelor.*[1])

Progresul adus de diligențe prin transportul sigur și grabnic al trimiterilor poștale de tot felul (scrisori, gazete, gropuri, pachete), precum și al călătorilor (cu locuri numerotate, rezervare de rută, plecări și sosiri la ore stabilite) nu a putut să fie detronat decît doar de calea ferată, care în fond, nu a făcut decît să beneficieze de organizarea anterior verificată în epoca diligențelor poștale.

În Moldova, reorganizarea serviciului de poștă pe baze moderne s-a constituit într-un model, care — prin noul serviciu al diligențelor — a contribuit la progresul general al țării.

1. POȘTA DE CAI

1.1. *Drumurile de poștă.* Din vechi timpuri, nedate încă, drumurile de poștă ale Moldovei le găsim împărțite în două categorii : drumuri principale și drumuri lăturalnice. Erau trei drumuri principale :

Drumul Mare, care pornea de la Iași, pe ruta Vaslui — Bîrlad — Tecuci — Galați, cu drumuri laterale din Iași la Sculeni și din Vaslui la Huși ;

Drumul Siretului, care avea ruta Iași — Tg. Frumos — Roman — Bacău — Mărășești — (Focșani) — Tecuci — Galați, cu drumuri laterale din Mircești la Fălticeni (cu legătură la Tg. Neamț), din Roman la Piatra și din Adjud la Oituz ;

Drumul Mihăilenilor, pe ruta Iași — Botoșani — Mihăileni, cu legătură de la Bertea la Dorohoi.

1.2. *Anaforaua No. 16/1851.*[2]) *În cursul* anilor 1850 — 1851 se stabiliră noi „Condiții pentru arenduirea poștelor țării" pe o perioadă de 5 ani și 8 luni, cu începere de la 1 ianuarie 1852. Condițiile antreprizei, stabilite de Ministerul de finanțe, completate de Divanul Legislativ și înaintate spre aprobare, Domnului Grigore Alexandru Ghica 1849—1856), cu *Anaforaua No. 16 din 17 martie 1851,* cuprind dispozițiuni, prin care se îmbunătățește exploatarea acestui serviciu și se adaugă clauze, puse atît în avantajul guvernului țării, cît și a populației.

Anaforaua No. 16 prevedea ca serviciul poștei de scrisori și gropuri, ca și cel de călători să se îndeplinească tot pe despărțiri și tot prin antreprenori particulari („contraccii"), cărora statul le concesiona exploatarea în contextul condițiilor stabilite prin contracte de antrepriză subvenționate parțial de stat.

1.3. *Condiții de arendare a poștelor.* Atribuțiile de serviciu, îndatoririle și drepturile contracciilor erau stabilite prin acte cu caracter normativ, intitulate „Condiții de arenduirea poștelor țării", aceste acte prevăzînd și drumurile de poștă, cu stațiile (releele) respective — fiecare stație cu denumirea sa — conduse de către un „căpitan de poștă" cu știință de carte, om vrednic și cu chezășie, propus de antreprenor și numit de către Direcția Poștelor. La fiecare stație sînt stabiliți

caii și mijloacele de transpsort, numărul și calitatea lor.

Adjudecarea arendării poștelor cu începere de la 1 ianuarie 1852 s-a făcut pentru patru „Despărțiri" ;

Despărțirea I-a : Iași — Vaslui — Bîrlad (partea de sus din „Drumul Mare), cu legături spre Sculeni, Huși și Fălciu, în antrepriza Hatmanului Nicolae Mavrocordat ;

Despărțirea a II-a : Bîrlad — Tecuci — Focșani — Galați, cu legături spre Reni și Brăila, în antrepriza Cneazului Costache Moruzi.

Despărțirea a III-a : Iași — Botoșani — Mihăileni, cu legături la Dorohoi, în antrepriza Vornicului Teodor Ghica și :

Despărțirea a IV-a : Tg. Frumos — Mircești — Roman — Galbeni — Bacău — Adjud, cu legături la Fălticeni, Tg. Neamț, Piatra, Tg. Ocna în antrepriza Vornicului Nicolai Milu.

O dispoziție de cea mai mare importanță, și care a fost introdusă pentru prima dată în condițiile de arendare a poștelor din Moldova, a fost aceea prin care *curierii,* cu ocazia transportului trimiterilor oficiale, *erau obligați să transporte și scrisorile și gropurile cu bani ale particularilor, în mod gratuit.* Acest fapt a constituit primul pas în țările române pentru stabilirea monopolului de Stat asupra unor astfel de trimiteri.

În privința *„serviciului de scrisori",* condițiile de arendare a poștelor din 1852 prevedeau :

— Expedierea scrisorilor particulare se va face sub privegherea Ministerului de finanțe ;

— La Iași va funcționa un Serviciu Central de expediție și la fiecare capitală de județ („tîrg rezidențial") cîte un oficiu ;

— Oficiul central va fi în același local cu Direcția Poștelor iar oficiile rezidențiale vor fi încredințate sameșilor[3]) ajutați de cîte un factor distribuitor. Factorii vor fi aleși și vor funcționa sub răspunderea sameșilor, avînd ca semn distinctiv o șapcă de piele sau mușama, cu inscripția orașului în care vor funcționa și o geantă de piele, pe care va fi scrisă indicația *„Porto Scrisorilor".*

Fiecare oficiu va avea : un registru pentru scrisorile prezentate spre expediere, un registru pentru scrisorile sosite, o condică pentru predarea depeșelor căpitanilor de poștă ,o condică pentru ștafete și o condică în care se va înregistra plata încasată din taxele scrisorilor, un ștemplu cu „franco" și un ștemplu cu „localitatea și data zilei"

Tot în contractele de antrepriză s-au introdus și noi clauze în în legătură cu *„proiectata înființare a serviciilor de delijanse*[4]) *pentru trebuințele publicului pe orice drum",* pentru care antreprenorii poștelor „vor fi datori a da de două ori pe săptămînă, atît la ducere, cît și la întoarcerea diligențelor, cîte patru cai fără plată, în contul celor ce trebuie să se dea pentru transportul curierilor ; iar pentru caii ce vor trebui mai mult diligențelor se vor încasa taxele obișnuite".

2. SERVICIUL DE DILIGENȚE

Tot în cursul anului 1851 Sfatul administrativ al Moldovei a luat în dezbatere, cu încuviințarea Domnului, o cerere de foarte mare importanță la timpul ei, făcută de Vornicii Teodor Ghica și Neculai Milu (nu Milo !), prin care se propunea înființarea unui serviciu de diligențe, cu trăsuri sistematice („vieneze, pe arcuri englejești)" ca acele ce circulau pe atunci în apusul Europei.

2.1 *Contractul încheiat de guvernul țării cu „Compania Diligențelor.* Condițiile sub care s-a aprobat înființarea serviciului diligențelor Moldovei sînt prevăzute în Anaforaua Sfatului administrativ cu nr. 244 și 30 din 10 august 1851 și aprobarea dată de Domnul țării, la 10 ianuarie 1852. Pe baza acestor documente se semnează la 28 februarie 1852 *„Contractul încheiat de guvernul Moldaviei* cu antreprenorii diligențelor, Neculai Milu și Teodor Ghica". Acesta se publică ulterior în „Buletin, foaia publicațiilor oficiale a Principatului Moldaviei, No. 92. Anul XIV, Iași, joi 20 noiembrie 1852", de sub redacția lui Gheorghe Asachi : DEPATAMENTUL DE FINANSU.

No. 9805. Se publică aice spre obștească știință, contractul încheiat de guvern, cu antreprenorii delijanselor

Dumnealor vornicul Neculai Milu și vornicul Teodiriță Ghica, prin jalba ce

au dat, au cerut de a li se hărăzi un privilegiu de 15 ani, *de a înființa, cu însăși D-lor Sale mijloace, delijanse purtătoare cu cai, pe întreaga direcție, de la Mihăileni pînă la Galați* și tratarisindu-se la Sfat această propoziție, s-au încuviințat, precum se lămurește prin anaforaua Sfatului Administrativ extraordinar cu No. 2394 și 30 împărtășiile Visteriei, prin adresurile Secretariatului de Stat sub No. 2999 și 68, statornicindu-se această antrepriză în următoarele condiții :

— *Privilegiul acestor delijanse va avea curs de 15 ani, începători de la 1 genarie 1852, avînd direcție de la Mihăileni, prin Iași, pînă la Galați, și avîndu-și centru aice, în capitalie, unde să vie și să meargă la ambele granițe, regulat de 2 ori pe săptămînă, conducînd în a lor călătorie pasageri particulari, bani și scrisori, în a lor răspundere.* (I)

— Prețurile ce au să slujească de temei în cursul acestor ani, atît pentru purtatrea scrisorilor și a altor înscriiri, precum și pentru purtarea banilor particulari, s-au statornicit în osebită tarifă cuprinsă în anaforaua Sfatului din 23 februarie trecut, No. 511, care s-au și publicat. (II)

— În curs de 15 ani să nu fie altă persoană învoită de a mai înființa asemenea delijanse sau și de alt feliu, nici pe această direcție, nici pe altele din acest principat, fără unirea și primirea Dlor Sale. (III)

— Și se va da (de către antreprenorii poștelor, n.n.) avans la fiecare poștă, de 8 cai pe tractul ce are a circula aceste delijanse, neputîndu-se scădea nicicum din numărul ce sînt hotărîți astăzi prin poște. (IV)

— *D-lor se îndatoresc a purta și a aduce fără plată toate plicurile a tuturor instanțelor mari și mici,* precum în art. 31 și 32 din condițiile contractului poștelor se lămurește. Pe lîngă aceste vor purta pe a lor răspundere și sumele bănești ale haznelii[5]), cu plata progonului[6]) ce se răspunde de către haznea și astăzi, adică pentru o căruță de 4 cai, la soma de 15.000, fiind dator sameșul a da faturi delijansului de soma banilor ce vor trimete. (V)

— Mărginirea tuturor instanțiilor respective de a nu primi sau a triimete prin plicurile cîrmuirii scrisori particulare, sînt plată de ștraf[7]), fiind hărăzit acest drit expediției cu care s-au înființat această antrepriză. (VI)

— Să se puie aspră îndatorire tuturor dregătoriilor pe toată circulația acestui tract, de a ține drumurile și podurile în stare bună, ca nu la din potrivă să se întîmple stricăciune trăsurilor și împiedicarea în marșa[8]) lucrărilor, nu mai puțin și de a da tot putiinciosul agiutoriu la cazuri extraordinare. (VII)

— După împlinirea contractului poștelor ce acum din nou s-au încheiat de ocîrmuire, antreprenorii viitori să fie îndatorați pe lîngă acei 4 cai hotărîți pentru purtarea plicurilor, a mai da DlorSale nesmintit ori la ce vreme, cai trebuitori pentru purtarea dilijanselor cu plata legiuită de progon. (VIII)

— Delijansurile să fie apărate de plata vrudinilor[9]) sau de orice taxie s-ar înființa pentru drumuri sau altele și tot odată vor fi îndreptate a nu se da din drum în lături nici cum, ca unele ce poartă grea povară. (IX)

— Toate daraverurile și alcătuirile acestei întreprinderi să fie executarisite și ocrotite de ocîrmuire. (X)

— Opt jandarmi ai ocîrmuirei, oameni siguri și cu chezășii și bine înarmați, vor fi dați expediției, de care se va dispoza după trebuință în conăfedrisire[10]) delijanselor pentru siguranțiea cuvenită la drum ; acești jandarmi nu vor putea fi schimbați de a lor îndatorire, decît numai atunce cînd ar urma cerire din partea expediției. (XI)

— Sumele de bani în lăuntrul cantorei[11]) expediției, să fie păzite de un caraol militar. (XII)

— Conductorii acestor delijanse să fie îndatorați a purta uniforma cuvenită spre osăbirea lor de particulari. (XIII)

— Direcția și cantora delijanselor cu toate ale ei speciale îndrituiri să fie autorizată de ocîrmuire iară desăvîrșita ei administrație precum și rînduirea amploaiaților, rămîne în singura dispoziție a DlorSale, cu osebire numai în cazurile privitoare la siguranța publică. Directorul se va rîndui de către ocîrmuire după prezentația visteriei. (XIV)

— Din delijansele ce vor fi lucrătoare la împlinirea anilor contractului, jumătate să rămîie în folosul statului, iar jumătate să li se plătească după prețeluire. (XV)

— Dlor sînt datori a da visteriei 5.000 lei pentru anul întîi și pe ceilalți ani cîte 10.000 lei pe tot anul, fără nici o sminteală[12]). (XVI)

— Așa precum venitul scrisorilor particulare au trecut în folosul DlorSale, apoi lesne se înțelege că și toate lefile și cheltuielile direcției poștelor, prevăzute în cazul al 3-lea din condițiile contractului poștelor, rămîne a se plăti de către Dlor, afară însă de lefile curierilor, care rămîn a se plăti de visterie după rînduiala de mai înainte, potrivit cu asemenea dezlegare. (XVII)

Drept aceea, spre întocmai urmare, făcîndu-se două asemenea contracturi, acesta sub domnească pecete și protolită[13]) de Dlui Vel Vistiernic, s-au dat DlorSale, iar altul, sub iscălitura Dlor Sale, va sta în Visterie pînă la împlinirea termenului arătat de 15 ani.

1852, februarie 28.

No. 58.

2.2. Rute. Orare. Ruta propusă inițial a fost Mihăileni — Iași (Despărțirea a III-a) și de la Iași la Galați (prin poștele din Despărțirea a IV-a), ambele rute în majoritate, în antrepriza Ghica — Milu, după cum s-a arătat mai înainte.

Cursele urmau să se efectueze de două ori pe săptămînă, în ambele direcțiuni, transportînd călători, scrisori, gazete, imprimate, bani și mărfuri în pachete, cu percepere de *taxe în profitul diligențelor,* după o tarifă specială.

Ținem să subliniem însă, că scurt timp de la încheierea contractului de antrepriză, diligențe s-au mai înființat și pe ruta Iași — Vaslui — Bîrlad — Tecuci — Galați. Astfel, chiar din 1853 diligențele străbat în regia Companiei toate cele *trei drumuri principale* ale Moldovei : 1) Drumul Mare, 2) Drumul Siretului și 3) Drumul Mihăilenilor, avînd legături, prin cariole proprii, cu birourile de margine Dorohoi, Fălticeni, Huși, Piatra și Tg. Frumos (ultimul din despărțirea a III-a, în antrepriza lui Toader Ghica).

Diligențele moldovene fac la rîndul lor legătura la Focșani cu poșta Munteniei pe ruta Focșani — București — Craiova — Turnu Severin — Serbia (cu barca pe Dunăre). În „Lista arătătoare de pornire post — pachetelor Principatului Moldavii, din Focșani (..) la Principatul Serbiei, și înapoi, asemenea, la Focșani către Principatul Moldavii, din 31 octombrie 1849" se arată că „pornirea trimiterilor poștale din Focșani la Severin se face de două ori pe săptămînă, miercuri și sîmbătă la ceasurile 12 la amiază și din Severin la Focșani, luni și vineri la aceeași oră (ASB. VM. dos. 673/1854, f. 17).

Cu privire la *„Mersul diligențelor"* sînt următoarele date :

a) *Diligențele plecau din Iași pentru Galați,* zilnic (afară de duminica), la ora 9 dimineața : 1. *Pe „Drumul Mare" ;* luni, miercuri și vineri și 2. *Pe „Drumul Siretului" ;* marți, joi și sîmbătă, iar sosirea la Galați avea loc în toate cazurile, a doua zi, la ora 7 seara. *Din Galați plecau pentru Iași* la ora 9 dimineața, zilnic (afară de duminică) : 1. Pe *„Drumul Mare"*, marți, joi și sîmbătă și 2. Pe *„Drumul Siretului"*, luni, miercuri și vineri, iar sosirea la Iași avea loc, de asemenea, în ambele cazuri, a doua zi, la ora 7 seara.

b) Diligențele de pe ruta 3. *„Drumul Mihăilenilor"*, plecau din Iași la ora 9 dimineața : luni, miercuri și vineri și ajungeau la Mihăileni a doua zi la ora 9 dimineața ; înapoi, plecau din Mihăileni la aceeași oră : marți, joi și sîmbătă, cu sosirea la Iași a doua zi, la ora 6 dimineața (ASB. PM. dos. 1036/1858, f. 80).

2.3. Tarife. „Taxele de expediție ce are de perceput Compania Delijanselor pentru expedițiile în regia sa" se publică în Buletin, foaia publicațiilor oficiale a Principatului Moldaviei, Iași, duminică în 23 martie 1852, No. 24, Anul XIV :

VISTERIA MOLDAVIEI

No. 2211. Secretariatul de Stat pristavilisind[14]) visteriei în copie Anaforaua Sfatului Administrativ extraordinar, înalt întărit, atingătoare de regularisirea porto-scrisorii și celelalte, precum și pentru conducerea gropurilor cu bani, de către *Compania Delijanselor,* despre care se face obștescul știut :

Anaforaua Sfatului Administrativ extraordinar din 23 februarie 1852, No. 511.

Sfatul Administrativ extraordinar primind cu Înalta Voastră apostilie din 20 a curentei luni petiția ce V-au înfățoșat *Compania Delijanselor,* au văzut că această companie au chibzuit tarifa *pentru porto-scrisori și celelalte, cît și pentru conducerea gropurilor* cu bani, în următorul chip :

Toate scrisorile proaste[15]) pînă la o coală de hîrtie, de poştă, fără deosebirea distanţei în lăuntrul ţării, va plăti cîte giumătate sfanţic[16]).

Ce va păşi de la o coală înainte, la două, va plăti altă jumătate sfanţic, şi aşa înainte pe acest caz.

Strahovoiul[17]) cu recipisă tipărită va plăti cîte $1^1/_2$ sfanţic pe toată coala de hîrtie, de poştă, şi aşa toate după principiul sus adoptat, bineînţelegîndu-se că amaneturile au deosebită plată, şi anume, de sută un sfert.

Gazetele, de tot pachetul de una coală tipărită, 15 parale.

Calendarul şi alte cărţi tipărite, de asemenea mărime o jumătate de sfanţie (40 parale n.n.) şi orice alte hîrtii „ 2 lei pe oca.[18])

Pentru gropul cu bani în aur, de sută, giumătate sfanţ iar de argint, de sută, trei sferturi, şi asigurare de fiecare monedă, fără osebire, un fert la sută.

Pentru osebitele greutăţi în pacheturi, precum mărfuri fel de fel, va plăti 5 lei de fiecare ocă, precum şi toate probele ce este obişnuit a se purta.

Prin urmare, *Sfatul Administrativ deliberează asupra acestei tarife* şi încuviinţîndu-se, potrivit cu Înalta Voastră rezoluţie, plecat Vă aduce la cunoştinţă spre desăvîrşită hotărîre[19]).

2.4. Sediul Companie Diligenţelor. La 20 aprilie 1857 se încheie din nou contractul de închiriere a imobilului necesar administraţiei centrale din Iaşi :

Contract.

Prin care jos iscălitul spătar Kostache Bozie, fac cunoscut că am dat în chirie caselel mele aflătoare aice în capitalie vizavi de Institutul Orfanotrofic[20]), Dumisale Vornicului Teodor Ghica Antreprenorul Delijanselor, pentru trebuinţa cancileriei acestei antreprize, pe vreme de doi ani, cu condiţiile următoare :

1. Preţul caselor este de trei sute galbini zimţi, pe an, No. 300 plata în două vadele[21]), jumătate la Sf. Gheorghe)[22] şi jumătate la Sf. Dumitru[23]).

2. Dacă pe al doilea an nu va face trebuinţă Dumisale Vornicului de a mai ţinea, este datoriu Dumnealui a-mi face cunoscut cu patru luni înainte.

3. Meremetul[24]) acestor case are a-l cere pe dreptatea mea, Dumnealui Vornicul de la cîrmuire, în privirea ocupaţiilor oştirilor K.K.[25]) şi în starea precum le primeşte va fi dator a le înapoia la espiraţia închirierii. Bineînţelegîndu-se că, cît pentru reparaţiile ce urmează a se face acestor case de către Dumnealui Vornicu, nu mă va privi pe mine întru nimica, oricît s-ar costisi la orice reparaţie ar voi să facă, precum asemenea şi oricît Dumnealui, s-ar îndestula, rămîne pe conta Dumisale şi eu urmez a priimi curat cîştiul[26]) deplin de 300 galbini fără nici o scădere, iar meremetul rămîne pe folosul proprietăţii afară de sumele cari s-au făcut şi se vor mai face, acestea cu protezmia[27]) contractului rămîne dreptate a le ridica.

4. Pentru întîmplare de foc (ferească Dumnezeu), fiind din lăuntrul casei, va fi Dumnealui răspunzător, iar fiind de afară nu-l va privi în aseminea.

5. O dughenuţă ce este la faţa uliţei, lipită de aceste case, rămâne la dispoziţia mea.

Drept care, dîndu-se acest contract din partea mea Dumisale Vornicului, am priimit şi eu un asemenea de la Dumnealui spre urmare întocmai[28]).

ss. Kostache Bozie
Iaşi, anul 1857 aprilie 20 zile

2.5. Inventarul diligenţelor. În ianuarie, serviciul transportului şi-a început activitatea cu şapte diligenţe, alese, comandate şi plătite de Th. Ghica, la Viena : 3 de cîte două persoane, 2 de cîte patru persoane şi 2 de cîte şase persoane; în culoare galbenă ; a urmat încă o diligenţă de 4 persoane, în culoare verde. Între timp se mai cumpăra 3 diligenţe de cîte două persoane şi o diligenţă de o persoană. De asemenea, se mai înzestrează serviciul diligenţelor din Dorohoi, Fălticeni, Huşi şi Piatra cu cîte o cariolă şi o diligenţă de două persoane, galbenă, cu „ladă mare".

În vara anului 1856 se aduc de la Viena încă şase diligenţe „noi" galbene, de cîte patru persoane şi în vara anului 1857 încă 6 diligenţe albastre din care 2 de două persoane, 2 de patru persoane şi 2 pentru şase persoane. (ASB. VM. dos. 140/1857, f. 5).

Dintr-un document din 1858 desprindem „caietul de sarcini pentru livrarea diligenţelor" :

— coşurile[29]) vor fi îmbrăcate cu table de fier iar nu din piele ;

Fig. 1—16

— îmbrăcămintea pe dinăuntru, peste tot să fie cu piele marochin[30]), iar caprele să fie îmbrăcate în iufturi[31]) şi să aibă cîte un burdui[32]) la picioare care capre vor fi încăpătoare de a şedea doi oameni.

— răzoarele[33]) delijanselor vor fi împletite cu frînghii de cînepă şi spahluite[34]) spre mai multă trăinicie ;

— fiecare deligenţă va avea cîte o maşină[35]) pentru proptitul la vale şi cîte un lanţ cu cadenă[36]) deosebită, precum şi cîte o cadenă pentru proptitul la dealuri ;

— fiecare deligenţă să aibă cîte o liberă[37]), pentru ridicatul şi unsul ei, care să-şi aibă locul de vedere sub trăsură, dinapoi ;

— Delijansele vor fi înconjurate deasupra lor cu un grilaj, pentru bagaje şi să aibă cîte un burduf mare, cu belciuguri pentru acoperirea bagajului;

— coşurile delijanselor vor fi depărtate de roţi, cu 6 ţoli, pentru a se feri atingerea lor pe la drumurile cu hăugaşe[38]) ;

— Delijansele se teslimartirisesc[39]) la schela Galaţi.

— Preţul : 250 galbeni pentru o delijansă de şase persoane şi 200 galbeni pentru una de patru persoane. (ABS. VM. dos. 142/1857).

3. ŞTAMPILELE ŞI SIGILIILE EXPEDIŢIEI DILIGENŢELOR

În decurs de şase ani de existenţă (1852—1857), Compania Diligenţelor Moldovei a comandat pentru „expediţia diligenţelor" 44 ştemple şi 13 matriţe sigilare. Considerăm că este necesar să se sublinieze faptul că aceste ştemple (pentru obţinerea de ştampile în tuş) şi matriţe sigilare (pentru obţinerea de sigilii în ceară) au fost, deci, iniţial, proprietate particulară (ale antreprenorilor) şi nu, aşa cum s-a considerat pînă în prezent, proprietate de stat. Vom vedea, de altfel, cum aceste 57 instrumente de uz poştal curent au fost răscumpărate de stat abia în noiembrie 1857 şi folosite apoi în regia sa.

Studiul ştampilelor şi sigiliilor se face pe trei etape, respectiv trei ani de apariţie : 1852, 1855 şi 1857. Clasificarea lor corespunde şi *noilor simboluri* ce le-am dat :[40]) pentru ştampilele prefilatelice avem „PM" (= prefilatelice moldovene) şi pentru ştampile sigilare (în tuş) sau sigilii (în ceară), avem „SM" (= sigilare moldovene), spre deosebire de ştampilele şi sigiliile poştale prefilatelice din Valahia, notate respectiv cu PV şi SV. Pentru ştampile de expediţie din 1857/1858 avem M1 (Moldova, mici) şi C1 (Recipisse).

3.1. Ştampilele de expediţie din 1852 : PM52. FRANKO (fig. 1—16)

Caracteristici. Ştampilă liniară, constînd dintr-un chenar dreptunghiular, alungit, cu colţurile rotunjite, închizînd cuvîntul „FRANKO", în chirilice majuscule, după care se află un punct (vizibil sau nu).

Cu ştampile prefilatelice PM52. FRANKO au fost dotate birourile de expediţie : 1. BACĂU (6R), 2. BÎRLAD (6R), 3. BOTOŞANI (8R), 4. DOROHOI (13R), 5 FĂLTICENI (10R), 6. FOCŞANI (6R), 7. GALAŢI I (3R), 8. GALAŢI II (3R), 9. HUŞI 12R), 10. IAŞI I (3R), 11. IAŞI II (3R), 12. MIHĂILENI (15R), 13. PIATRA (10R), 14. ROMAN (7R), 15. TECUCI (7 R), 16. VASLUI (10R).

Dată timpurie : 10 martie 1857 (fig. 17). Dată tîrzie : 10 octombrie 1859 (fig. 20).

NOTA. R = 1.000 puncte. Pentru „R", vezi precizarea.[41])

Atenţie ! Valoarea „R" este dată pentru „pise frumoase", din textul cărora rezultă localitatea şi data. Prin piese frumoase înţelegem scrisori (plicuri) întregi, curate, cu textul lizibil, avînd *amprente fine*, întregi, cu tuş negru, corect aplicat. Amprentele ancrasate, îmbîcsite, mînjite, mişcate, aplicate parţial (lipsă din cadru, litere) etc, scad mult din aprecierile curente.

Reprezentarea grafică a ştampilelor (fig. 1—16) este dată cît se poate de fidel. Trebuie să se ştie însă, că sînt necesare şi cunoştinţe cu privire la dimensiunile de bază (vezi Tab. 1), care, uneori, nu corespund nici acestea întotdeauna, datorită mai multor factori, din care subilinem aplicarea incorectă, tuşul îmbîcsit etc., fie drept urmare „jocul hîrtiei".

Gravarea ştempelor s-a executat oarecum naiv ,de către pecetarii locali, din Iaşi (Jancu Pecetaru şi Aron D.), care s-au conformat urgenţei impuse de comanditar (Teodor Ghica). Datorită simplităţii lor, ştampilele PM52. FRANKO — cele mai valoroase din perioada prefilatelică românească — sînt mai puţin agreate de colecţionari, faţă de spectaculoasele prefilatelice datate PV53. „Biliniare de zi". Raritatea ştampilelor FRANKO, moldovene, se datoreşte faptului că ele se aplicau numai pe corespondenţa particulară (şi aşa foarte redusă în acea perioadă), cu taxa plătită anticipat (franco) pe cînd biliniarele muntene s-au aplicat la rîndul lor, pe orice fel de trimiteri inclusiv oficiale (foarte multe !), de unde şi numărul incomparabil mai mare existent azi în circuitul filatelic.

Mai sînt şi alte aspecte, cu semne de întrebare, unele din ele nelămurite încă ! Exemplu : ştampila FRANKO — Botoşani (fig. 3), reprodusă după o scrisoare din fondul arhivistic (fig. 18), care incontestabil este originală, prezintă deosebiri faţă de aceea aflată pe o scrisoare din 1853 ,expediată tot din Botoşani cu destinaţia Galaţi şi care poartă o ştampilă cu totul alta (consi-

Fig. 17

Fig. 18

der GALAŢI II, (fig. 8). Comparaţi deschiderea literei H de la ambele ştampile. Dubioase sînt şi ştampilele FRANKO aflate pe scrisori oficiale, care, ştim, erau scutite de taxe. În discuţii neplăcute intră şi ştampilele reparate (retrasate etc), dacă nu se specifică intervenţia ! Fiind ştampile simple, uşor de reprodus, se recomandă multă exigenţă în expertizarea originalităţii lor.

(F). Există falsuri, unele periculoase!

Ştampilele PM52. FRANKO nu s-au aplicat pe mărcile din perioada 1858—1865, deşi s-au folosit la unele birouri în această perioadă, (fig. 17—22) În acest context interesant de menţionat este şi circulara 2030 din 19 august 1858, prin care Direcţia poştelor recomandă a se oblitera mărcile (Cap de bour emis. I-a n.n.) *„şi cu giumătatea francului"* (a ştampilei FRANKO, n.n.), pentru a se evita reutilizarea lor. Dar această dispoziţie nu s-a adeverit a fi fost îndeplinită (vezi Filatelia nr. 6/1983).

Ştampilele PM52, FRANKO şi-au încetat, teoretic, utilizarea la 1/13 iunie 1865, cînd s-a dat dispoziţia de restituirea lor (Ord. DGTP nr. 3147).

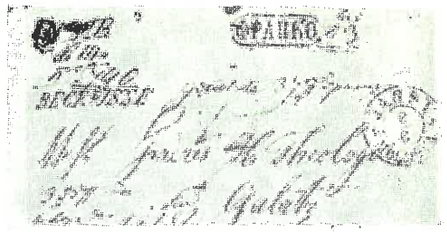

Fig. 21

Fig. 19

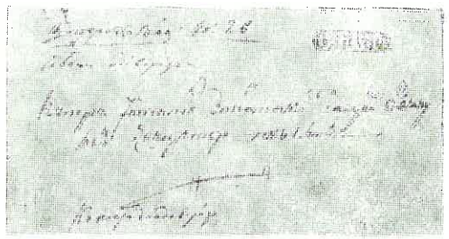

Fig. 20

3.2. Ştampilele sigilare din 1852 : SM52. EXPEDIŢIA POŞTII. Sînt primele ştampile moldovene, rotunde, specificînd „localitatea şi data" (fixă) . Gravate în excizie, ele au fost destinate a fi folosite în tuş de către „Expediţia Diligenţelor" (fig. 23—31).

Caracteristici. Format rotund (31,5 mm). În imagine ; scut dreptunghiular, cu capul de bour, emblema Moldovei. Scutul[42]) *timbrat*[43]) *de o coroană închisă cu fleuroane*[44]) *şi cruce. Doi delfini afrontaţi susţin scutul. Sub delfini, goarna, simbolul poştei. Pe marginea cercului, legenda în majuscule chirilice, indicînd localitatea şi anul. Exemplu : „EXPEDIŢIA POŞTII TÎRGUL ROMANU 1852", anul urmat de un ornament floral (stea cu opt raze).*

Tabelul 1

DIMENSIUNILE ŞTAMPILELOR PREFILATELICE PM52. FRANKO

	Biroul de expediţie	L	l	H	picior	tălpiţă	consolă	distanţe
01	1	2	3	4	5	6	7	8
1	BACĂU	26,0	7,2	5,0	sus	mică	mică	PA
2	BÎRLAD	27,5	6,5	4,0	fără	mică	mică	PAH
3	BOTOŞANI	27,5	6,7	5,0	fără	mică	mică	PAH
4	DOROHOI	27,0	7,0	5,5	jos	mică	mică	HK
5	FĂLTICENI	26,5	7,0	5,0	fără	mare	mare	egale
6	FOCŞANI	26,0	6,0	5,0	fără	mare	mare	PAH
7	GALAŢI I	27,0	6,5	5,0	fără	mică	mare	PAH
8	GALAŢI II	27,5	6,7	5,0	fără	mare	mare	egale
9	HUŞI	26,5	6,7	4,5	jos	mare	mare	PA
10	IAŞI I	27,5	6,5	5,0	da	mică	mare	PAH
11	IAŞI II	28,0	10,0	5,5	da	mare	mică	egale
12	MIHĂILENI	27,5	7,2	5,0	da	mică	mică	PAH
13	PIATRA	26,0	6,0	5,0	jos	mică	mare	egale
14	ROMAN	26,0	6,0	5,0	sus	mare	mare	egale
15	TECUCI	28,0	6,2	4,5	fără	mare	mare	egale
16	VASLUI	26,0	6,7	5,2	da	mare	mare	egale

NOTA

L = lungimea cadrului ; l = lăţimea cadrului ; H = înălţimea literelor ; Piciorul poate depăşi corpul literei : *„sus"* sau *„jos"*, sau în ambele cazuri *„da"* sau poate fi *„fără"* depăşire. Tălpiţa piciorului poate fi *„mare"* sau *„mică"* scurtă sau groasă). Literele cu distanţe mari între ele sînt evidenţiate în coloana 8. Prima literă „F" cu volutele rotunde sau întoarse brusc la capete (IAŞI II, şi MIHĂILENI).

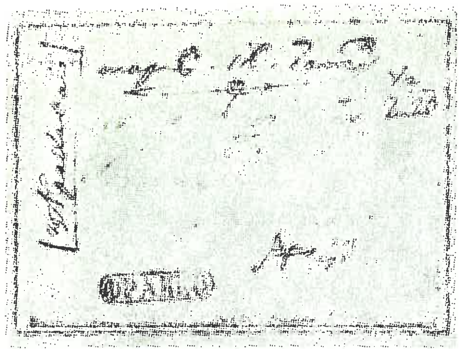

Fig. 22

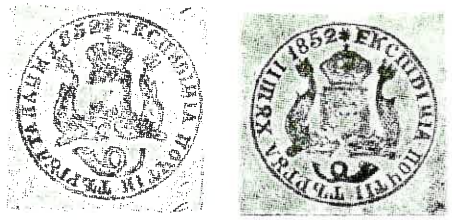

Fig. 25,26

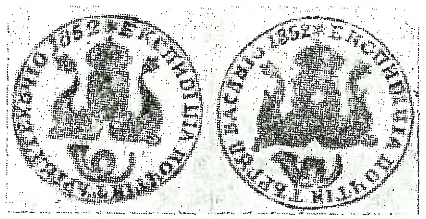

Fig. 23,24

Fig. 27—28

Cu ștampile sigilare SM52 au fost dotate birourile de expediție: 1. BACĂU (3R), 2. BÎRLAD (3R), 3. BOTOȘANI (3R), 4. DOROHOI (4R), 5. FĂLTICENI (5R), 6. FOCȘANI (3R), 7. GALAȚI (3R), 8. HUȘI (5R), 9. IAȘI (3R), 10. MIHĂILENI (5R), 11 PIATRA (5R), 12. ROMAN (4R), 13. TECUCI (4R) și 14. VASLUI (4R).

Dată timpurie: 20 aprilie 1852; dată tîrzie: 14 decembrie 1861.

R = 1.000 puncte. Se aplică pentru piesele cu caracter filatelic, numai în măsura în care apar pe scrisori sau trimiteri circulate prin poștă. Altfel piesele se consideră ca „auxiliare" și au valoare de schimb ca atare: 1,5R.

Ștampilele sigilare SM52. EXPEDIȚIA s-au executat de către pecetarii cunoscuți din Iași (de data aceasta în gravură deosebită). S-au întîlnit în tuș negru, verde (rar), albastru și chiar roșu. Uzual pe acte administrative ale birourilor de expediție ale Companiei Diligențelor, iar de la 10 noiembrie 1857 de către birourile poștale de expediție în antrepriza de stat.

NOTA. Sînt piese deosebite *„Adeverințele de priimirea mărcilor"* din perioada 1858—1862, pe care au fost aplicate ștampilele sigilare SM52. (Primesc 2R în plus). Acestea contribuie în mare măsură la reconstituirea circulației mărcilor din această perioadă (fig. 29, 30, 31).

3.3. Sigiliile din 1855 ale Expediției centrale (Iași) și birourilor de expediție districtuale. Întrucît s-a impus ca diferite corespondențe, în special cele cu documente și valori, să fie pecetluite cu ceară, Compania diligențelor a comandat în 1855 un număr de 14 matrițe sigilare corespunzătoare birourilor sale de expediție. Gravura matrițelor s-a făcut în incizie, ca prin aplicarea lor dențiind în relief emblema oficială și legenda.

3.3.1. SM55. EXPEDIȚIA CENTRALĂ (fig. 35)

Caracteristici. Format oval (30/35 mm), cu chenar dublat, primul liniar și al doilea, din exterior, perlat. În imagine, emblema: scut dreptunghiular, cu capul de bour cu stea între coarne. Scutul timbrat de coroană închisă, cu fleuroane și cruce. Doi delfini afrontați susțin scutul. Sub delfini, goarna poștală. Pe marginea cercului legenda în litere cursive, chirilice, indicînd localitatea și anul: „Principatul Moldaviei. 1855. Ekspediția Centrală a Poștilor".

S-a folosit la Expediția centrală a diligențelor din Iași, pe corespondența oficială, (aplicat ca sigiliu în ceară (4R)

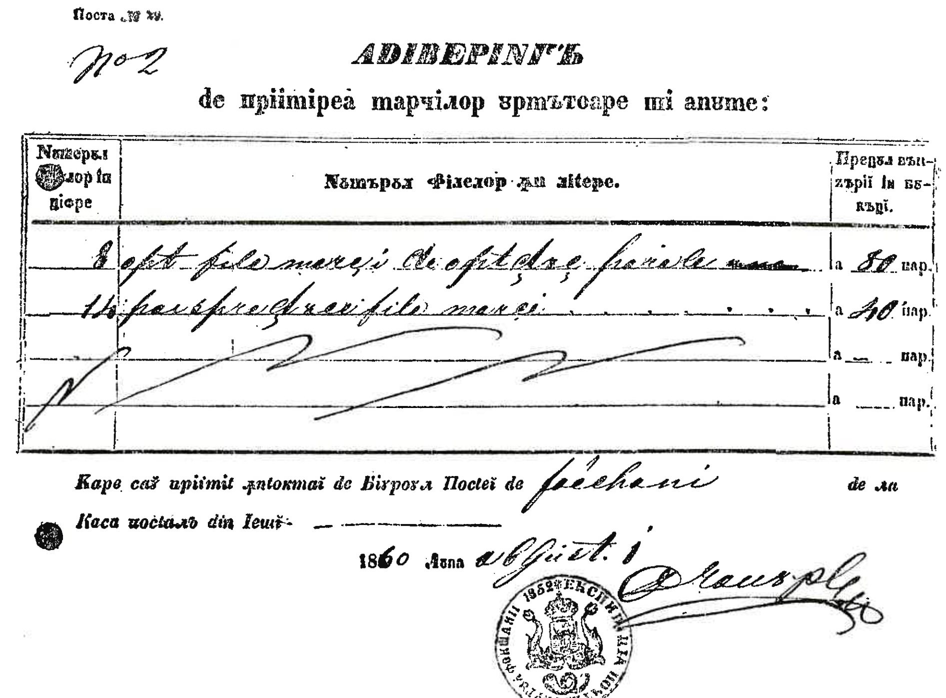

Fig. 29

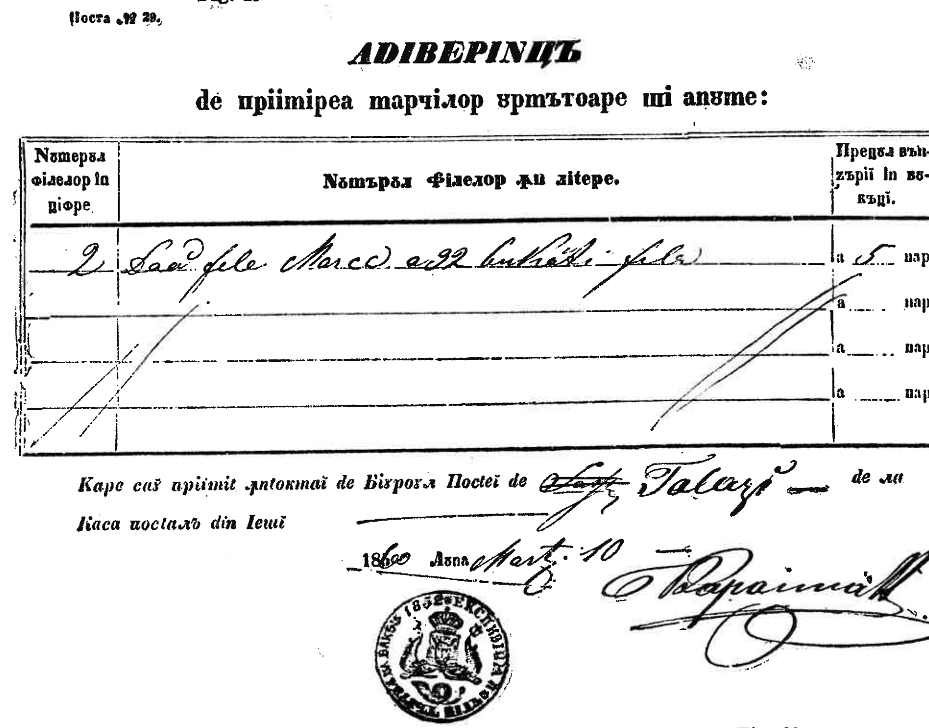

Fig. 30

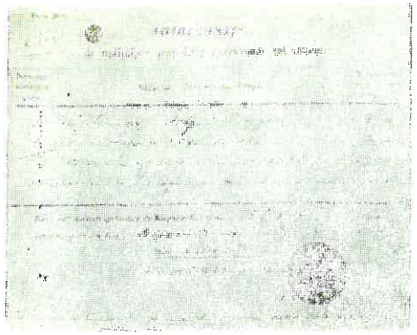

Fig. 31

și uneori în fum pe acte administrative (R). Sigiliile în ceară, detașate, folosesc în colecții ca piese auxiliare (0,5R))

3.3.2. EXPEDIȚIA POȘTELOR DISTRICTUALE (fig. 36—46).

Caracteristici. Format, mărime și compoziție grafică aceleași ca la SM55. EXPEDIȚIA CENTRALA. Legenda în majuscule chirilice. Exemplu „EKSPEDIȚIA POȘTII TÎRGULUI FOKȘANI 1855“ : (anul urmat de două puncte).

Cu ștemple SM55, de district, au fost dotate următoarele birouri de expediție : 1. BACĂU (4R), 2. BÎRLAD (4R), 3. BOTOȘANI (4R), 4. DOROHOI (4R), 5. FĂLTICENI (6R), 6. FOCȘANI (5R), 7. GALAȚI (3R), 8. HUȘI (6R), 9. MIHĂILENI (7R), 10. PIATRA (6R), 11. ROMAN (5R), 12. TECUCI (5R) și 13. VASLUI (5R). Valorile R sînt date pentru trimiteri circulate prin poștă, cu sigilii întregi, curate lizibile. Sînt socotite la piese auxiliare sigiliile de ceară, decupate (0,5R)

3.4. Ștampilele datate din 1857 : M1. MOLDOVA (fig. 42—57). Ștampilele sigilare din 1852 (SM52. EXPEDIȚIA) și sigiliile din 1855 nu au satisfăcut prevederile din condițiile de arendare a poștelor stabilite prin Anaforaua No. 16/1851 ca „scrisorile ce se depun la oficii să fie ștampilate cu o pecete cu numele orașului și data zilei de prezentare“. Această hotărîre s-a adus la îndeplinire, într-un mod fericit, abia în 1857 de către Compania Diligențelor, prin înzestrarea expedițiilor sale cu faimoasele ștemple ce aveau să dea, în anii următori, valoroasele ștampile obliterante de răsunet mondial, cunoscute sub denumirea de „Moldova“.

Caracteristici. Ștampilă rotundă, dublu cerc de dimensiuni variabile (20,2 — 21/12,2 — 13 mm). În exergă,[45] localitatea biroului de expediție (sus) și cuvîntul „MOLDOVA“ (jos), în caractere majuscule anticva. În cercul mic, data, în cifre arabe, sub formă de fracție sus, ziua și jos luna, despărțite printr-o liniuță (11 mm).

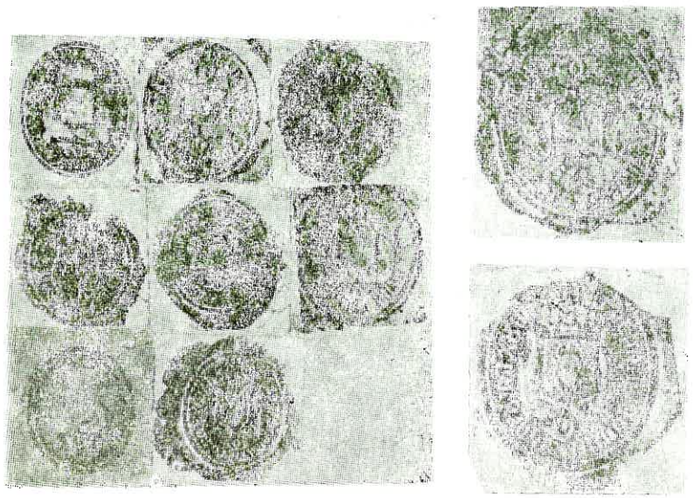

Fig. 32—41

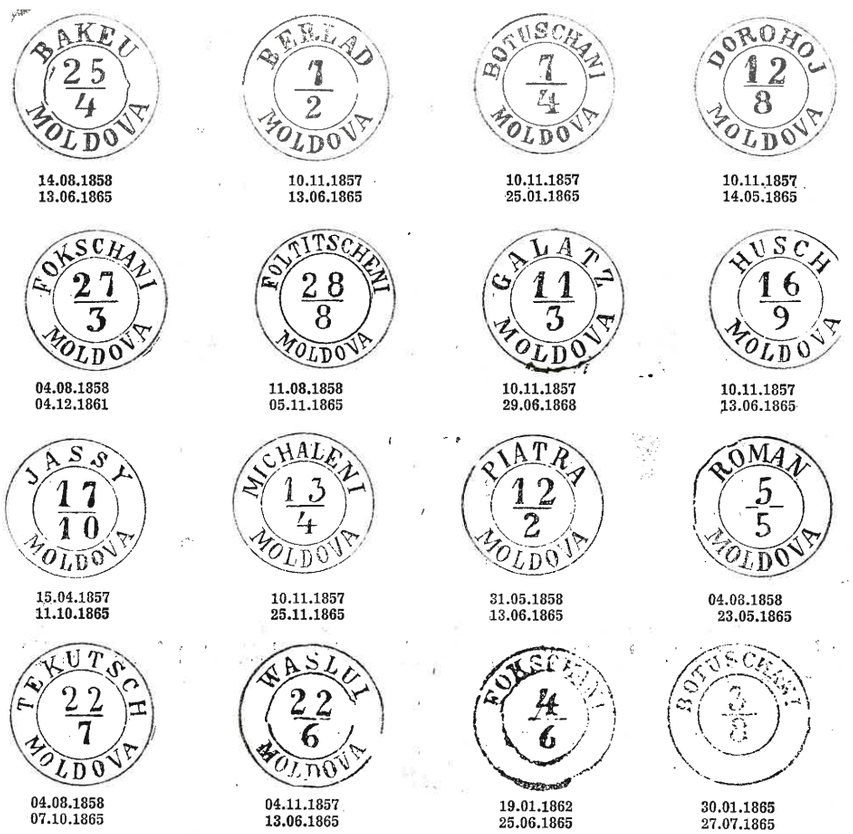

Fig. 42—57. M1. Primele ștampile datate din dotația Poștei Diligențelor Moldovei (1857).

Cu ștampilele M1 MOLDOVA au fost dotate : birourile de expediție : 1. BAKEU 2. BERLAD, 3. BOTUSCHANI, 4. DOROHOJ, 5. FOKSCHANI, 6. FOLTITSCHENI, 7. GALATZ, 8. HUSCH, 9. JASSY, 10. MICHALENI, 11. PIATRA, 12. ROMAN, 13. TEKUTSCH și 14. WASLUI.

Data cea mai timpurie cunoscută : JASSY/MOLDOVA 15/4 (1857) ; data cea mai tîrzie : GALATZ/MOLDOVA 29/6 (1868).

Evaluare : 2R pentru scrisorile prefilatelice cu ștampila M1. JASSY și 5R pentru restul ștampilelor aplicate tot pe scrisori prefilatelice datate. Pentru ștampilele M1. MOLDOVA aplicate pe mărcile din emis. 1858—1865 sînt prevăzuți coeficienți de preferință (vezi CMPR '74).

Stemplele au fost comandate în primăvara anului 1857, la Viena (gravor cunoscut J. Radnitzky) de către Teodor Ghica, antreprenorul Companiei Diligențelor, cu ocazia contractării a încă șase diligențe „albastre“ : de două, patru și șase persoane, cîte două din fiecare. După cum reiese dintr-un document ulterior, gravura s-a executat „în alamă“, inclusiv cifrele (vezi pag. 159) Gravorul vienez a utilizat ortografia germană pentru localități și ortografia română pentru cuvîntul MOLDOVA.

Din gravarea manuală a matrițelor au reeșit unele diferențe de mărimi a

cercurilor. Dar mici deosebiri întîlnim şi la cifre şi chiar la liniile de fracţie. Cunoaşterea acestor elemente este indispensabilă filateliştilor avizaţi, deoarece contribuie în mare măsură la determinarea originalităţii ştampilelor, ştiut fiind că falsificatorii şi-au dat aportul şi în acest sector speculativ. Urmare numeroaselor măsurători întreprinse în fondul arhivistic, am întocmit situaţia ce urmează :

Tabelul 2

DIMENSIUNI PENTRU ELEMENTE ALE ŞTAMPILELOR Ml. MOLDOVA

	Biroul poştal	diametrul cercului		înălţime				Lungimea liniei fracţiei
				litere		cifre		
		mic	mare	birou	MOLDOVA	zi	lună	
01	1	2	3	4	5	6	7	8
1	BAKEU	21,0	12,5	2,5	2,8	3,8	3,5	5,8
2	BERLAD	21,0	12,5	2,5	2,5	3,8	3,5	6,0
3	BOTUSCHANI	21,5	12,5	2,2	2,2	3,5	3,5	5,5
4	DOROHOJ	21,5	12,2	2,2	2,2	3,8	3,0	6,0
5	FOKSCHANI	21,5	12,5	2,8	2,5	3,8	3,5	6,0
6	FOLTSCHENI	21,5	12,8	2,2	2,5	3,5	3,5	6,0
7	GALATZ	21,0	12,5	2,5	2,2	3,7	3,2	6,0
8	HUSCH	20,2	12,2	2,2	2,2	3,5	3,5	6,0
9	JASSY	20,7	12,5	2,2	2,2	3,7	3,2	6,0
10	MICHALENI	20,8	12,5	2,5	2,2	3,8	3,5	6,0
11	PIATRA	20,8	12,5	2,5	2,5	3,5	3,5	5,8
12	ROMAN	20,8	12,5	2,8	2,5	3,5	3,5	5,5
13	TEKUTSCH	20,5	13,0	2,2	2,2	3,8	3,8	?
14	WASLUI	20,8	12,5	2,5	2,2	3,5	3,5	6,0

NOTĂ. Caracteristicile din tabel sînt cu un caracter general şi variază cu ţelul amprentei (gras sau fin) precum şi cu „jocul hîrtiei". Pentru expertiză avem caracteristici detaliate (spărturi etc.) stabilite pe anii (1858—1865). Spre exemplificare dăm ştampila JASSY/MOLDOVA

3.4.1. Caracteristici de expertiză. Pentru ştampila M1. JASSY/MOLDOVA (fig. 63).

a. Diametrul cercului mare : 20,5 mm
b. „ „ mic : 12,5 mm
c. Exerga (lăţime) : 4,0 mm
d. Lungimea liniei (fracţie) : 6,0 mm
e. Legenda :

JASSY

— Lungimea : sus 15 mm, la bază 12,5 mm
— J cu piciorul uneori cu fine întreruperi
— A uşor aplecat spe dreapta, tălpiţe proeminente
— S prim, mai mare şi nu seamănă cu al doilea
— Y cu tălpiţa şi consola din stînga, proeminente

MOLDOVA

— lungimea : sus 12,5 mm, la bază 15,5 mm
— M, cu primul picior curbat (frînt), 2/3 sus, nu la toate, la unele ştampile mai tîrzii.
— primul O cu voluta superioară sau subţiată mai mult decît volta de jos (1858).
— L aplecat uşor spre dreapta
— Al doilea O cu bucla superioară spartă sau subţiată spre stînga şi mai voluminos decît primul O (1858)
— V cu piciorul drept spart aproape de bază (2.11.1858). console mari spre exterior.
— A cu talpa piciorului drept mai lungă

f. Cercurile :

Cercul mare

1. Spărtură în min. 6 deasupra lui Y (1858)
2. idem, în min. 25, sub V (9.3.1958)
3. lovitură cu deformare (alveolă) spre interior, min. 29 după bucla lui D (1859) ; în 1858 doar o mică spărtură.
4. Întrerupere în min. 32 sub litera L (1860)
5. Idem, min. 35 sub litera O (1859)
6. Idem, min. 40 (1859)

7. Idem, min. 45 (1865)
8. Idem, min. 50, înainte de J (1862)

Cercul mic

9. Întrerupere, în min. 5 între literele ŞŞ 1858).
10. Idem, în min. 10 sub piciorul lui Y (1858)
11. Idem, în min. 13 (31.8.1858)
12. Idem, în min. 18, deasupra lui A (1860)
13. Idem, în min. 25 deasupra primului picior al lui V (1859)
14. Idem, în min. 44
15. Idem, în min. 55 sub litera J (1859)
16. Întrerupere, în min. 58 sub A — S (după 1.10.1858)

Încă „de la pornire", unele ştampile au prezentat defecţiuni (posibil din gravare sau loviri). Exemple : BAKEU cu cercul mic defect, cu o alveolă caracteristică în min. 15. BERLAD cu o mare întrerupere a cercului mare în min. 45, ROMAN, cu o mare deformaţiune, caracteristică, a cercului mare între min. 40—50 şi deasupra literelor R şi O din denumirea localităţii, 4. TEKUTSCH cu două întreruperi caracteristice în cercul mic, sub litera S (min. 5) şi sub litera H (min. 14) şi 4. VASLUI, cu o alveolă caracteristică asemănătoare cu a ştampilei din Bacău, în cercul mic, min. 45, din dreptul liniei de fracţie.

Defectele ştampilelor apărute în mod deosebit la ambele cercuri, s-au clasificat :

1. Întreruperi (ex. BERLAD)
2. Deformări fără spărturi (ex. BAKEU)
3. Loviri, deformări şi spărturi (ex. ROMAN)

Pe parcursul utilizării lor, 1858—1865 (1868 pentru GALATZ), la toate ştampilele apar semne de uzură, în special de tipul 1, iar la unele şi de tipul 2 sau 3. Dacă semnele de tipul 2 şi 3 pot fi observate mai uşor, în schimb semnele de uzură (de tip 1) pot fi camuflate de la caz la caz, fie datorită fluidităţii tuşului, fie de modul aplicării ştampilei (energică sau domoală), fie datorită suportului scrisorii în momentul aplicării obliterării (dur sau elastic), fie poziţiei stemplului în momentul aplicării lui, orizontalitatea avînd rol principal etc. Nu trebuie uitat nici conţinutul scrisorii, cînd în cazul unui volum de hîrtie, dă posibilitatea cufundării ştemplului şi deci a unei amprente ferme, pline.

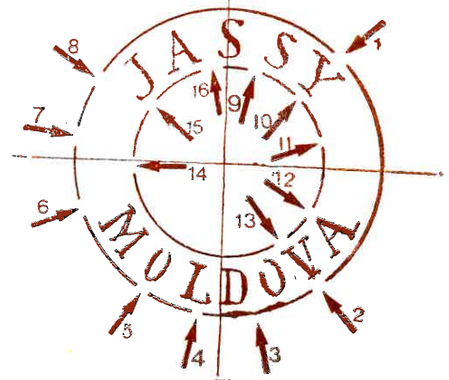

Fig. 59

Datorită considerentelor arătate am constatat că aceeaşi ştampilă poate apare sub diferite aspecte chiar în aceeaşi zi. De aceea în cazul unei expertize se recomandă comparaţii cu miile de ştampile aflate în fondul arhivistic naţional, pe care le-am inventariat în decurs de 15 ani (pe oficii poştale, ani, luni, zile) cu specificarea fondului, dosarului, paginei. Recomandarea se referă şi la tuşul utilizat, la început albastru — verzui, care pe parcursul anilor, el apare pe acelaşi birou poştal, sub diferite culori şi nuanţe, chiar în aceeaşi lună (uneori şi zi, ex. Iaşi, Galaţi).

Ştampilele M1 cu excepţia FOKSCHANI şi BOTUSCHANI, care au suferit modificări, prima în 1862, a doua în 1865, devenind Mla, fără MOLDOVA, au fost înlocuite în iunie 1865 cu ştampilele Librecht tip A (cu agrafă bogată) dar, unele din ele au fost utilizate şi după această dată, ex. FOLTITSCHENI, GALATZ (1868) JASSY MICHAILENI TEKUESCH.

3.4.2. Tuşul utilizat în perioada prefilatelică.

Pînă la prima expediţie de scrisori francate cu mărci moldovene (Iaşi, marţi 22 iulie 1858) am catalogat circa 100 ştampile, majoritatea în fondul arhivistic naţional. În ordinea vechimii şi ponderii numerice dăm ştampilele a cinci birouri de expediţie: 1. JASSY, 2) WASLUI, 3) GALATZ, 4) HUSCH şi 5) PIATRA.

1. JASSY/MOLDOVA

1857

15/4 albastru — verzui (colecţia Sassower)

24/4 idem (colecţia Künzi)

24/6 idem (vezi CMR 74 pag. 33)

22/12 idem (Lic. Köhler, oct. 1978)

25/12 " (vezi .2 WASLUI)

26/12 idem (ASB. PM. dos. 1019, 1958 f. 16.

1858

21/1 — 25/1 gri — verzui (ASB. PM. dos. 1019 şi 1046)

8/2 — 19/3 albastru — verzui (idem, 1019, 1044, 1046, 1051 şi VM. 259)

5/4 — 28/4 albastru — gri închis (idem 1046, 1044)

2/5 negru — gri (idem 1053, f. 23)

2/5 — 7/5 verde — gri — oliv (idem 1019, 1046, 1053 şi VM. 259)

10/5 negru — gri — oliv (1054.f.75)

17/5 — 28/5 albastru — gri (idem, 1019, 1040, 1051, 1054, 1059)

30/5 — 25/6 — verde — gri (idem, 1019, 1040, 1051, 1054 şi VM. 259)

30/6 indigo foarte închis (VM. 259, f. 335)

2/7 — 9/7 albastru — gri (PM. 1019, 1054 şi VM. 259)

9/7 negru — cenuşiu (PM. 1059, f. 568).

10/7 albastru (idem, 1006, f. 347, 1019, f. 547 şi VM 259, f. 350)

13/7 — 20/7 albastru — gri (PM. 1006, f. 347, 1019, f. 547 şi VM. 259, f. 350).

NOTA. diversitatea de ştampile a poştei din Iaşi, uneori chiar în aceeaşi zi (exemple: 2/5 şi 9/7) se poate atribui faptului că unica ştampilă datată era utilizată „la masa" mai multor servicii (de expediţie, a scrisorilor simple particulare francate, expediţia de grupuri, expediţia scrisorilor oficiale etc.) utilizîndu-se tuşiere diferite.

2. VASLUI/MOLDOVA

A doua ştampilă cu utilizare timpurie s-a întîlnit pe o scrisoare expediată din Vaslui, la 4 noiembrie 1857, avînd pe plic ştampila Ml. WASLUI/MOLDOVA 4/11 (colecţia D. Paşşalega).

3. GALATZ/MOLDOVA

Tot în 1857 îşi face apariţia a treia ştampilă în ordinea timpurie. Se află pe o scrisoare expediată din Galaţi la 23 decembrie 1857 şi sosită a treia zi la Jaşi, purtînd ştampilele Ml:

a) la plecare: GALATZ/MOLDOVA 23/12, tuş albastru

b) la sosire: JASSY/MOLDOVA 25/12, tuş albastru — verzui

4. HUSCH/MOLDOVA

Ştampila este întîlnită prima dată în 1858. Cea mai timpurie se găseşte pe-o scrisoare recomandată cu No. 104 din 17 februarie 1858 însoţitoare a unui grop de 3 galbeni (expediată de un comerciant din Huşi), cu destinaţia Botoşani. Plicul poartă cele două ştampile obligatorii:

Ml. HUSCH/MOLDOVA 17/2, tuş verde — închis

Cl. RECEPISSE, idem

(ASB. PM. dos. 1051, fila 223)

A doua ştampilă, cu data 19/5 tuş verde se află pe o scrisoare pecetluită în ceară cu SM. 55 (vezi fig. 42) şi se află tot în fondul arhivistic (ASB. PM. dos. 1042/1858 f. 29).

A treia ştampilă considerată prefilatelcă pentru „birourile de afară", (care au primit primele mărci moldovene doar la 8 august 1858), poartă data de 19/7, tuş verde (idem, idem, dos. 1046, fila 273).

5. PIATRA/MOLDOVA

La 16 ianuarie 1858 se face o mişcare în personalul biroului poştal Piatra. În procesul — verbal de predare — preluare se menţionează „Adeverinţă de primire pentru un ştemplu". Nu poate fi vorba decît de ştemplul PM 52. FRANKO întrucît nu sosiseră ştampilele Ml şi Cl. Ştampila Ml. PIATRA apare abia la 31 mai 1858 pe un raport al biroului de expediţie către „Direcţia Poştelor şi a Delijanselor Moldovei" (ASB. PM. dos. 1051, fila 522). Pe plic se află ştampila :

Ml. PIATRA/MOLDOVA 31/5, tuş verde — gălbui.

4. RĂSCUMPĂRAREA PRIVILEGIULUI ŞI A CONTRACTULUI EXPEDIŢIEI DILIGENŢELOR.

Greutăţi de tot felul au apăsat pe umerii lui Teodor Ghica, rămas între timp singur proprietar, prin retragerea din Compania Diligenţelor a lui Neculai Milu prim membru în Sfatul Administrativ al Moldovei (ABS. VM.dos. 126/1857, f. 35 ş.u.). Pe de altă parte, la 17/29 iulie 1856, Domnului Grigore Alexandru Ghica i se termină perioada de şapte ani de domnie hotărîtă prin Convenţia de la Balta Liman (1849). În locul său este numit caimacam al Moldovei, boierul reacţionar Toderiţă Balş şi după moartea sa, la 17 februarie/1 martie 1857 Nicolae Conachi Vogoride. Astfel Teodor Ghica se află nevoit să intervină pentru lichidarea Companiei Diligenţelor. Caimacamul Vogoride dispune încheierea formalităţilor. Dăm primul document :

4.1. Înscris

Astăzi, 10 noiembrie 1857, jos iscălitul Vornic şi Cavaler Jancu Cantacuzino, împuternicit din partea Excelenţei Sale prinţul Caimacam şi Vornic şi Cavaler Teodor Ghica, antreprenorul Delijanselor din Principatul Moldovei, intrînd în tratăţie pentru răscumpărarea privilegiului şi a contractului expediţiei Delijanselor acordat Dumnealui Vornicului Ghica de ocîrmuirea Moldovei la anul 1852, într-un împreună înţelegere ne-am alcătuit încheiatul următor :

1. D. Vornic Teodor Ghica anulează pentru în veci orice pretenţie asupra guvernului pentru trecut, privitoare acestei antreprize sub orice numire s-au petrecut, afară de socotelile ce are Dsa cu Vistieria pentru transportul banilor pînă acum.

2. Toate trăsurile şi uneltele care formează această antrepriză a Dilijanselor, atît cele din capitalie, cît şi acele ce sînt pe la deosebitele expediţii din ţară, rămîn de astăzi a ocîrmuirii, fără a putea Dumnealui Vornicu Ghica a opri sub nici un cuvînt unul din aceste obiecte, pentru care este dator de îndată a da şi inventarul lucrurilor.

3. Preţul alcătuirii este de 11.000 galbeni (adică unsprezece mii galbeni blanc), din care una mie galbeni se vor număra acum îndată de Visterie în numărătoare şi restul de 10.000 (zecemii) galbeni în termen de un an, cu dobîndă de şapte la sută pe an, pentru care sumă, de către visterie se va slobozi îndată sinet[46]) formal Dumisale Vornicului Ghica sau orînduitului din partea Dumnealui.

Cu aceste condiţii s-au cumpărat de o parte şi s-au vîndut de alta, privilegiul citat şi acest înscris de alcătuire va avea tărie la după întărirea prinţului caimacam.

1857 noiembrie 10

ss. Jancu Cantacuzino — ss. Teodor Ghica

(ASB. VM. dos. 140/1857, f. 3)

4.2. Raportul Consiliului administrativ.

Protocolul încheiat se înaintează Consiliului Administrativ spre deliberare. Încheind raportul, Consiliul Administrativ îl depune căimăcămiei cu Raportul No. 6091 din 12 noiembrie 1857. El este aprobat cu rezoluţie : **„Se încuviinţează şi prin ofisuri [47] se va rîndui comisia propusă de Sfat". ss. Vogoride.**

Raportul conţine un fond patriotic prin aceea că se propune etatizarea serviciului poştal pe întreg cuprinsul ţării. Prin înlăturarea antreprizelor particulare şi trecerea în regie de Stat Moldova face primul pas hotărîtor în istoria poştei române. Documentul va fi unul din punctele de reper şi pentru poşta de expediţie din Muntenia, cînd la 1 mai 1862 se reorganizează poştele din ambele Principate, sub comandament unic, în regie de Stat.

Dăm în întregime „Raportul Consiliului Administrativ sub No. 6091 adresat Excelenţei Sale Prinţului Caimacam la 12 noiembrie 1857" :

„Consiliul Administrativ, primind raportul ce V-au adresat D-lui Vel Postelnic, alăturat de înscris, alcătuire săvîrşită cu D-lui Vornic Teodor Ghica pentru răscumpărarea Privilegiului Delijanselor, acordat Dsale de către guvern la anul 1852 este rezultat de către Excelenţa Voastră în cuprindere : *„Sfatul Extraordinar întrunindu-se de îndată va lua în de aproape consideraţie avantajul ce poate fi pentru guvern a desface privilegiul cedat Dsale Vornic Ghica de ocîrmuirea trecută şi încuviinţînd săvîrşita în cazul acesta de Dlui Vel Post, va chibzui totodată*

şi modul cu care urmează a se dirija aceasta, nescăpînd din vedere că ea trebuie a fi legată cu Antrepriza poştelor a căreia contracte expiră în curent". Deci consiliul, avînd în privire că prin citata alcătuire, săvîrşită între Dlui Vel Post şi Vornicul Teodor Ghica se anulează toate pretenţiile pornite asupra guvernului de Dlui Antreprenorul şi bazate aceste pe contractul încheiat între Dlui şi Guvern şi anume la paragrafele 3 şi 4, cărora cuprinderea dă destulă ocazie Dsale Ghica a ataca pe Guvern".

În privire că în toate ţările civilizate transportul scrisorilor şi a deosebitelor obiecte ce se transportează cu diligenţele este confiat guvernului, care prezentează în toată întîmplarea mai multă garanţie şi care singur poate da o dezvoltare folositoare acestei antreprize, în privire şi a folosului material ce înfăţişează tabloul prezentat Consiliului de Dumnealui Secretarul Statului, odată cu alcătuirea săvîrşită de Dumnealui Vornicu Ghica, Consiliu extraordinar, chemat prin Apostila Excelenţei Voastre a luat în deliberaţie chestiunea aceasta, au încuviinţat citata alcătuire pentru răscumpărarea diligenţelor, cu preţul de 10.000 galbeni (zece mii) sub înscrisul Ds., Vornic, adresat Secretariatului de Stat cu data de 12 a corentei, pentru care Visteria să fie chemată a-i îndeplini de îndată condiţiile zisei alcătuiri.

Pentru a avea însă această antrepriză a diligenţelor efectul priincios ce se nădăjduieşte, este neapărat a se face un proiect de modul cu care trebuie a se dirija o asemenea antrepriză şi pentru acest sfîrşit Consiliul este de socotinţă ca să rînduiască o comisie de cinci feţe, şi anume : Dumnealui Vel Vistiernic, Cnejii Alecu şi C.D. Moruzi, Dimitrie Cantacuzin şi Dumnealui Directorul Departamentului Lucrărilor Publice, cărora să li se adreseze de către Consiliu, rugăminte, să binevoiască a însărcina cu această lucrare pe lîngă care vor binevoi a supune proiect pentru antrepriza poştelor, al cărui contract expiră curînd.

Această socotinţă a sa Consiliul cu respect o aduce la cunoştinţa Excelenţei Voastre, că dacă veţi binevoi a o aproba, să se poată apoi publica.

ASB. VM. dos. 140/1857, fila 2).

4.3. Inventarul Companiei Diligenţelor vîndut statului.

4.3.1. Inventarul depus de Teodor Ghica la 10 noiembrie 1857 este întocmit pe birouri poştale. În principal, el se compune din 21 vehicole „din cele bune" : 17 diligenţe (în Iaşi) şi 4 cariole (Dorohoi, Fălticeni, Huşi şi Piatra, birouri rezidenţiale „lăturalnice", în legătură cu diligenţele de pe ruta respectivă), precum şi din obiecte de serviciu : birouri (Iaşi, cu postav verde), mese (Iaşi, de nuc boite în negru), scaune şi jilţuri (unele îmbrăcate în piele), dulapuri „boite în negru", lăzi mici de fier pentru bani, genţi de piele (din care 24 la Iaşi), 8 ceasornice de perete „cu privazuri negre", 5 ceasornice de buzunar (asupra conductorilor K. Ivanovici, St. Costin, Ion Kostian, N. Teodorini şi K. Teodosiu), sfeşnice de alamă „cu mucările lor" etc.

4.3.2. **Din inventarul de expediţie** reţinem în mod deosebit : 35 ştemple de alamă pentru scrisori, 14 matriţe sigilare, gravate în excizie pentru tuş, 14 matriţe sigilare gravate în incizie, pentru ceară, precum şi „cumpene cu dramurile lor trebuitoare pentru scrisori" şi „cumpene evropineşti cu obiectele trebuitoare" (vezi tabelul 3).

De reţinut faptul, că în inventar se specifică şi un ştemplu de tip M1. Tg. NEAMZU/MOLDOVA, „pecete de alamă de pus pe scrisori după modelul nou, (pentru care) mai sînt a se priimi cutiile cu cifrele de alamă, care sînt şi plătite la poşta Neamţului". Această ştampilă nu a fost întîlnită

pînă acum. Este posibil, ca în 1862 „pecetea Neamţului". să fi fost transformată în M62. JASSY/MOLDOVA, cu literele cuvîntului MOLDOVA gravate cu caractere groteşti. (Fig. 64).

Ştemplele Ml. MOLDOVA, nelivrate încă de gravor şi lipsă din inventar (Bacău, Fălticeni, Focşani, Piatra, Roman şi Tecuci) au fost date în folosinţa birourilor de expediţie respective ulterior datei de 10 noiembrie 1857 şi le găsim în dotaţia acestora, la 4 august 1858, data livrării primelor mărci „Cap de bour". Excepţie face ştemplul M1. FOLTITSCHENI/MOLDOVA. Biroul de expediţie Fălticeni nu primise pînă la data de 4 august 1858 ştemplul său, ceea ce-l face să trimită raportul în cauză :

Biroul expediţiei Fălticeni
No 48
4 August 1858

Onor Direcţii a Poştelor şi a Delijanselor Moldavvei.

Pentru ca să se poată aplica regula cuvenită cu mărcile triimise la acest biurou prin D. sameşul de Suceava cu adresa No. 1893, binevoiască onorabila Direcţia a triimite şi un ştemplu cu titulaţia acestui biurou, fiindcă cu franco (PM52. FRANKO, n.n.) nu să poate acoperi marca după trebuinţă.

Şef biurou, ss. C. Necula

(ASB. PM. dos. 1066/1858, fila 16)

Întrucît în acest studiu, capitolul „ştampile" interesează în mod deosebit pe filateliştii avizaţi, redăm în continuare şi situaţia matriţelor sigilare şi a ştemplurilor de expediţie, cu „tacîmurile lor", desfăşurată pe birouri poştale de expediţie.

Tabelul 3

INVENTARUL ŞTEMPLELOR LA 10 NOIEMBRIE 1857

Fig. 60

01	02	1	2	3	4	5	6	7
1	BACĂU	1	1	1	×	×	×	×
2	BÎRLAD	1	1	1	1	1	1	1
3	BOTOŞANI	1	1	1	1	1	1	1
4	DOROHOI	1	1	1	1	1	1	1
5	FĂLTICENI	1	1	1	×	×	×	×
6	FOCŞANI	1	1	1	×	×	×	×
7	GALAŢI	2	1	1	1	1	1	1
8	HUŞI	1	1	1	1	1	1	1
9	IAŞI	2	1	1	1	1	1	1
10	MIHĂILENI	1	1	1	1	1	1	1
11	PIATRA	1	1	1	×	×	×	×
12	ROMAN	1	1	1	×	×	×	×
13	TECUCI	1	1	1	×	×	×	×
14	VASLUI	1	1	1	1	1	1	1
15	TG. NEAMŢ	—	—	—	1	1	×	1
	TOTAL	16	14	14	9	9	8	9

Explicaţii

1 = PM52. FRANKO („de francat scrisorile, din 1852, în cutie de tinichea")
2 = SM52. EXPEDIŢIA („Pecete de tuş")
3 = SM55. EXPEDIŢIA („Pecete de ceară")
4 = Ml. MOLDOVA („Pecete de pus pe scrisori simple, cu arătarea datei, după modelul nou")
5 = Cl. RECEPISSE („Pecete pentru scrisori recipisate")
6 = Cifre („Cutie de lemn cu cifre de alamă a zilelor şi lunilor")
7 = Tuşiere („Cutie de tinichea cu tuş pentru tuşuitu peceţilor, de pus pe scrisori")
× = Ştampile comandate şi plătite, nefigurînd în inventar, dar decontate şi livrate ulterior.

5. CONTOPIREA SERVICIULUI POȘTAL CU SERVICIUL DILIGENȚELOR.

La 14 noiembrie 1857, cu nr. 9862, Ministerul finanțelor face cunoscut Direcției poștelor în subordine, următoarele :

După încuviințarea Excelenței sale Prințul Caimacam, dată asupra raportului Consiliului Administrativ No. 6091 și comunicată acestui Departament prin adresa Secretariatului de Stat No. 6092, privilegiul Delijanselor s-au răscumpărat de guvern de la Dumnealui Vornic Teodor Ghica și după alcătuire săvîrșită în acest obiect cu dumnealui vornic guvernul urmează a lua deodată dispoziție, **dritul acesta cu tot materialul** (conform inventarului, n.n.).

Departamentul pune dumitale însărcinare ca de îndată să pășești către următoarele dispoziții :

— Să faci o lămurită prescriere de numărul și starea delijanselor, a tot materialul aflător aice (în Iași, n.n.), și de la expedițiile de afară, cu care s-au slujit antrepriza, confruntînd asemenea, **cu prescrierea priimită de la Dumnealui Vornic, ce se alătureză aice,** spre știință și regula Dumitale.

Să observați cu exactitate continuarea marșei regulate a Delijanselor, **nu mai puțin priimirea scrisorilor și a gropurilor cu bani, după regulele de astăzi lucrătoare.**

— Să faci cunoscut atît Domniilor Sale aploaiaților de aice afară de Dlui Dimitrie Negulici — cît și expeditorilor de afară, despre această dispoziție a guvernului, ca să fie cu luare aminte, a nu se abate din regulile păzite pînă acum, și să știe fiecare în îndatorire, pînă la a doua dezlegare, fiindcă la orice manco sau abuz, vor fi supuși reprimandei. [47]).

— În sfîrșit vei observa banii ce se vor aduna aice, și în afară fiind cu luare aminte de a se încăsui regulat, și a nu face cel mai mic abuz pentru a nu veni în răspundere, și totodată Dta vei supune Departamentului regulele de care se povățuiește astăzi aceeași întreprindere în lucrările ei dinăuntru și din afară.

Și aceasta pînă la o a doua dezlegare.

(ASB. VM. dos. 140/1857, f. 11)

Prin rezilierea contractului cu antreprenorul Teodor Ghica, serviciul diligențelor trece în regie de stat sub administrație comună cu serviciul poștelor de cai, cu noua denumire **„Direcția Poștelor și a Delijanselor Moldovei“**. Și astfel, de la 15 noiembrie 1857, pe drumurile de poștă ale Moldovei străbat „Diligențele Naționale“, cu călători și expediții poștale, doar caii fiind dați de către stațiile de poștă în antrepriza contracciilor.

Kiriac Dragomir

1) *Diligențe în România, Kiriac Dragomir și Silviu Dragomir, Almanah Filatelic 1986, pp. 88—99.*
2) *Anafora = raport scris adresat domnitorului (de către un dregător, instanțe superioare etc.)*
3) *Sameș = funcționar administrativ îndeplinind funcția de contabil — casier și strîngător de biruri pe județ.*
4) *Delijanse = diligențe (de la fr. diligence, lat. diligentia = grabă, iuțeală).*
5) *Hazna = visterie (Ac. hazne)*
6) *Progon = taxe ce se plăteau anteprenorilor pentru serviciile aduse în contul statului, conform contractului poștal.*
7) *Șraf = amendă în bani, gloabă (Germ. Srafe)*
8) *Marșă = marșrută = itinerar*
9) *Vrudină = impozit și alte gloabe (obligații) către stat, comună*
10) *Conăfrădisire = folosire, servire.*
11) *Cantora = birou, cancelarie (Rus. kantóra)*
12) *Smintează = abatere greșală*
13) *Protocolită = însușită de către semnatar.*
14) *Pristavilisind = înmînînd, înaințînd*
15) *Scrisori proaste = scrisori simple, obișnuite*
16) *Sfanț = 2 lei sau 80 parale (din germ. zwanzig = 20. Sfanțul (sfanțihul) era o monedă austriacă de argint cu echivalențe : 1/2 sfanțic = 40 parale = 1 leu ; 1 1/2 sfanțic =120 parale = 3 lei ; 3/4 sfanțic = 60 parale = 1 leu și 20 parale.*
17) *Strahovoi = scrisoare recomandată.*
18) *Oca = 4 litruri = 400 dramuri = 1,291 kg. Unitate de măsură variînd după regiuni.*
19) *Buletin, foaia publicațiilor oficiale a Principatului Moldaviei, Iași, duminică în 23 martie 1852. No. — Anul XIV, pag. 94.*
20) *Orfanotropie = orfelinat (Ngr. orfanotrofion).*

21) *Vadea = termen de plată, scadență (Tc. vade)*
22) *Sf. Gheorghe = 23 aprilie*
23) *Sf. Dumitru = 26 octombrie*
24) *Meremet = reparație, refacere, aranjare*
25) *K.K. = cezaro-crăiască*
26) *ciști = sumă de bani plătibilă la date fixate și reprezentînd o parte dintr-o chirie, arendă, etc.*
27) *Protezmie = bunăvoință, tragere de inimă, rîvnă*
28) *ASB. VM. dos. 321/1859, fila 2. În imobilul Kostache Bozie, Direcția poștelor din Iași și-a avut sediul pînă la 22 aprilie 1862, cînd contractul a fost reziliat și administrația s-a mutat în „Casele Zisu Naftulea“ sin Kaufmann, primite prin „Dumnealui Anastasie Popovici, intendentul Palatului Administrativ“. Casele Naftulea aveau 16 camere, 2 grajduri, fîntînă în curte etc. (ASB.PM. dos. 448/1862, fila 7)*
29) *Coșuri = cupeul diligenței, din tablă, lemn, piele etc.*
30) *Marochin = piele de capră, de oaie, de vițel sau alte animale, tăbăcite special pentru a căpăta lustru și finețe (fr. maroquin).*
31) *Iuft = piele groasă (de bou sau bivol) tăbăcită și impregnată cu ulei de mesteacăn.*
32) *Burduf = acoperitoare de piele, care, în timp de ploaie apără picioarele celor din trăsură sau acoperă bagajele.*
33) *Răzoare = arcuri mari de trăsură*
34) *Spahluite = unse cu catran*
35) *Mașină = frînă mecanică, la trăsuri, acționată manual.*
36) *Cadenă = dispozitiv de metal de pus sub roți pentru oprire din mers, în vederea frînării, la urcușuri sau coborîri.*
37) *Liberă = cric*
38) *Hăugașe = făgașe = urme adînci lăsate de roțile unui vehicul sau săpate în pămînt de apele de ploaie.*
39) *Teslima (r) tisi = a înmîna, a preda (tc. teşlin)*
40) *Noile simboluri ale ștampilelor introduse în studiul monografic „Stampilografia poștală 1822—1910“ (în manuscris), pentru ștampilele și sigiliile Companiei Diligențelor Moldovei, sînt : a) PM 52. (Prefilatelice/Moldova, FRANKO chirilice, din 1852) ; b) SM 52. (Sigilii/Moldava din 1852, ștampile sigilare pentru tuș ; c) SM55. Sigilii/Moldova din 1855, pentru ceară, utilizate și în tuș sau fum, cînd avem așa-zisele „ștampile negative“) ; d) M1. = Moldova mici, primele ștampile datate din Moldova, 1857) și e) C1 pentru primele ștampile adiționale din Moldova, RECIPISSE, din 1857. Noile simboluri M1 și C1 corespund cu B1 și C2 din Racoviceanu. Am fost obligat a părăsi vechile simboluri, întrucît litera B este rezervată exclusiv pentru ștampilele postclasice obliterante (V. Filatelia nr. 2/1985).*
41) *Precizare. Punctajul este un procedeu de evaluare folosit convențional de colecționari în schimbul de piese filatelice necatalogate. Unitatea de măsură este „punctul“. O mie de puncte le-am notat cu „R“. Putem avea evaluări sub o mie de puncte, exemplu 300 de puncte = 0,3 R sau multiplu de o mie, exemplu 3.000 de puncte = 3 R. Punctajul din acest studiu este o apreciere a autorului (ca și coeficienții din CMPR'74) și nu angajează comerțul filatelic.*
42) *Scut = partea centrală a unei steme, de forme diferite.*
43) *Timbrat = termen din sigilografie, indicînd poziția unui element exterior plasat deasupra scutului.*
44) *Fleuron = element component al coroanei (pot fi 3, 5, 7, 9), fixat pe un cerc de aur de obicei dotat cu pietre prețioase, constituind împreună cu acesta coroana.*
45) *Exergă = spațiul cuprins între cele două cercuri, în care este înscrisă legenda.*
46) *Sinet = act, document, zapis, hrisov, adeverință, chitanță.*
47) *Ofis = decizie, decret domnesc (Rus. ofis).*
48) *Reprimandă = sancțiune (sub diferite forme).*

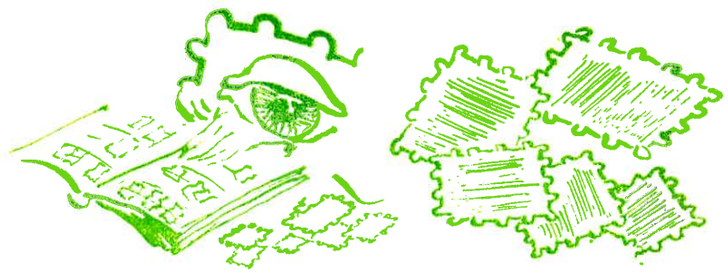

CÎTE CEVA DESPRE PRIMELE MĂRCI POŞTALE ROMÂNEŞTI

Colecţionarii străini au aflat de existenţa „Capetelor de bour“ abia în anul 1862 din prima ediţie a catalogului Mount Brown, dar nici aici marca de 27 parale nu figura, ci doar restul de trei valori.

Abia după zece ani de la retragerea ei din circulaţie, în anul 1868, o revistă filatelică germană menţionează existenţa primei noastre mărci de 27 parale. Un an mai tîrziu în anul 1869, filatelistul Legrand, în lucrarea sa binecunoscută şi de filateliştii români „Timbres de Moldavie et Roumanie“, descrie în mod complet toate cele patru valori ale primei noastre emisiuni.

In anul 1880 preţul „Capetelor de bour“ (indiferent care dintre ele) era de 20 lei aur. Cel puţin acesta era preţul oferit de negustorii de mărci poştale din acele vremuri. După alţi 12 ani, în 1892, preţul era deja diferit de la o valoare la alta şi desigur era de-acum mult mai mare. Astfel pentru marca de 27 parale (neobliterată sau obliterată) se cerea nu mai puţin de 250 franci aur, pentru cea de 54 de parale — 100 franci aur, pentru marca de 81 de parale — 350 franci aur, iar pentru cea de 108 parale — 140 franci aur.

O creştere vertiginoasă a valorii lor se înregistrează peste alţi cinci ani, în 1897, cînd se face şi o diferenţiere în ce priveşte starea lor, obliterată sau neobliterată. Astfel, preţul pentru 27 parale era de 1800 franci aur, neobliterată şi de 600 franci aur obliterată ; 54 de parale : neuzat 400, uzat 250 franci aur ; 81 parale : neuzat 10000, uzat 6000 franci aur ; iar pentru 108 parale : neuzat 7000 uzat 3200 franci aur.

Datorită desenului lor simplu, „Capetele de bour“ au intrat în atenţia falsificatorilor de mărci poştale. Sînt cunoscute falsurile lui Moroiu şi multe altele după aceea. În străinătate au fost celebre falsurile de 27 şi 81 de parale ale celui mai mare falsificator de mărci poştale al tuturor timpurilor francezul corsican, Jean de Sperati.

C U L M E A

Avarului : Să pretindă ca şi corespondenţa sa poştală să fie scutită de taxă.

Îndrăgostitului : Să-i dăruiască iubitei inima sa, cu... confirmare de primire.

Ipohondrului : Să propună ca atît corespondenţa poştală cît şi factorul poştal să fie sterilizaţi.

Maratonistului : Să-şi anunţe sosirea la punctul final al cursei printr-un aviz de sosire.

Novicelui : Să confunde cornul poştal, cu un corn comestibil.

Pescarului : Să pescuiască un cod... poştal.

Ornitologului : Să-i zboare păsările din colecţia cu tematica „Păsări migratoare“, în alte clasoare.

Pomicultorului : Să constate că, exponatul filatelic cu tematica „Pomi fructiferi“, i-a adus multe... roade.

ŞTIAŢI CĂ...

Una dintre cele mai valoroase colecţii de mărci poştale din punct de vedere cultural şi documentar se află în muzeul A.S. Popov din Moscova. Acest muzeu conţine peste 250.000 de mărci din toată lumea, însoţite de studii şi descrieri. Alt conservator important de mărci poştale este cel al Uniunii Poştale Universale.

— Prima „cutie poştală“ pusă la dispoziţia publicului a apărut la Florenţa, în anul 1650. Desigur nu este vorba de o cutie pentru corespondenţa poştală ci despre o cutie (care semăna cu actualele cutii poştale) în care se depuneau denunţurile anonime. Alta, asemănătoare, poate fi admirată şi astăzi la Veneţia sub arcadele Palatului Ducal.

— În luna mai 1840 în ziarul „Times“ (Anglia) a apărut următorul anunţ : „Se caută mărci poştale“ — doresc să-mi tapetez dormitorul cu mărci poştale ştampilate, am strîns cu ajutorul prietenilor 16.000 de exemplare. Nu-mi ajung, rog persoanele înţelegătoare să mă ajute la înfăptuirea ideii mele“.

— Promotorul „timbrelor de binefacere“ a fost statul Magdalena din Columbia. Acolo a fost emis primul timbru cu supratxă, în anul 1867.

T. Cutlic

Umor posibil şi imposibil

— Să constaţi că „ştampilele poştale mute“ pe care le-ai colecţionat, spun de fapt foarte multe.

— Colecţia pe tematica „Fructe exotice“, să-ţi fie devorată de emisiunea cu „Maimuţe“, introdusă în acelaşi clasor.

— Să alergi atît după marca poştală preferată încît să constaţi că eşti gata antrenat pentru... „Marşul poştaşilor“.

— Să colecţionezi piese filatelice reprezentînd „Ţigări“, fără a fi fumat vreodată măcar o ţigară.

— Să fii intrigat că la „Sticlele de şampanie“ din colecţia ta filatelică, nu cunoşti intensitatea zgomotului pe care l-ar face fiecare, în cazul că i-ar sări... dopul.

— Să soliciţi restituirea mărcilor tale poştale cu tema „Umbrele“, iar amicul căruia i le-ai împrumutat să se facă, că plouă.

— Să introduci în clasorul tău cu „Autoturisme“, pentru orice eventualitate şi cîteva mărci reprezentînd... piese de schimb.

— Electricianul filatelist a fost electrizat de colţele filatelice cu Mona Lisa, pe motiv că aceasta avea un zîmbet de... o mie de volţi.

— Să simţi că alergi pe cîmpii înflorite, cînd priveşti albumul tău filatelic pe teme de floricultură.

Lucia Niţă

PROCEDURA POȘTALĂ „PORTO“

POȘTA UȘOARĂ NEFRANCATĂ SAU INSUFICIENT FRANCATĂ DIN CIRCUITUL INTERN PÎNĂ ÎN 1922

PARTEA a I-a

1. OBIECTUL „POȘTEI UȘOARE“

În limbaj filatelic obiectele poștei ușoare (scrisori, cărți poștale, ziare, imprimate, probe de mărfuri, hîrtii de afaceri, etc.) a căror taxă de transport prin poștă se achită la expediere (prin francare cu mărci poștale sau în numerar) se numesc FRANCO, iar cele care nu au taxa de transport achitată la expediere (în totalitate sau parțial) și la care taxa se va achita de către destinatar se numesc PORTO.

Clasificarea obiectelor PORTO de poștă ușoară se poate face, în cazul țării noastre, astfel :

I. după modul de calcul al taxei „porto“ pentru scrisorile simple nefrancate ;

II. după modul de calcul al taxei „porto“ pentru obiectele poștei ușoare insuficient francate ;

III. după felul menționării taxei „porto“ pe obiectele poștei ușoare.

În tabelul nr. 1 sînt sintetizate taxele poștale, franco și porto, pentru obiectele poștei ușoare, la prima treaptă de greutate, în perioada 1 noiembrie 1858 (stil vechi) — 31 martiei 1922 (stil nou). Francarea (achitarea taxelor poștale la expediere, prin mărci poștale sau în numerar) era facultativă pentru scrisorile simple, cărțile poștale și cărțile de vizită deschise și obligatorie pentru scrisorile recomandate, pentru recipisele de

Tarife de POȘTĂ UȘOARĂ — TABELUL 1

Perioada de valabilitate a tarifelor	Francare FACULTATIVA									Francare OBLIGATORIE				
	Scrisori simple				Carte poștală		Carte poștală închisă		Carte de vizită	Recomandată	Recipisă RECOM.	Ziare	Imprimate	Probe de mărfuri
	în țară		loco											
	franco	porto	franco	porto	simplă	dublă	în țară	loco						
01.11.1858 - 30.04.1862	40p/ 8g	40p/ 8g	40p/ 8g	40p/ 8g	-	-	-	-	-	+40p	-	5p	-	-
01.05.1862 - 31.12.1864	30p/ 15g	55p/ 15g	6p/ 15g	31p/ 15g	-	-	-	-	-	+30p	30p	3p	-	-
13.01.1865 - 12.01.1868	20p/ 15g	30p/ 15g	5p/ 15g	15p/ 15g	-	-	-	-	-	+20p	20p	2p/15g	2p/15g	20p/30g
13.01.1868 - 14.10.1870	18b/ 15g	28b/ 15g	4b/ 15g	14b/ 15g	-	-	-	-	-	+18b	18b	2b/15g	2b/15g	18b/30g
15.10.1870 - 21.08.1876	10b/ 15g	20b/ 15g	5b/ 15g	10b/ 15g	5b	10b	-	-	-	+30b	5b	1½b/40g	3b/40g	3b/40g
22.08.1876 - 12.04.1880	15b/15g	30b/ 15g	5b/ 15g	10b/ 15g	5b	10b	-	-	-	+30b	10b	½b/ 50g	3b/ 50g	3b/ 50g
13.04.1880 - 12.01.1900	15b/15g	30b/ 15g	5b/ 15g	10b/ 15g	5b	10b	10b	5b	-	+25b	25b	1½b/ 50g	3b/ 50g	3b/ 50g
13.01.1900 - 31.12.1913	15b/15g	30b/ 15g	10b/ 15g	20b/ 15g	5b	10b	15b	10b	-	+25b	25b	1b/ 50g	3b/ 50g	6b/100g
01.01.1914 - 31.05.1918	10b/ 20g	20b/ 20g	10b/ 20g	20b/ 20g	5b	10b	10b	10b	5bani deschisă	+25b	25b	1b/ 50g	5b/100g	6b/100g
01.06.1918 - 31.07.1920	15b/ 20g	30b/ 20g	15b/ 20g	30b/ 20g	10b	-	15b	15b	5 bani deschisă	+25b	25b	1b/50g	5b/100g	6b/100g
01.08.1920 31.03.1922	30b/20g	60b/20g	30b/20g	60b/20g	20b	-	30b	30b	25 bani deschisă	1Leu	1Leu	3b/20g	10b/20g	10b/20g

pab

recomandare, pentru foile de reclamație, pentru ziare, imprimate, probe de mărfuri și hîrtiile de afaceri, adică pentru obiectele poștei ușoare care trebuiau neapărat predate la oficiile poștale spre expediere.

2. MODUL DE CALCUL AL SCRISORILOR SIMPLE NEFRANCATE

Pînă la unirea poștelor din Principatele române, cele două administrații poștale au tratat problema obiectelor „porto“ în mod diferit. În Muntenia poșta fiind concesionată unor particulari, nu se admiteau scrisori „porto“. În Moldova, poșta fiind regie de stat din anul 1851, erau admise atît scrisorile francate cît și cele nefrancate.

2.1. Taxa „porto“ egală cu taxa „franco“ în Moldova 07.03.1851—30.04.1862

Taxele pentru scrisorile simple, atît francate cît și nefrancate, erau identice în Moldova. De la 21 iulie la 31 octombrie 1858 au circulat și scrisori „franco“ pe care au fost aplicate mărcile primei emisiuni „Cap de bour“ în conformitate cu tariful în vigoare de la 1 mai același an. Acest tarif, redat în tabelul nr. 2, era stabilit, în funcție de greutatea scrisorii și de distanța pînă la destinație, în 24 trepte de greutate.

De la 1 noiembrie 1858 și pînă la 30 aprilie 1862 a fost în vigoare un nou tarif poștal stabilit numai în funcție de greutatea scrisorii. Pentru fiecare treaptă de greutate de 8 grame se plăteau cîte 40 de parale, indiferent de distanță. Odată cu noul tarif a fost pusă în circulație și emisiunea a II-a „Cap de bour“. Cercetătorul ing. Kiriac Dragomir, care lucrează la un studiu referitor la circulația acestor mărci, a stabilit că sumele încasate de administrația poștei moldovene pentru transportul scrisorilor „porto“ erau mai mari decît cele încasate pentru scrisorile „franco“. Rezultă că au circulat mai multe scrisori nefrancate, adică „porto“. În circuitul filatelic se găsesc, totuși, foarte puține scrisori „porto“ din această perioadă, colecționarii nedînd importanță unor

TABELUL 2

Greutatea scrisorii în grame		Valoarea trimiterii pe distanța:	
de la	la	pînă la 8 poște = =112 km	peste 8 poște >112 km
		parale	parale
0	8	27	54
8	16	54	108
16	24	81	162
24	32	108	216
32	48	135	270
48	64	162	324
64	96	189	378
96	128	216	432
128	192	243	486
192	256	270	540
256	384	297	594
384	544	324	648
544	640	351	702
640	800	405	810
800	1.120	432	864
1.120	1.280	459	918
1.280	1.440	486	972
1.440	1.600	513	1.026
1.600	1.760	540	1.080
1.760	1.920	567	1.134
1.920	2.080	594	1.188
2.080	2.240	621	1.242
2.240	2.400	648	1.296
2.400	2.560	675	1.350

pab

asemenea piese care sînt astfel mai rare decît cele cu mărci („franco“) care au cote foarte ridicate (Figurile nr. 1 și 2).

2.2. Taxa „porto“ mai mare decît taxa „franco“ în Principatele Unite

Organele administrației poștale moldovene au constatat că se întîmpinau mari greutăți la încasarea taxelor

Fig. 1

Fig. 2

„porto“ de la destinatari. Pentru a reduce, totuşi, numărul scrisorilor netaxate la expediere, avîndu-se în vedere că în Moldova se utiliza cu succes de circa 4 ani achitarea taxelor de către expeditor prin aplicarea de mărci poştale adezive, la unificarea poştelor din cele două Principate, au fost stabilite de către Ministerul de finanţe, (prin Decizia Nr. 7390 din 27 aprilie 1862) taxe mai mari pentru scrisorile „porto“. Punerea în circulaţie a mărcilor emisiunii „Principatele Unite“, odată cu intrarea în vigoare a unui nou tarif poştal, nu a impus obligativitatea francării cu mărci a scrisorilor simple. Astfel, primele scrisori „porto“ expediate de pe vechiul teritoriu al Munteniei apar abia după 1 mai 1862. În Tabelul Nr. 3 sînt redate taxele poştale, „franco“ şi „porto“, pentru scrisorile simple după şase trepte de greutate de cîte 15 grame fiecare, pînă la 31 decembrie 1864 stil vechi. Taxele „porto“, mai mari decît cele „franco“, nu au o rată de creştere constantă pentru treptele de greutate. În figura nr. 3 este redată o scrisoare „porto“ din această perioadă.

TABELUL 3

Greutatea scrisorii (grame)	Valoarea trimiterii (parale)	
	FRANCO	PORTO
32— 16	30	55
16— 32	60	80
32—160	90	120
160—320	240	320
320—480	480	560
480—640	720	800

Fig. 3

2.3. Taxa „porto“ mai mare (cu o valoare constantă) decît taxa „franco“ (1/13 ianuarie 1865—2/14 octombrie 1870)

La data de 1/13 ianuarie 1865, odată cu punerea în circulaţie a emisiunii de mărci poştale CUZA, în conformitate cu prima Lege telegrafo-poştală românească a intrat în vigoare „Regulamentul pentru fixarea taxelor telegrafo-poştale a corespondenţelor interioare din România“ (1). Articolul 1 din acest regulament („Francarea telegramelor şi a scrisorilor este obligatorie la prezentarea lor pentru expediere“) a fost interpretat greşit în unele lucrări (2) prin comprimarea a două afirmaţii contradictorii în aceeaşi frază (prima: „francarea scrisorilor a devenit obligatorie la prezentare“ iar a doua: „fiind desfiinţată modalitatea porto“ scrisorile nefrancate — în total sau în parte — erau taxate la destinaţie cu contravaloarea transportului, la care se adăuga o majorare de 10 parale, de fiecare 15 grame sau fracţiune).

Prin analiza atentă a textului credem că se poate stabili adevăratul înţeles al acestui articol. I. Menţiunea făcută de legiuitor se referă la acele obiecte de poştă uşoară (scrisori recomandate, ziare, probe de mărfuri, etc.) a căror francare era obligatorie la prezentare, ca şi pînă atunci, neexcluzînd nicidecum pe cele „porto“ (scrisorile simple). Considerăm că enunţul din lucrarea amintită, într-o greşală de tipar, ar fi trebuit să aibă următorul conţinut: „...francarea scrisorilor a devenit obligatorie la prezentare pentru recomandate şi imprimate, nefiind desfiinţată modalitatea „porto“; scrisorile simple nefrancate — în total sau în parte — erau taxate la destinaţie cu contravaloarea transportului la care se adăuga o majorare de 10 parale, de fiecare 15 grame sau fracţiune; ...,,. Că este aşa o confirmă şi conţinutul articolului X din acelaşi regulament.: „Taxele pentru scrisorile ce se vor găsi prin cutiile de scrisori, fără sau cu mărci de neajuns pentru taxarea lor după tarif, vă fi de 10 parale mai mult pentru fiecare 15 grame pe lîngă porto sau neajuns. Dacă se vor găsi prin cutiile de scrisori tipărituri sau probe de marfă, fără sau cu mărci de neajuns, apoi ele pierd privilegiul de porto redus şi se va încărca cu portul ca pentru o scrisoare neajunsă sau cu totul nefrancată“. Articolul X din Regulament este formulat în spiritul articolului X din Legea telegrafo-poştală fiind reluat şi în alte acte normative ale administraţiei poştale (3,4,10). În concluzie, prin acest regulament şi prin celelalte acte de serviciu nu rezultă desfiinţarea modalităţii „porto“.

Taxa „porto“ este din acel moment şi pînă la 14 octombrie 1870, fixă: de 10 parale pînă la 12 ianuarie 1868 şi de 10 bani de la 1/13 ianuarie 1868 peste tariful scrisorilor „franco“, în funcţie de treptele de greutate, conform tabelului nr. 4.

In perioada 1/13—9/21 ianuarie 1865 cînd Legea era intrată în vigoare dar nu se distribuiseră încă mărcile CUZA, scrisorile au circulat „franco“ cu plata în numerar. Ing. Kiriac Dragomir a descoperit la Arivele Statului Bucureşti semnalarea unor cazuri de aplicarea pe unele scrisori, în perioada mai sus menţionată (15 şi 17

TABELUL 4

Greutatea (în grame)	Taxa scrisorilor simple 13.011865 — 14.10.1870							
	loco				în țară			
	FRANCO		PORTO		FRANCO		PORTO	
	parale	bani	parale	bani	parale	bani	parale	bani
0—15	5	4	15	14	20	18	30	28
16—30	10	8	20	18	40	36	50	46
31—45	15	12	25	22	60	54	90	64
46—60	20	16	30	26	80	72	70	82

ianuarie stil nou), de mărci Principatele Unite care își pierduseră puterea de francare. Aceste scrisori au fost considerate de către oficianți ca nefrancate. Mărcile respective nu au fost anulate cu ștampila de zi, percepîndu-se de la destinatari taxa „porto" după noul tarif. În figura nr. 4 este prezentată o scrisoare, cu greutatea cuprinsă în treapta 31—60 grame, nefrancată și care s-a taxat „porto" cu 65 bani în loc de 64 bani.

Fig. 4

TABELUL 5

Trepte de greutate, în grame, pînă la:	Loco 15.10.1870 – 12.01.1900		În interiorul României 15.10.1870 – 21.08.1876		22.08.1876– 31.12.1913		Trepte de greutate, în grame, pînă la:	Loco 15.10.1870 – 12.01.1900		În interiorul României 15.10.1870 – 21.08.1876		22.08.1876– 31.12.1913	
	Franco	PORTO	Franco	PORTO	Franco	PORTO		Franco	PORTO	Franco	PORTO	Franco	PORTO
15	5	10	10	20	15	30	150	50	100	100	200	150	300
30	10	20	20	40	30	60	165	55	110	110	220	165	330
45	15	30	30	60	45	90	180	60	120	120	240	180	360
60	20	40	40	80	60	120	195	65	130	130	260	195	390
75	25	50	50	100	75	150	210	70	140	140	280	210	420
90	30	60	60	120	90	180	225	75	150	150	300	225	450
105	35	70	70	140	105	210	240	80	160	160	320	240	480
120	40	80	80	160	120	240	250	85	170	170	240	250	500
135	45	90	90	180	135	270	-	-	-	-	-	-	-

pab

2.4. Taxa „porto" dublă față de taxa „franco".

Odată cu punerea în aplicare la 3/15 octombrie 1870 a „Regulamentului taxelor poștale din România" și pînă la 31 martie 1922 toate actele normative de poștă, în paragrafele referitoare la scrisorile nefrancate, funcție de treptele de greutate, menționează că taxa acestora va fi dublă față de taxa scrisorilor francate conform tabelului nr. 5

Barbu Popescu

BIBLIOGRAFIE

1. *Decret Domnesc nr. 1278 din 5/17 dec. 1864-BTP Nn I/nr. 1 din 22 dec. 1864/2 ian. 1865, pag. 4.*
2. *C. Spineanu și alții : Studii filatelice, pag. 49, ultimul aliniat.*
3. *Circulara nr. 3939 — Instrucțiuni dezvoltătoare ale regulamentului de taxe telegrafo-poștale) pag. 19 identic cu art. X din regulament ; B.T.P. nr. 2/1965 pag. 9—13.*
4. *Ordin de serviciu nr. 1 — Instrucțiuni pentru abonamentele la jurnale ; B.T.P. nr. 3/1865 pag. 17—19, paragraful 19.*
5. *B.T.P. 1870 pag. 177—181.*
6. *Mitilinen M. — Culegere de legiuiri, pag. 982—987 f.a.*
7. *G. Sassower în London Philatelist nr. 1029—30 ; sept.—oct. 1978 Romania ; New Discoveries —7 Rumanian postage due marking.*
8. *CMPR 1974 — pag. 430—439.*
9. *Colecții studiate : Kiriac Dragomir — București, Gh. Cserni — Arad, Dr. C. Milu — Ploiești, Gh. Buzoianu — Pitești, Mariana Popescu — București.*

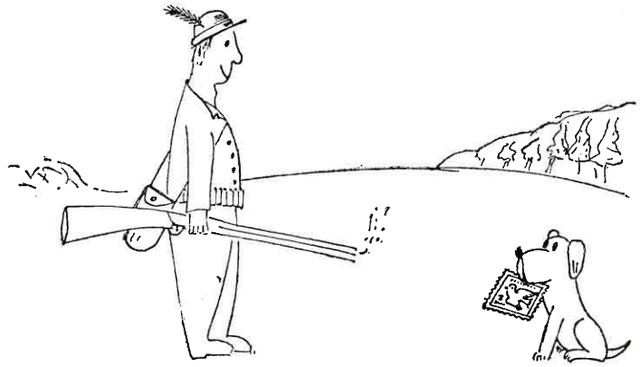

Gheorghe Chița
Florin Georgescu

Mandate poştale emise pentru întreprinderi

1. *Mandate poştale emise pentru ADAS.*

1974. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“ I.P.F.T. Cod 0031/74 Dimensiuni : 143 × 105 mm.
MP. 1 25 B verde. c. alb.

1982. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“ Had. 6—269. Format A6. Dimensiuni : 148 × 106 mm.
MP. 2. 25 B verde, c. alb sau crem.

2. *Mandate poştale emise pentru A.S. LOTO-PRONOSPORT.*

1985. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“. M.T.Tc. 00023—816. Dimensiuni : 137 × 94 mm.
MP. 1 25 B roşu, c. alb.

1986. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“ A.L.P. NR. 28/1986. Dimensiuni : 142 × 103 mm.
MP. 2 25 B roşu, c. roşu-albăstrui
Varietăţi : se cunosc mandate netipărite pe verso.

3. *Mandat poştal emis pentru TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ.*

1983. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“ M.T.Tc. 29—1—301. Dimensiuni : 139 × 94 mm.
MP. 1 25 B verde, c. alb

4. *Mandate poştale emise pentru D.P.M.O.S. Of. asig. sociale şi pensii*

1980. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“. Preţ de vînzare 25 bani (28 mm mm.
lungime). Dimensiuni : 140 × 96 mm.
MP. 1 25 B albastru, c. alb
Obs. MP. are tipărit pe faţă culoarea mf .o diagonală (143 × 7 mm, raster).

1983. Idem MP. 1. Preţ de vînzare 25 bani (25,5 mm lungime).
Dimensiuni : 143 × 96 mm.
MP. 2 25 B albastru, c. alb
Obs. MP. are tipărit pe faţă în culoarea mf. o diagonală (152 × 6 mm).

5. *Mandate poştale emise pentru UNIVERSALCOOP — Cartea prin poştă*

1979. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“. Semnătura salariatului... Dimensiuni : 140 × 96 mm.
MP. 1 25 B verde, c. alb

1983. MP cu mf „Stema R.S.R.“ Semnătura personal P.T.T.R... Dimensiuni : 140 × 96 mm.
MP. 2 25 B verde, c. crem

6. *Mandat poştal emis pentru F.D.S.P.*

1982. MP. cu mf. „Stema R.S.R.“ M.T.Tc. 29—1—303. Dimensiuni : 139 × 96 mm.
MP. 1. 25 B negru, c. roz.
Notă : acest MP. nu are imprimat expeditorul.

7. *Mandate poştale emise pentru BANCA NAŢIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA — CONT BUGET STAT.*

1971. MANDAT POŞTAL CARTE POŞTALĂ RECOMANDAT. mf. stema R.S.R. I.P.F.T. Cod 636/71. Dimensiuni : 289 × 96 mm.
MP. 1 25 (1,55 L) B roşu-cărămiziu, c. alb

1971. MANDAT POŞTAL CARTE POŞTALĂ RECOMANDAT.
„Stema R.S.R.“ I.P.F.T. sau I.P.F. Cod 636/71. Dimensiuni : 289 × 96 mm.
MP. 2 25 (1,80 L) B roşu-cărămiziu, c. alb sau crem

1971. MANDAT POŞTAL. CARTE POŞTALĂ RECOMANDAT.
„Stema R.S.R.“ I.P.F. Cod 636/71. Dimensiuni : 289 × 96 mm.
MP. 3 25 (3,25 L) B roşu-cărămiziu, c alb.

1983. MANDAT POŞTAL, CARTE POŞTALĂ RECOMANDAT.
„Stema R.S.R.“ I.P.F. CG 239/1983 MF 29-1-51/a. Dimensiuni : 289 × 96 mm.
MP. 4 25 (3,25 L) B roşu-cărămiziu, c. alb.

1986. MANDAT POŞTAL, CARTE POŞTALĂ RECOMANDAT.
„Stema R.S.R. MF. 150179/1986. MF. 29-1-51/a. Dimensiuni : 289 × 96 mm.
MP. 5 25 (3,25 L) B roşu-cărămiziu, c. crem.

Săvoiu Emanoil

Notă : *m.f. — marcă fixă*
I.P.F.T. — Intreprinderea Poliarafică Fabrica de Timbre
I.P.F. — Intreprinderea Poliarafică Filaret

P.T.T. în piese de teatru

ADRESANT LIPSĂ :
Cu uşile închise

ADRESĂ :
Pensiunea doamnei Olimpia

ANGAJATĂ ARŢĂGOASĂ :
Floarea de cactus

CONVORBIRE TELEFONICĂ LA CABINĂ :
Între patru ochi

DESTINATAR :
Soţul ideal

DESTINATAR MANDAT POŞTAL :
O femeie cu bani

EXPEDITOR :
Milionarul sărac

ILUSTRATĂ :
Vedere de pe pod

MARCĂ TEMATICĂ :
Capul de răţoi

POŞTAŞ ÎNSETAT :
Paharul cu apă

RECLAMAŢIE PRIN POŞTĂ :
Noi, subsemnaţii

SCRISOARE DE AMOR :
Variaţiuni pe tema dragostei

S.R.L. DE POŞTAŞ :
O zi de odihnă

TEAMA POŞTAŞULUI :
Cîinele grădinarului

TELEGRAMĂ OBIŞNUITĂ :
Sosesc diseară

TELEGRAMĂ FULGER :
Goana

V. D. Popa

CULMI

Culese de poştaşul
ION BUCUREŞTEANUL.

Să fii trist pe str. Fericirii.
Să nu ningă niciodată pe str. Iernii.
Să te rătăceşti pe str. Dreaptă.
Să fii însetat pe str. Puţul cu Apă Rece.
Să nu vezi un Făt-Frumos pe str. Ileana Cosînzeana.
Să îngheţi pe str. Arşiţei.
Să nu vezi un copil pe str. Berzei.
Să nu locuiască un pescar pe str. Undiţei.
Să nu întîlneşti un pitic pe str. Barbă Cot.
Să nu găseşti un ciocan pe str. Cuiului.
Să nu stea nici un oltean pe str. Craiovei.
Să nu auzi un piuit pe str. Cloşca cu Pui.
Să plîngi pe str. Comediei.
Să minţi pe str. Dreptăţii.
Să fie linişte pe str. Furtunii.
Să flămînzeşti pe str. Zece Mese.
Să fie mereu uscat pe str. Inundaţiei.
Să nu vezi o albină pe str. Stupilor.
Să nu ai imagine T.V. pe str. Antenei.
Să nu te-ntîlneşti cu Spînul pe str. Harap Alb.
Să nu ai cu ce tăia pîinea pe str. Cuţitul de Argint.

Niculae Tache

TRANSPORTUL AERIAN AL OBIECTELOR DE CORESPONDENȚĂ

Mijloacele clasice de transport al corespondenței sînt: pe cale terestră, fluvială, maritimă și aeriană.

Trimiterile din categoria obiectelor de corespondență transportate pe cale aeriană, sînt denumite „corespondențe-avion", conform articolului 67 din „Convenția Poștală Universală".

În țara noastră, transportul expedițiilor de poștă și presă în cadrul curselor de pasageri, în regim intern și extern, se face prin cursa poștală aeriană și se expediază numai în saci închiși cu corespondență și pachete de presă. Cursele poștale aeriene interne se organizează numai de Direcția transporturilor poștale București, după programul de zbor al curselor aeriene de pasageri, iar mijloacele de transport se închiriază de la Consiliul aviației civile și prin subunitățile sale (M.T.Tc.—D.G.P.Tc., „Instrucțiuni privind tratarea problemelor comune ale serviciilor poștale interne", Oficiul de informare documentară pentru transporturi și telecomunicații, 1977, Cap. IV — Mijloace de transport, pag. 54—60).

În „Tariful serviciilor interne de poștă și telecomunicații", valabil de la 1.04.1982, aprobat prin ordinul M.T.Tc. nr. 5/30.03.1982, nu sînt prevăzute taxe pentru corespondența internă „prin avion", în timp ce în „Tarifele pentru serviciile internaționale ale trimiterilor poștale", valabile de la data de 25 februarie 1982, aprobat prin ordinul ministrului nr. 265/1982, sînt prevăzute taxe pentru expedierea obiectelor de corespondență externă pe cale aeriană (prin avion).

Pentru a familiariza pe filateliști și în special pe aerofilateliști și tematicienii care colecționează tematica „aviație", voi reda cîteva din prevederile Convenției Poștale Universale, care se referă la „corespondențele-avion".

În principiu, corespondențele-avion sînt supuse la o suprataxă de transport aerian, peste taxele autorizate de către Convenție, fiind cuprinse în această categorie și obiectele de corespondență privitoare la prizonierii de război și internații civli, (art. 16) ca și cecogramele. (art. 17) care de altfel sînt scutite de plata taxelor poștale obișnuite. Toate aceste corespondențe sînt denumite „corespondențe-avion suprataxate". Există însă și „corespondențe avion" fără suprataxă, Administrațiile poștale avînd facultatea să nu perceapă nici o suprataxă pentru transportul aerian, sub rezerva de a informa despre acest lucru Administrațiile țărilor de destinație. (Articolul 69 din Convenție). Trimiterile din categoria obiectelor de corespondență referitoare la serviciul poștal, sînt scutite de orice taxe poștale, inclusiv „prin avion", conform Art. 15 din Convenție.

Aerogramele, conf. Art. 69, par. 5, sînt supuse la o taxă cel puțin egală celei care este aplicabilă, în țara de origine, unei scrisori fără suprataxă, din prima treaptă de greutate a serviciului internațional.

Articolul 68 din aceeași convenție, definește caracteristicile aerogramei: caracteristici descrise în articolul „PLICURI-ÎNTREGURI POȘTALE ROMÂNEȘTI PENTRU POȘTA AERIANĂ" publicat în numărul de față al almanahului.

Corespondențele-avion suprataxate, trebuie să poarte, conform art. 195 din Convenție, o etichetă specială de culoare albastră sau o ștampilă de aceeași culoare sau cuvintele „Par avion" scrise cu litere groase de mînă sau de mașină, de obicei, în colțul din stînga sus. Această mențiune „Par avion" și orice adnotare referitoare la tansportul aerian, trebuie să fie barate cu două linii groase transversale, în cazul cînd corespondențele-avion sînt nefrancate, insuficient francate sau cînd transportul are loc cu mijloace de transport folosite în mod normal pentru corespondența fără suprataxă, conform art. 196. Același regim și pentru corespondența avion depusă ca aerogramă.

Romeo Dumitrescu

BIBLIOGRAFIE

1. *Documentele Congresului U.P.U. de la Rio de Janeiro, 1979, volumul I, Constituția. Convenția Poștală și Universală (traducere din limba franceză). Oficiul special pentru Editarea Timbrelor și Controlul mandatelor, 1981.*
2. *Instrucțiuni privind tratarea problemelor comune ale serviciilor poștale interne, M.T.Tc., D.C.P.Tc., 1977, Oficiul de Informare Documentară pentru Transporturi și Telecomunicații.*

Plicuri-întreguri poștale românești pentru poșta aeriană

Întregul poștal este o piesă sau un document poștal, care poartă (cuprinde) o marcă imprimată, oficial autorizată sau o inscripție indicînd că valoarea specifică corespunzătoare tarifului de transmitere (transport) a fost deja plătită sau, un alt sistem justificînd taxa de transport.

Definiția aceasta, pe care o găsim în „Regulamentul special pentru evaluarea colecțiilor de întreguri poștale la expozițiile F.I.P. art. 2 este autocuprinzătoare și foarte explicită.

Despre întregurile poștale românești, s-au publicat în general lucrări și articole cu conținut ale unor cercetători de prestigiu ca: Dumitru Biala, Răzvan Panaitescu, Mihai Popovici, etc.

Pînă-n prezent însă, nu s-a făcut o catalogare și respectiv o clasificare a întregurilor de poștă aeriană românească și cu subiecte de aviație din acestea fiind greșit denumite „aerograme", cum este cazul celor emise în anii 1957—1964.

Dacă ar fi să ne conducem după definiția din Convenția Uniunii Poștale Universale — art. 68: „Aerograma este constituită dintr-o foaie de hîrtie, îndoită și lipită pe toate marginile, ale cărei dimensiuni, sub această formă, trebuie să fie de minimum 140 × 90 mm și maximum 220 × 110 mm în așa fel ca lungimea să fie egală sau mai mare lățimii înmulțită cu 2 (valoarea apropiată: 1,4). Fața aerogramei este rezervată adresei, francării și mențiunilor sau etichetelor de serviciu. Ea poartă în mod obligatoriu mențiunea imprimată. „Aerograme" și facultativ o mențiune echivalentă în limba țării de origine". Aerograma nu trebuie să conțină nici un obiect. Ea poate fi expediată ca recomandată, dacă instrucțiunile țării de origine permit acest lucru. Fiecare administrație poate fixa condițiile de emisiune, de fabricare și de vînzare a aero-

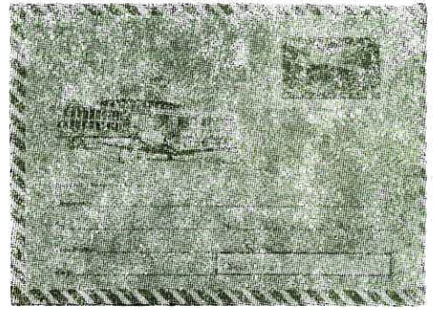

Fig. 1

Fig. 2

gramelor. În schimb corespondențele — avion prezentate ca aerograme care nu întrunesc condițiile mai sus sînt tratate conf. art. 73, ca nefrancate sau insuficient francate, adică nu sînt considerate aerograme. Totuși administrațiile au facultatea să le transmită în toate cazurile pe cale de suprafață.

Dacă ar fi să ne conducem după această definiție, Poșta română n-a editat efecte poștale din această categorie.

Obiectul acestui articol sînt întregurile poștale românești pentru poșta aeriană adică acele plicuri care au o marcă fixă cu nominal adecvat pentru poșta aeriană. Întregurile poștale a căror marcă fixă au un nominal pentru o scrisoare simplă (transportată pe cale terestră, fluvială sau maritimă) dar subiectul mărcii sau ilustrația și/sau textul din stînga conțin ele-

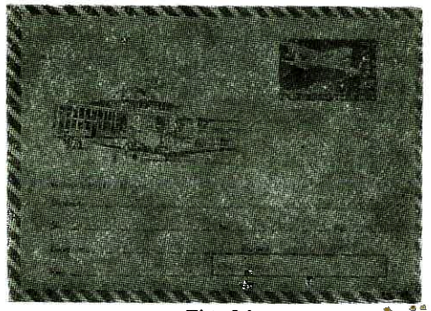

Fig. 3,4

TABEL

cu plicurile pentru poșta aeriană emise în perioada 1932–1988

Nr. crt.	Anul emisiunii	CARACTERISTICI												
		PLIC						MARCĂ FIXĂ						
		Figura	Model	Dimensiuni mm	Culoare	Ilustrație text	Inscripții verso	Preț vînzare	Fig.	Tip	Valoarea nominală	Dimensiuni mm	Culoare	Desen inscripții
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	1932	1	M_1	—	alb	——	——	——	—	—	—	——	——	——
2	1957	2	M_2	160x110	brun-vărgată	București Aerogara Băneasa lungimea = 30mm	——	1,0 leu	2a	T_1	55b	38x24,5	albastru sau vișiniu	Avion PAR AVION
3	1958	2	M_2	160x115	brun-vărgată sau albastră	București Aerogara-Băneasa lungimea = 36mm imprimare punctată	——	1,0 leu	2a	T_1	55 b	37x24	albastru; roșu-stacojiu sau carmin	Avion PAR AVION imprimare punctată
4	1958	3	M_3	160x115	brun-vărgată sau albastru	Aeroportul Băneasa-București	——	75bani	3a	T_2	55b	22x37	albastru-verzui; violet-închis sau brun-roșcat	Satelit artificial POȘTA AERIANĂ
5	1958	3	M_3	160x115	brun vărgată sau albastră	Reactorul Atomic al Academiei RPR	——	75bani	3b	T_3	55b	22x37	idem	Satelitii artificiali POȘTA AERIANĂ
6	1960	4	M_4	160x115	albă velină	——	Reclamă TAROM	1,75 lei	4a	T_4	1,30 lei	31x21	albastru	Avion și Aeroportul Băneasa

-2-

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
7	1964	4	M_4	160x115	alb cenușiu	——	c-da 474 cod 10	1 leu	4b	T_5	60 b	31x21	albastru deschis	Avion
8	1965	4	M_4	160x115	alb	——	IPFT c-da 62 BT VI 1965 70000 ex NI 16-cod 137	1,0 leu	4c	T_6	60 b	31,5x22,5	albastru	Avion și emblema TAROM
9	1966	4	M_4	160x115	alb	——	IPFT c-da 975 BT VIII 966 395000 ex NI 16 cod 158/66	1,0 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
10	1967	4	M_4	160x115	alb	——	IPFT c-da 2047 cod 16/67	1,0 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
11	1968	4	M_4	160x115	alb	——	IPFT 2006 cod 221/68 sau IPFT c-da 2012/68	1,0 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
12	1969	4	M_4	160x115	alb	——	cod 198/69	1 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
13	1971	4	M_4	164x118	alb	——	cod 460/71	1 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
14	1972	4	M_4	164x116	alb	——	cod 441/72 sau cod 4441/72	1 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
15	1973	4	M_4	163x116	alb	——	cod 63/73	1 leu	4c	T_6	60b	31,5x22,5	idem	idem
16-27	1976	5	M_5	160x115	alb	Aeroportul: Bacău; Baia Mare, București-Otopeni; Cluj-Napoca; M.Kogălniceanu, Constanța; Iași; Oradea; Sibiu; Suceava; Timișoara; Tg. Mureș; Tulcea.	cod 0082/76 0093/76 cd 15017	1 leu	5a	T_7	60b	19x28	negru lilas și lilas închis	Desen cu caracter aniversar

● NOTA Valoarea nominală a mărcii fixe este corespunzătoare tarifului de poștă aeriană internă și pentru țările limitrofe R.S.R.
Modelul plicului și tipul mărcii fixe sînt clasificări ale autorului.

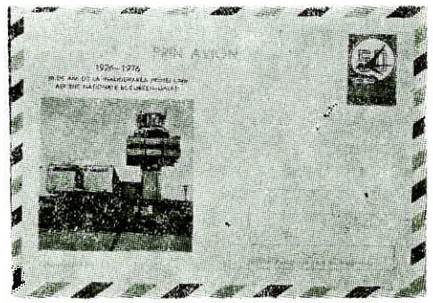

Fig. 5

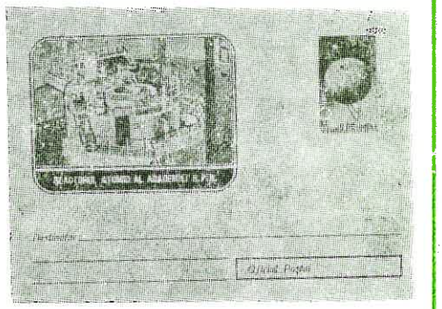

Fig. 6

mente de aviație (avion, aeroport etc.) vor face obiectul unui alt studiu.

În cele ce urmează vă prezentăm în tabelul alăturat, o inventariere cronologică a întregurilor de poștă aeriană românească, cu caracteristicile cele mai semnificative (întregul poștal ca model ținînd seama de inscripțiile oficiale de pe fața acestuia, tipul și valoarea mărcii poștale fixe, codul comanda și prețul de vînzare).

Întregurile de poștă aeriană astfel inventariate, dacă au servit la transmiterea corespondenței prin avion, își

Fig. 7

Fig. 8

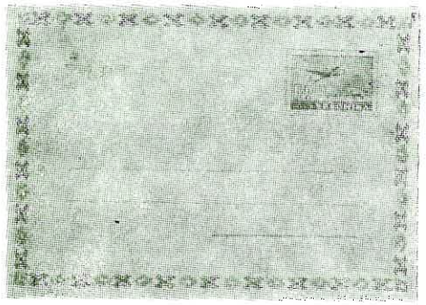

Fig. 9

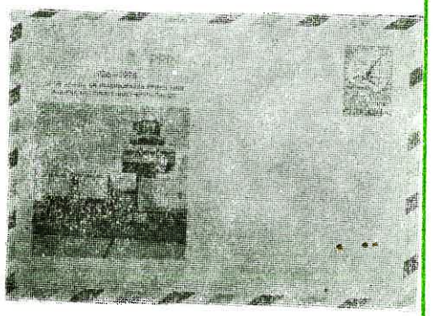

Fig. 10

găsesc locul potrivit în colecțiile de aerofilatelie. Dacă însă aceste întreguri cu mențiunea „prin avion" și cu marcă fixă cu nominal adecvat transportului prin avion au fost transportate din cauze obiective cu alte mijloace de transport decît avionul, în acest caz ele sînt considerate ca transportate cu avionul și în consecință piese. În cazul francaturei necorespunzătoare astfel de întreguri de poștă aeriană se consideră ca netransportate cu avionul, se includ în exponate tematice sau de întreguri poștale.

Amintim cititorilor că în jurul anilor 1932 și 1938 au fost editate în țara noastră plicuri semioficiale pentru poșta aeriană care pot fi considerate ca precursoare ale întregurilor de poștă aeriană, aceste plicuri nu au marcă fixă și sînt tipărite de Poșta română. În perioada 1977—1988, n-au mai fost editate în țara noastră plicuri (întreguri poștale), din categoria menționată. Aceasta poate fi și datorită faptului că începînd cu data de 1 aprilie 1982 serviciul poștal pentru expedierea corespondenței interne par avion a fost desființat.

Figurile 1, 2, 3 și 4 reprezintă modelele plicurilor M2 ; M3 ; M4 ; și M5 din tabel ; iar figurile 5 ; 6 ; 7 ; 8 ; 9 ; și 10 reprezintă tipul mărcii fixe T_1 ; T_2 ; T_3 ; T_5 și T_6 din tabel.

Romeo Dumitrescu

ÎNCEPUTURILE PLANORISMULUI ÎN ROMÂNIA

— Contribuție la istoricul zborului fără motor —

Zborul plutit și fără efort al păsărilor care urmăresc corăbiile și vapoarele în călătoria acestora pe mări și oceane, a stîrnit încă din cele mai vechi timpuri admirația navigatorilor și a cercetătorilor științifici. Ei urmăreau să explice acest fenomen uimitor care părea a fi în contradicție cu legile naturii și să-l folosească pentru zborul fără motor.

După studiul aprofundat al resurselor din care planorul își extrage energia necesară pentru urcare, succesele pe care planorismul le-a repurtat au fost de multe ori uluitoare. Este destul să amintim că distanța maximă parcursă de planoare prin folosirea curenților a depășit 1.000 km, iar în urcare, planoarele au atins înălțimi stratosferice.

Din marea falangă a cercetătorilor și a experimentatorilor precursori ai planorismului, trebuie citat căpitanul francez de marină Jean Marie Le Bris (1808—1872), pionierul ale cărui experimentări cu planorul se bazau pe studii științifice fundamentate. I-a urmat apoi compatriotul său, d'Esterns care și-a publicat studiul „Du vol des oiseaux" în 1864. Doi ani mai tîrziu, F. H. Wenham a publicat studii despre profile curbate și a construit un planor atașabil de corpul pilotului, cu care a reușit să facă mai multe salturi.

Un alt pionier al zborului fără motor a fost pictorul și agronomul francez Louis Louillard (1834—1897), care a publicat studiul L'Empire de l'air" în 1881, ca rezultat a peste 30 de ani de cercetări. Tot el a construit mai multe aparate simple de zbor planat, atașabile de corpul pilotului, cu care a executat cîteva salturi.

Dar cercetătorul care a continuat opera lui Mouillard a fost inginerul german Otto Lilienthal (1848—1896), considerat pe drept cuvînt realizatorul practic al zborului fără motor. Lilienthal a executat peste 2000 de zboruri planate cu aparatele construite de el, ajungînd să parcurgă traiectorii de zbor planat de peste 300 m. El a plătit cu viața succesele sale, în accidentul pe care l-a suferit la 9 august 1896. Lilienthal este numit pe drept *„părinte al zborului omenesc"*.

Scrierile lui Lilienthal asupra studiilor și experimentărilor făcute și mai ales asupra metodei sale de a învăța zborul, au cîștigat mulți adepți pentru cauza aviației, printre care și pe pe *Traian Vuia*, *Aurel Vlaicu* și *Henri Coandă*.

În timpul vieții lui Lilienthal și mai cu seamă după moartea lui, zborul

planat a fost practicat și de alți pionieri din diferite țări. Citățm astfel pe I.E. Montgomery, Chanute, Moloney, Hering și frații Wright în S.U.A. ; Peraud, Biot, Berger, Solirene, Rohart, Ferber și Voisin în Franța ; Offerman, Harth și Messerschmitt în Germania ; L. Hargrave în Australia, P.S. Pilcher, J. Weiss și F.W. Lanchester în Marea Britanie, Czeslav Tanski în Polonia, Pablo Suarez în Argentina, Lavezzari în Italia, Igo Ettrich și Wells în Austria, pentru a nu cita decît pe cîțiva dintre cei mai proeminenți.